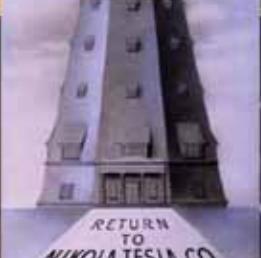
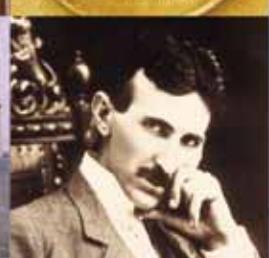
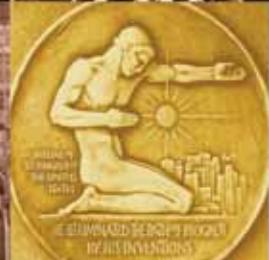
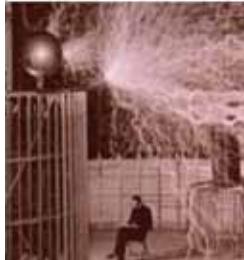
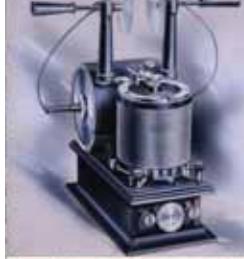
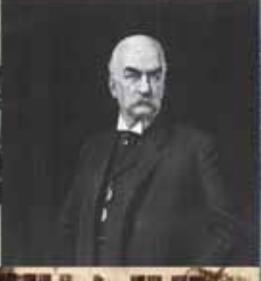
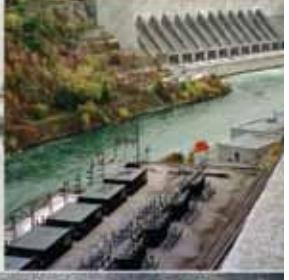
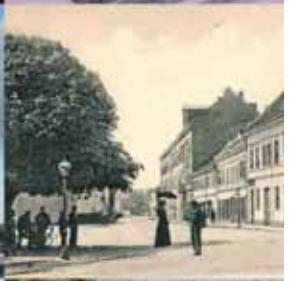
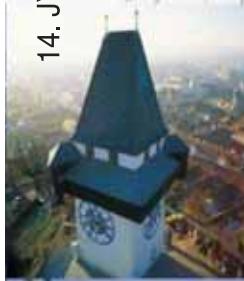

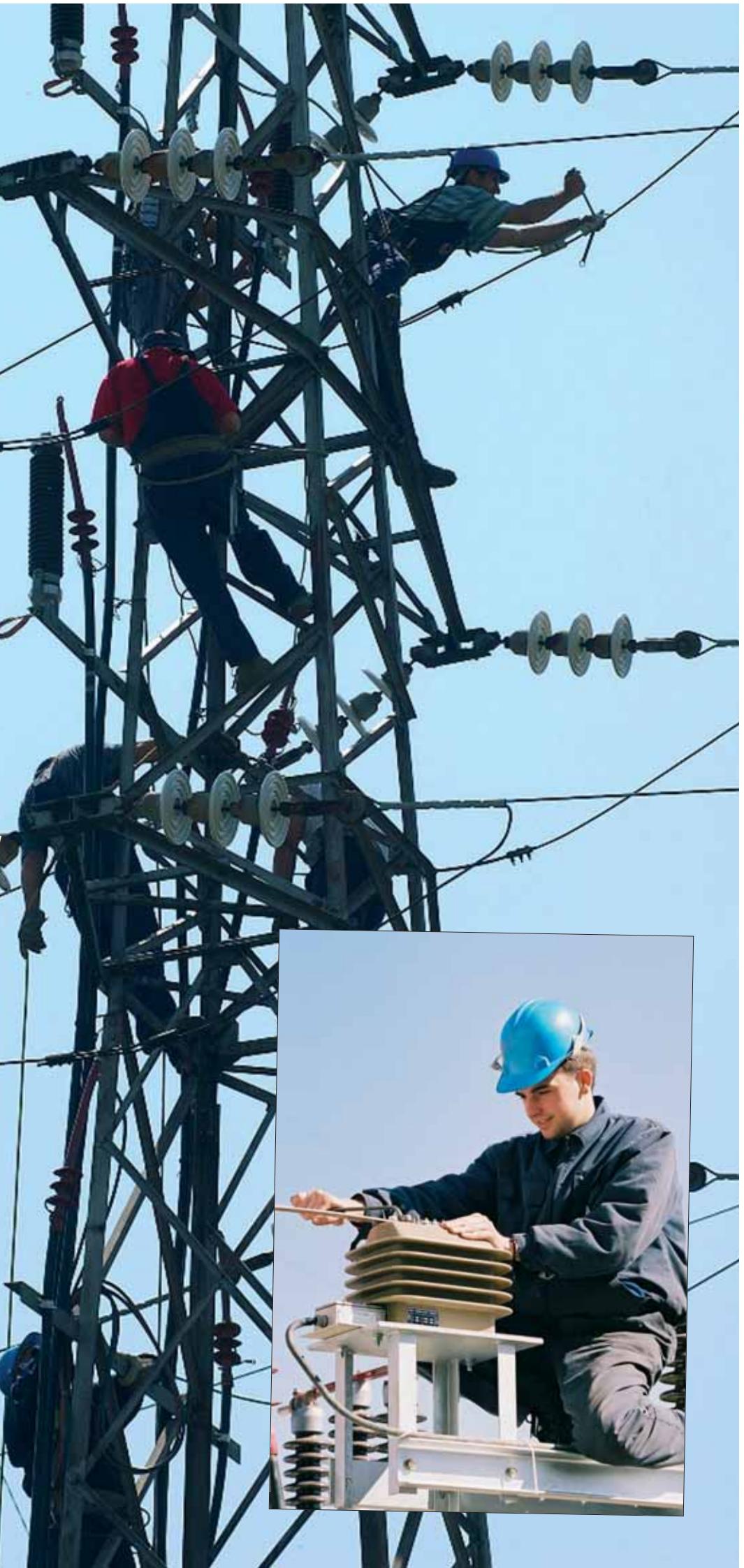
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Следећи списак ће сада бити сачињен
о Овлашћеној подјави Српског народног
партија грађана Србије којима је до
довољног додира до друштвених ствара, ико
да је уз то да ће овај списак бити
о чистој политичкој смисли, а не са
бесправничким споменом, дужејући га
сопственом, чистој, десантној.

Јој си и већ промакнула времена,
што се примиши са белом касарном,

"ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА"
1958-2006

Струја као српски бренд

О трговини, односно законитостима по-нуде и тражње, написани су томови књига у којима су доказиване или оспораване тезе са различитих становишта и намера, али стара арапска пословица, да без трговине нема богатства, ни до данас није изгубила своје аксиомско значење. Онај ко уме у правом тренутку да купи и прода, а да при том ризик сведе на најмању могућу меру, увек је могао и може да се нада богатству. Ипак, најбољи трговци, забележени кроз историју, били су они који су најбоље продавали наду. Важи то и у овом миленијуму, можда и више него у претходним. Продајући наду човеку да ће му очувати здравље, издигле су се моћне компаније које у таблетама и капсулама продају еликсире природе, а на вери да ће га учинити лепшим и успешнијим почивају читаве козметичке и модне империје. Они који су се крајем прошлога века досетили да понуде наду да свако може да буде паметнији него што јесте, захваљујући вештачкој интелигенцији, данас су међу десетак најбогатијих људи на свету.

Слично је и са државама. На нади и вери створени су богатство и моћ Сједињених Америчких Држава, које ни у добу готово апсолутне доминације светом не престају да негују свој „амерички сан“. Јапан, Немачка и Француска су можда још јаснији примери. На вековима традиције непрестано проналазе и стварају нову наду. Они други, који су изгубили наду, макар и на кратко, посматрано са аспекта развоја нације, нашли су се на дну листе моћи и богатства, ако нису са ње и склизнули. Једино када је реч о енергији ова представа добија нешто друкчију нијансу. Не зато што трговину енергијом не усlovљава нада, него зато што њени извори, барем ови сада највише коришћени, као што су нафта, угљ, вода и гас, не зависе од човекове воље. Њих има или нема.

Иако Србија није енергетски богата земља, ипак може да гаји наду да ће претећу несташицу електричне енергије, коју свету и посебно Европи наговештавају аналитичари, лакше поднети од многих земаља. Захваљујући, између осталог, и онима који су деценијама градили ово што данас имамо а што је овај ЕПС после десетак година раубовања, опет подига на завидан технички ниво. Да ли ће бити тако, зависи од тога колико ћемо успети да од електричне енергије изградимо национални препознатљиви бренд. Кад се каже „гас“, мисли се Русија. Може ли Србија да постане препознатљива и по струји и националној електроенергетској компанији?

Да, струја може да буде одличан национални бренд Србије. Они који ће помислiti

да је то само сан, нека се присете снова већ поменутих земаља. Питање је само да ли ће Србија знати доволно добро да нове претвара у јаву. И то да их креира сама! А сан о струји не сања се први пут. Пре петнаестак година ЕПС је имао десетогодишњи уговор за извоз струје у Италију.

Повезивање струје као националног бренда Србије и ЕПС-а произлази, рекли би неки, из садашње монополске позиције ЕПС-а као јединог производиоčача који може да понуди вишкове струје тржишту. Међутим, не треба сметнути са ума да тај монополиста има и одређене обавезе и сасвим јасна ограничења. Најважнија обавеза ЕПС-а је испуњење електроенергетског биланса Републике. Пошто струје мора да буде, ЕПС, када затреба, зими, увози струју по тржишној а продаје је по домаћој, социјалној цени.

Из многих разлога је цена струје у Србији данас нижа него у земљама у окружењу. Две основне последице тога су да сви у Србији верују да ће струје увек бити доволно и да ће она увек бити јефтина за домаћег потрошача. То су заблуде које ЕПС сам, без утицаја пре свега власти, не може да отклони.

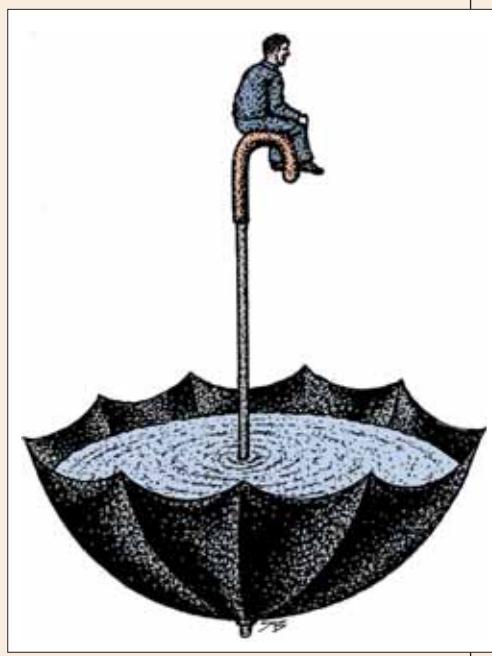
Шансу да барем делимично поправи своју економску позицију у овој години ЕПС је нашао у извозу струје. Од маја је кренуо у офанзивнију продају вишкова електричне енергије. И добро је кренуло. Дневни вишкови се продају, по законима тржишта, и по 60 одсто већој цени од one по којој се испоручује домаћим директним купцима за које не важи тржиште, већ став власника ЕПС-а о нивоу цене.

Управо ова чињеница даје основа за сан о струји, па и ЕПС-у, као националном бренду Србије. Реч је томе да је струја једини производ српске привреде који се на иностраном тржишту продаје по вишеј цени него на домаћем. Све остало што се из Србије пласира преко границе продаје се јефтиније него код куће. Оправдање за извоз по сваку цену је – пут до дозвиза. Истина, овакви извозници губитак тамо надокнаде у Србији.

Но, са досадашњим наступом на отвореном тржишту ЕПС је, верујемо, већ направио контуре сна о струји као националном бренду. Да би тај сан постао стварност, не сме да га сања само ЕПС.

Анка Цвијановић

ИЛУСТРАЦИЈА: ЈУГОСЛАВ ВЛАХОВИЋ

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
**ДР ВЛАДИМИР
ЂОРЂЕВИЋ**

ДИРЕКТОР СЕКТОРА ЗА ОДНОСЕ
С ЈАВНОШЋУ

Момчило Цебаловић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

РЕДАКЦИЈА:

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА
Драган Обрадовић

НОВИНАР

Анка Џвијановић

РЕДАКТОР – ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК
Јелена Станојевић

Александра Чолић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:

**Царице Милице 2
11000 Београд**

ТЕЛЕФОНИ:

011/2627-090, 2627-395

ФАКС:

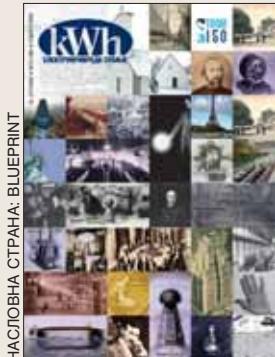
011/2024-844

E-mail:

**miodrag.filipovic@eps.co.yu
list-kWh@eps.co.yu
fotoKWh@eps.co.yu**

web site:

www.eps.co.yu

НАСЛОВНА СТРАНА: BLUEPRINT

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА
ПРИПРЕМА:
”ОВАКО“ - Београд

ШТАМПА:
**Штампарија
„Политика“ а.д.
Београд**

ТИРАЖ:
13.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕЊЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ,
ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО јЕ ИЗ ШТАМПЕ
МАРТА 1975. ГОДИНЕ; ОД МАЈА 1992.
НОСИ НАЗИВ „ЕПС“, ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ
ЛИСТ ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАЈЕ
ЈАВНО
ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ

4

Потписивањем Уговора о формирању енергетске заједнице Србија се определила за сасвим другачију улогу ЕПС-а као једног од кључних националних привредних ресурса. Та улога сада је драматично другачија у односу на досадашњу праксу третирања ЕПС-а – истакао је за „kWh“ др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а.

6

Пословни резултати ПД „Југоисток“ у првом полугођу већ су потврдили оправданост спајања четири ЈП ЕД овог дела Србије. Больја је наплата, мањи су губици, више новца издава се за инвестиције и одржавање објеката.

10

Академијом у Центру Сава, откривањем споменика на аеродрому „Никола Тесла“, изложбама, као и низом културних и других манифестија 10. јула је свечано обележено 150 година од рођења Николе Тесле.

15

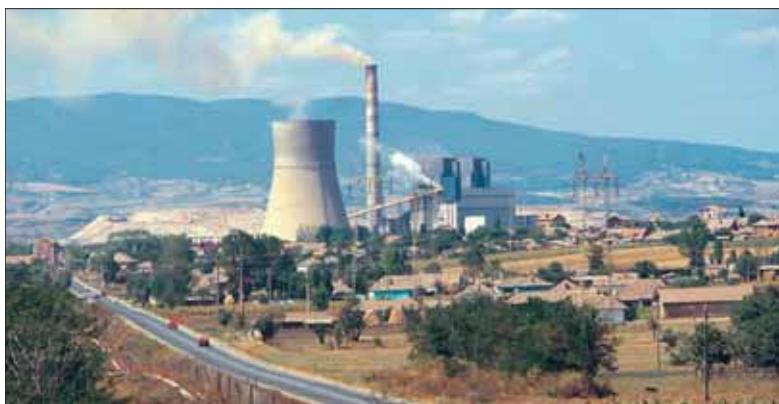
Отпори ЕПС-а наметању стихијске приватизације у јавном сектору, поготово када је реч о ЕПС-у, ових дана доживљавају праву сатисфакцију. Економисти у Србији, уз низ примедби за такву приватизацију, листом подржавају да се, уместо тога, створе услови за развој и инвестиције у јавни сектор.

18 Судећи по томе што се у ЕПС-у за споразуман раскид радног односа, уз исплату стимулативних отпремнина, пријавило више од 2.500 запослених, оне су биле веома стимулативне.

20 Тек што су два министра Владе Србије обелодали или идеју да ће се, уз помоћ страних инвеститора, градити нова електрана на бази косовског лигнита, из Приштине је одмах дато на знање да тамошња ЕП већ припрема подизање ТЕ „Косово Ц“ од 2.100 мегавата. Исти угља, различити планови.

32 Шест је система на „Полују Д“: четири за угља, два за јаловину. Осамдесет до деведесет километара транспортних трака, а 30 вулканизера – дакле на сваког од њих око три километра траке.

44 Првог јула ступио је на снагу Уговор о енергетској заједници, чиме се правила ЕУ о јединственом тржишту струје и гаса проширују на подручје југоисточне Европе.

■ НАШ ИНТЕРВЈУ ■ ■ ■

- 04** ВЛАДИМИР ЂОРЂЕВИЋ, ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ ЕПС у Европи
06 АЛЕКСАНДАР ЈАЊИЋ, ДИРЕКТОР ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА „ЈУГОИСТОК“ Д.О.О. НИШ

- 08** ЕПС ПОПИСАО УГОВОР СА „ТИСЕНКРУПОМ“
Багер за „Тамнаву – Запад“

■ АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ ■ ■ ■

- 10** ОБЕЛЕЖАВАЊЕ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА ВЕЛИКОГ НАУЧНИКА
Песник науке изменио свет
14 КАКО УБЛАЖАСТИ ПОСЛЕДИЦЕ НЕДОСТАТКА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У РЕГИОНУ
Рационално коришћење ресурса
15 ЕКОНОМИСТИ О ЗНАЧАЈУ ЈАВНОГ СЕКТОРА
Главни инвеститор држава
18 СМАЊИВАЊЕ БРОЈА ЗАПОСЛЕНИХ У ЕПС-У
Одлазак 2.303 радника
20 ПЛАНОВИ ЗА ГРАДЊУ НОВЕ ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ НА КОСМЕТУ
Скидају прашнице са готових студија
24 ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА ТРЖИШТА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ
Нема тржишта без реалне цене
26 ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У ЈУНУ
Потрошња изнад биланса за 9,4 одсто
27 САВЕТОВАЊЕ О ЗНАКУ КВАЛИТЕТА И ИНТЕГРИСАНОМ СИСТЕМУ МЕНДИМЕНТА
Квалитетом подићи вредност ЕПС-а

■ АКЦИЈЕ ■ ■ ■

- 28** ИНТЕРНАЦИОНАЛНО ТАКМИЧЕЊЕ У АЛСЕТ КАРТАМА
Тим из Србије најбољи
29 ВЕЛИКО ФИНАЛЕ ЛИКОВНОГ КОНКУРСА „ТЕСЛА - БАЈКА О СТРУЈИ“
Нови јунак наше деце

■ ЕКОЛОГИЈА ■ ■ ■

- 30** АДАПТАЦИЈА И САНАЦИЈА ЕЛЕКТРОФИЛТРА У „ТЕНТ“ А
Пут ка српском производу
31 ЗАШТИТА ЖИВОΤНЕ СРЕДИНЕ У ТЕ „КОСТОЛАЦ“
Електрофилтери умањују обавезу

■ НА ЛИЦУ МЕСТА ■ ■ ■

- 32** ВУЛКАНИЗЕРИ СА „ПОЉА Д“
Оборене јапанске норме
34 ПОВРШИНСКИ КОП „ДРМНО“ - ТРЖИШНИ ПРИНЦИПИ КАО ИМПЕРАТИВ
По европским стандардима

■ ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ ■ ■ ■

- 36** ТЕРМОЕЛЕКТРАНА „КОСТОЛАЦ А“ УЧОИ РЕМОНТА
Одличан учинац „двојке“

■ ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ ■ ■ ■

- 38** У ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“
План испуњен, акумулације пуне

■ ДИСТРИБУЦИЈЕ ■ ■ ■

- 40** ПД „ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА“ Д.О.О. НОВИ САД ОБЕЛЕЖИЛА 48-ГОДИШЊИЦУ РАДА
У врху скоро пола века

- 42** ОДЛИЧНИ РЕЗУЛТАТИ ПД „ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА БЕОГРАД“
Остварена рекордна наплата

■ СВЕТ ■ ■ ■

- 44** СТУПИО НА СНГАУ УГОВОР О ЕНЕРГЕТСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ
Балкан у заједничком јату
46 ПЛАН ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈУ „GAZ D'FRANS“ ИЗАЗВАО ПОЛИТИЧКУ БУРУ У ФРАНЦУСКОЈ
Битка одложена за јесен
48 ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА У РУСКОЈ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДИ
Продаја дистрибуција и неких електрана
50 РУМУНИ НАСТАВЉАЈУ ДОГРАДЊУ НУКЛЕАРКЕ „ЧЕРНАВОДА“
Приватници улажу у два реактора

- 52** ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИ СИСТЕМ ИРАКА СЕ ОБНАВЉА ПОСЛЕ РАТНИХ РАЗАРАЊА
Нови почетак

- 54** НАЈАМБИЦИОЗНИЈИ ЕНЕРГЕТСКИ ПЛАН ИНДИЈЕ
Кроћење вода са Хималаја

■ КУЛТУРА ■ ■ ■

- 55** АЛЕКСАНДАР ДЕРОКО
Човек за сва времена

- 56** СРБИЈА И ЊЕНИ АМБЛЕМИ
Слагање времена и вредности

■ ЗДРАВЉЕ ■ ■ ■

- 60** ПРОФЕСОР ДР ЗОРАН КРИВОКАПИЋ О РАКУ ДЕБЕЛОГ ЦРЕВА
И млађи на удару

■ УПОЗНАЈМО СРБИЈУ ■ ■ ■

- 62** У ПОСЕТИ ЗРЕЊАНИНУ
Лалинска престоница

ВЛАДИМИР ЂОРЂЕВИЋ, ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

ЕПС у Европи

■ Електропривреда Србије ће се, после ступања на снагу Уговора о енергетској заједници, практично наћи на либерализованом енергетском тржишту на коме владају закони Европске уније ■ Колико је ЕПС спреман за то?

Држава Србија се потписивањем Уговора о формирању енергетске заједнице, определила за једну свим другачију улогу Електропривреде Србије као једног од кључних националних привредних ресурса. Та улога је сада драматично другачија у односу на досадашњу практику третирања ЕПС-а унутар глобалне државне економије и наших усталењих навика да се преко јаких фирм приламају многа социјална питања. Највећа српска компаније ступа на прецизно дефинисано енергетско тржиште и мораће да се понаша у складу са законитостима које оно доноси. Ми то једва чекамо. После деценијског заостајања од 1990. до 2000. године, електроенергетски систем смо, морамо то рећи, самостално и уз помоћ Европске уније опоравили у техничком смислу. Велики број рударских, термо и хидро постројења је ревитализован и модернизован. Али мислим да је и те како важна чињеница то што је ЕПС у многим сегментима спровео организационе реформе потребне за наступ компаније на тржишту електричне енергије. При томе се

мора знати да су националне електроенергетске компаније најразвијенијих европских држава те послове почеле да раде пре више од 15 година – рекао је за „kWh“ генерални директор ЕПС-а др Владимир Ђорђевић.

■ Шта је урађено до сада?

– Свесни да је ЕПС, захваљујући одлично конципираним техничким систему и односу термо и хидро производних капацитета, имао респективну позицију не само у региону југоисточне Европе већ и у европским оквирима, покренули смо дубоке реформе унутар компаније. У последње две године „велико спремање“ фирмe у организационом смислу је значило да се, у складу са Законом о енергетици, из окриља ЕПС-а издвоје све делатности које се директно не баве производњом електричне енергије. Формирање су нове дирекције које треба да одговоре изазовима тржишног пословања које се од нас захтева и очекује. Ту, пре свега, мислим на Дирекцију за трговину која се убрзано уходава за наступ на енергетском тржишту. Желимо да се организујемо по угледу на најбоље компаније у ЕУ. То није ни мало лако и

морам рећи да нам тај посао доста отежава неразумевање које се на разне начине изражава у одређеним политичким па и државним структурима. Кад то кажем мислим пре свега на ценовну политику због које ЕПС није могао и још не може да спроведе све заштране планове оном динамиком којом би желeo. При томе се мора знати да је фактор време изузетно важан у спровођењу реформи, јер смо 10 година били у потпуној изолацији и заостатку. Као пуноправни члан највеће електроиндустријске асоцијације у Европи – Еурелектрика имамо прилику да сагледамо сва искуства која су тамо саку-

плена из досадашњих реформских процеса у другим електроенергетским компанијама. То је нама од изузетне важности. Врло нам јебитно да не направимо грешке које су други, спроводећи овакве процесе у којима смо ми сада, урадили и скупо платили. Желимо да наше евидентно закашњење у спровођењу реформи проистеклих из либерализације енергетског сектора, сада колико толико претворимо у наш квалитет.

■ ЕПС је у последње две године број запослених са 61.000 смањио на 36.000 (са око 6 000 запослених са Ко-смета). Тај процес се у ЕПС-у сагледава искључиво као не-

Владимир
Ђорђевић

Продуктивност
све ближе европским
стандартима: ТЕНТ А

што позитивно. Има ли он и другу, негативну, димензију пре свега мислимо на одлив квалитетног кадра који је због замрзнутих плати у ЕПС-у, узео отпремнице, напустио фирму и врло лако нашао посао у бројним приватним и страним компанијама које су управо конкурениција ЕПС-у?

— Тај процес се мора сагледавати кроз позитивну призму, јер је њиме остварен примарни циљ, а то је издвајање непроизводних делатности из ЕПС-а. Компанија је сада спремна за тржиште и било је неминовно да досадашњи процеси донесу и неке негативне појаве. Међутим, овако концептиран ЕПС је потпуно спреман да одговори изазовима које проузрокује либерализација и формирање енергетског тржишта. Кад то говорим, мислим на кадровску политику која је до сада вођена. ЕПС ће и ове године, политиком стимултивних отпремнича, смањити број запослених за још око 2.500. То значи да ћемо инсталисане капацитете и техничко-технолошке компоненте систему, у односу на број запослених, уравнотежити на нивоу европских стандарда.

■ ЕПС одређене баријере за одлазак најстручнијих и најспособнијих. Нови менаџерски уговори, који ће бити вредновати све оно што менаџери у ЕПС-у чине да врате нашу компанију међу угледне европске електропривреде, такође треба да заустави њихов одлазак код оних који боље плаћају.

Не дозвољавати некоме да оде, а он то жели, није баш ни популарно, али ми смо на то сада принуђени, јер је политика зарада у ЕПС-у под диктатором државе и она није нимало стимултивна за најстручнији кадар. Међутим, уласком ЕПС-а на тржиште и тај однос државе према нама мораће битно да се промени, а то је управо оно због чега желимо да сачувамо најбоље стручњаке. Сматрамо да ће њихове способности бити адекватно валидизоване управо на тржишту, а према томе и кроз њихове зараде.

■ ЕПС 15-ак година није изградио ниједну нову електрану. До када ће то трајати, шта је са развојем?

— ЕПС је урадио стратегију развоја. Предвиђене инвестиције до 2010. године, као најважнији сегмент тог документа, износе четири милијарде евра. Из тих средстава се, поред осталог, планира завршетак градње термоелектране „Колубара Б“ и реконструкција Панонских електрана. У области екологије највише новца ће бити издвојено за смањење емисије сумпор-диоксида и то у свим термоблоковима чија снага износи 300 или више мегавата. Само у те намене, како је планирано, биће уложено више од 100.000 евра по једном мегавату, а цео посао би требало да буде готов до 2015. године. Осим тога биће завршена и ревитализација свих преосталих термо и хидро постројења која нису ремонтована у претходних пет година, а велики послови ће бити обављени и на дистрибутивним системима. Улазак у европско енергетско друштво подразумева поштовање и свих осталих еколошких прописа и захтева, тако да су зна-

чја средства предвиђена и за сређивање депонија пепела на термоелектранама.

■ Одакле толики новац ЕПС-у када садашња цена струје једва покрива просту репродукцију?

— Из кредита и стратешких инвестиција, односно заједничких улагања. ЕПС је реплектабилна компанија која, за сваког банкара, има више него јасан потенцијал када је у питању сервисирање кредита. Међутим, ми до сада нисмо ни могли, а ни хтели да се прекомерно задужујемо,

ЕПС ће и ове године смањити број запослених за још око 2.500. То значи да ће се инсталисани капацитети и техничко-технолошке компоненте систему, у односу на број запослених, уравнотежити на нивоу европских стандарда

јер нам цена нашег производа то није омогућавала. Са најнижом ценом електричне енергије у Европи, то би значило гурање компаније у дужничку кризу и преузимање међународних кредитних обавеза које, као фирма нисмо у стању да сервисирамо. Зато смо и расписали јавни позив да „Колубару“ завршимо у сарадњи са страним партнериом. Истовремено на тај начин излазимо у сусрет захтевима отвореног тржишта и Уговора о енергетској заједници који предвиђају демонополизацију. То ће бити први корак ка промени власничке структуре у ЕПС-у. Слично планирамо и са Панонским електранама које, кроз стратешко партнерство, желимо да модернизујемо.

■ Много се прича о наступу на енергетском тржишту. Има ли ЕПС довољно капацитета који могу да произведу и електричну енергију за извоз?

— Тренутно смо у ситуацији да се хвалимо како нам је у 2005. години извоз електричне енергије био већи од увоза.

Али, за мене је императив оних 100 милиона долара које је ЕПС зарађивао 1990. године од извоза електричне енергије. Сигурно је да са оваквом ценом електричне енергије у Србији ми то не можемо ни да сањамо. Овако ниска цена је узрок превелике и потпуно нерационалне потрошње, како у сектору домаћинства тако и у индустрији. При томе се мора нагласити да та наша индустрија још није почела да ради пуном паром и да се потрошачки захтеви са те стране, тек очекују. Сигурно се питате одакле ми онда право да постављам тако висок ниво задатка пред ЕПС када говорим о оних 100 милиона долара које је остварио од извоза пре више од 15 година?

Наша цена електричне енергије је најнижа у Европи, а то не може трајати још дugo. Са нешто реалнијом ценом за наш производ долазимо у позицију која

ће нам омогућити да инвестирамо у изградњу нових капацитета, да купујемо производне или дистрибутивне капацитете у региону и да се понашамо исто онако како се понашају неке друге електроенергетске компаније које су своје реформске процесе завршиле на време. Исто тако, реалнија ценовна политика би нам омогућила да и сопствене капацитете доведемо у топ форму, модернизујемо и омогућимо им да уз производњу, раде и неке друге, и те како добро плаћене послове на регионалном и европском нивоу. За то, према инсталисању снази неких производних јединица, имамо више него реалне услове. Ми имамо ХЕ „Бердап“, реверзibilну хидроелектрану „Бајина Башта“, термоелектрану „Никола Тесла“, а то нема ни једна држава у југоисточној Европи, а ретко која и у Европи. То је само део једне глобалне приче о великим потенцијалима који се крију у ЕПС-у, а који чекају да се покрену у правом смислу те речи.

АЛЕКСАНДАР ЈАЊИЋ, ДИРЕКТОР ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА „ЈУГОИСТОК“ Д.О.О. НИШ

Јединство поништава разлике

■ Остварени резултати у првом полугођу у свим аспектима посљања бољи него лане
 ■ Циљ спајања јавних предузећа већ постигнут у бољој наплати, мањим губицима, већим парама за инвестиције и одржавање објекта...

Пословни резултати остварени у првом полугођу у Привредном друштву „Југоисток“ д. о. о. Ниш већ су сасвим потврдили оправданост спајања четири јавна електродистрибутивна предузећа овог дела Србије. У прилог томе, несумњиво, све доче боља наплата, мањи губици, веће паре за инвестиције и одржавање објекта. На виши ниво, значи, већ су подигнути сви показатељи пословања и циљ због чега је спроведено њихово спајање већ је постигнут. То је, ипак, само почетак рада овог друштва и очекује се да ће се, после предстојећег организационог престројавања целог ЈП ЕПС-а и нове систематизације радних места, тек стећи додатни услови за нови замах пословних активности, па и за веће зараде запослених.

Од свих привредних друштава у ЕПС-у, наиме, „Југоисток“ ће и највише профитирати, јер ће се тиме „испеглати“ многе неједнакости које су унете управо приликом спајања тих предузећа. Ово на почетку разговора за „kWh“ истиче мр Александар Јањић, директор ПД „Југоисток“.

Док нишику дистрибуцију веома оштарећују стари ненайлађени дујови домаћинства, лесковачка има много проблема у најлађи збој лошеј односа оширилих власници које не покривају ни своје дујове

овог дела Србије, не представља само механички збир четири ранија ЈП него да у свим сегментима функционише као јединствена целина, објашњава наш саговорник. У томе нам је велику помоћ пружио и „заметак“ за руковођење друштвом, који је наслеђен из раније организације управљања

Специјалистичке службе у три центра друштва

— Као што се и очекивало доста посла било је на самом старту новог друштва, с тим што су се морали решавати и много бројни проблеми и то до најбаналнијих, као што су, рецимо, печат фирмe, регистрација, гашење — отварање рачуна... Јер, настојало се у чему се и успело да ново друштво, које је сјединило све дистрибутивне капацитете

у ЈП ЕД „Ниш“. Јер, такав костур са разрађеним делатностима дирекција само је прерастао у нови организациони облик управе друштва.

Захваљујући и томе остварен је још један почетни циљ — да нас такво спајање никако не врати уназад, односно испод дотле постигнутих резултата у тим јавним предузећима. По истеку првог полугођа, стога, пословање „Југоистока“, што важи и за свих шест огранака боље је у свим параметрима, наглашава он.

Према Јањићу, када је реч о предстојећим активностима у вези са организационим престројавањима и са систематизацијом радних места, овде су и даље потпуно у том послу. Ради се веома интензивно на њиховој унификацији у новим огранцима друштва, пошто су из јавних предузећа у нови организациони облик унети различита пракса и процедуре рада. Неједнакости се

постепено отклањају и у свим погонима биће примењена важећа систематизација са истом структуром запослених и после тога разлика више неће бити ни у зарадама запослених, које ће се за све профиле занимања уједначити. Жељно се, како наглашава Јањић, стога, очекује старт нове организације рада и систематизације коју доноси ЈП ЕПС, јер ће се тиме „испеглати“ и тренутне неједнакости у „Југоистоку“. Водиће се, при том, рачуна и о специфичностима сваког региона на којем послују његови огранци, а већ се као решење намеће и да се специјалистичке службе, као што су, на пример, релјејна заштита, одржавање објекта високог напона, мерна кола и слично групишу у три центра у Нишу, Зајечару и Лесковцу.

Од битних новина у новој организацији шеми „Југоисток“ неће имати гломазну управу, која ће бити лишена и дела садашње оперативе. Сви послови управљања који то дозвољавају биће, заправо, пренети на органке. Како напомиње Јањић,

АЛЕКСАНДАР ЈАЊИЋ

ДИРЕКТОР ПД „ЈУГОИСТОК“ Д.О.О. НИШ

Објекти од 110 kW у првом плану

– Планом за 2006. годину у ПД „Југоисток“ предвиђено је да се 623 милиона динара уложи у инвестиције и 684 милиона динара у одржавање дистрибутивних објеката. Приоритет је одржавање електроенергетских објеката – мреже и трансформаторских станица и све што је планирано биће сигурно и урађено. Рачуна се да ће, такође, бити реализован и план инвестиција, с тим што се због разних проблема формално-правне природе – од набавке дозвола до уклапања тих пројекта у урбанистичке планове – успорава процедура, што и поскупљује њихову градњу. Од великих објеката у првом плану је подизање трафостаница напона 110 kV. Из кредита Светске банке финансираће се изградња ТС „Ниш 8“ и ТС „Врање 2“. Из сопствених средстава подићи ће се ТС „Владичин Хан 110“, а реконструисаће се таква два објекта у Нишу и то трафо-станица 10 и 13. Реконструисаће се и модернизовати, такође и 35 kV објекти, као и примарна и секундарна опрема у свим ограницима, а радиће се и на увођењу система даљинског управљања. Из средстава ЕПС-а и шведске фирме SIDA заједнички ће се финансирати подизање 20 трафо станица. У периоду 2005/7 SIDA ће у ове пројекте укупно уложити око три милиона евра. Од других иностраних извора ваља поменути и америчку фирмку „CHF“ која је на подручју Врања по селима подизала трафо-станице 10/0,4 kV. Битно је исто тако да ће се у Нишу поред јачања радио везе за даљинско управљање подићи и три баждарнице. „Југоисток“ је, такође, конкурисао и за добијање кредита Светске банке за градњу ТС „Мосна“, снаге 110/35 kV, са којом би се премостили садашњи велики проблеми у напајању овог краја електричном енергијом.

дирекција друштва, пре свега успостављаће правила игре, односно прописиваће процедуре за цељо друштво, уз контролну функцију праћења њихове примене.

– Највећи помак у првом полугођу био је управо у наплати потраживања, као најважнијем сегменту пословања – истиче Јањић. За шест месеци укупно је наплаћено 92,7 одсто фактурисане реализације за домаћинства и 85 одсто за вирманде. Посебан акценат у томе био је на наплати дугова од привреде. Највише је остварено у јуну јер је наплаћено и више од месечне

фактуре – чак 107 одсто! У односу на резултате у наплати остварене лане, то је знатан раст а посебно охрабрује и то што се последњих месеци све успешније надокнађује ранији заостатак. Како сада реално изгледа може се очекивати да ће се у 2006. години у просеку постићи степен налате од 95 одсто месечно, што би било и изнад планираног у ЕПС-у. Такви резултати постижу се, међутим, у отежаним условима пословања имајући, пре свега, у виду карактеристике конзумног подручја. Како каже Јањић неповољна је, најпре, географска карта

овог подручја са дosta израженим делом брдско-планинских подручја. Друга битна специфичност је и да је много купаца са малом потрошњом електричне енергије. Проблеми су различити и по деловима друштва, па тако на подручју врањске дистрибуције налазе се и граничне општине Бујановац и Прешево, са мешовитим саставом становништва, што је такође веома изражено и на конзуму огранка Прокупље у којем су на већем делу територије граничне општине са изразито малом потрошњом струје. Док нишку дистрибуцију веома оптерећују стари ненаплаћени дугови домаћинства, лесковачка има много проблема у наплати због лошег односа општинских власти које не покривају ни своје дугове, а поготово потраживања буџетских корисника. Огранак у Зајечару највише кубури због неплаћања дугова из привреде, која као РТБ Бор спада у највеће дужнике ЕПС-а. Нешто мање износе, међутим, дугују и ИХП Прахово, Рудник бакра Мајданпек или „Кристал“. Таквих проблема једино нема на подручју огранка у Пироту пошто највеће тамошње предузеће „Тигар“ и даље успешно ради, значи велики је потрошач и редовно плаћа електричну енергију, а при томе и запошљава дosta људи у тој општини.

– На све то надовезују се и платежне могућности становништва овог дела Србије, јер је од седам, чак пет округа на дну ранг-листе Републике по просечним нето примањима – примећује Јањић. Изузетак и то само нешто мало изнад је за Мишарски и Борски округ. Најсиромашнија општина је Црна Трава која је на зачељу у Јабланичком округу, а у којем су просечна нето примања између 12 и 15 хиљада динара. Проблем је у томе што је ин-

дустирија на југоистоку Србије тешко поднела транзиционе промене, као на пример ранији нишките гиганти – машинска и електронска индустрија. Слаба се, међутим, показала и приватна иницијатива, па је мало и новоотворених фирм, као и радних места. Присутна је, самим тим, велика незапосленост што је и један од главних разлога зашто људи са овог подручја тешко испуњавају настале обавезе. У приватизацију са овог подручја отишло је, иначе, 270 фирм и њихов укупан дуг износи 1,4 милијарду динара. То су сада дугови у отпусту и када се реши судбина тих предузећа биће могуће да се наплати бар њихов део.

Акције наплате потраживања, ипак, редовно се обављају, уз примену свих расположивих мера до искуључивања и утужења највећих дужника и то у оба сектора потрошње. Велике проблеме изазивају и физички обрачуни са радницима дистрибуције на терену, као и напади и блокада возила, при чему органи МУП-а се баш и не труде да интервенишу и помогну.

Што се тиче броја запослених, Јањић истиче да је у ПД „Југоисток“ тренутно бројно стање износи 2.301 и да ће се после одласка запослених уз стимулативне накнаде тај број опасти за још 80 и да ће у фирмама остати 2.221 радник. Што се тиче кадрова забрињава пре свега што је „Југоисток“ фирма са веома неповољном стајросном структуром и у њој је мало млађих и школованих, а ипак већ обучених радника. За све главне послове, значи, недостаје широк спектар радне снаге од монтера и других радничких занимања до радника са ВСС и то свеједно да ли је реч о електроинжењерима, економистима, правницима... ■

Ка степену наплате од 95 одсто у 2006. години

Миодраг Филиповић

ЕПС ПОТПИСАО УГОВОР СА „ТИСЕНКРУПОМ“

Багер за „Тамнаву – Запад“

Генерални директор Електропривреде Србије Владислав Ђорђевић, директор ПД „Рударски басен Колубара“ Драган С. Томић и представник немачке компаније „ТисенКруп“ Ханс Д. Фолмајстер потписали су 27. јуна уговор о набавци роторног багера за површински коп „Тамнава – Западно поље“ у оквиру кредита ЕБРД и KfW банке. Ови кредити су добијени под веома повољним условима и не спадају у комерцијалне већ у кредите помоћи.

Набавка роторног багера представља први од пет пројекта за јаловински систем којима ће се повећати производни капацитет копа „Тамнава – Западно поље“. Укупна вредност послана је око 70 милиона евра, а за набавку роторног багера биће издвојено 22,7 милиона евра.

■ Р. Е.

Са потписивања уговора између ЕПС-а и компаније „ТисенКруп“

АКТИВНОСТИ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Лиценце за „Електропривреду Србије“

Агенција за енергетику Републике Србије доделила је 16. јуна прве лиценце за обављање енергетских делатности. До 14. јуна Агенцији је поднето 59 захтева, а након њихове обраде утврђено је да је само седам енергетских субјеката испунило услове за издавање лиценце и то: ЈП „Електропривреда Србије“ за обављање

енергетске делатности трговине електричном енергијом на тржишту електричне енергије и за трговину електричном енергијом ради снабдевања тарифних купаца; ЈП „Електромрежа Србије“ за обављање енергетске делатности организовања тржишта електричне енергије; ПД „Електротрошојводина“ д. о. о. Нови Сад и

ПД „Електросрбија“ д. о. о. Краљево за обављање енергетске делатности трговине на мало електричном енергијом за потребе тарифних купаца; компанија „Петробарт“ за трговину нафтом и њеним дериватима, као и „ХСЕ Балкан Енергџ“ за трговину електричном енергијом на тржишту електричне енергије.

У међувремену, Савет Агенције за енергетику Републике Србије одобрио је лиценце Привредном друштву „Хидроелектране Ђердан“ д.о.о., Кладово за производњу електричне енергије, компанији „Петробарт“ за трговину природним гасом, а „La Paz Co“ и „Igis Imako“ за трговину нафтом и нафтним дериватима.

ПД „Електротрошојводина“ д.о.о., Нови Сад добило је лиценцу за управљање дистрибутивним системом и дистрибуцију електричне енергије, „Ател енергија“ из Београда за трговину електричном енергијом, док су „Панонске ТЕ-ТО“ д.о.о., Нови Сад добиле лиценцу за складиштење нафте и нафтних деривата.

Лиценце се издају посебно за сваку енергетску делатност са роком важности од 10 година. Агенција има право да привремено или трајно одузме лиценцу и пре истека рока на који је издата, уколико се лиценцирани енергетски субјект не придржава законских услова за обављање енергетске делатности или услова под којим је она издана.

■ Р. Е.

Лиценца и за
„Електротрошојводину“

УПРКОС ВЕЋОЈ ПОТРОШЊИ ОД ПЛАНИРАНЕ

Настављен извоз струје

Електропривреда Србије наставила је и у јулу да извози вишкове електричне енергије упркос томе што је у међувремену, још од претходног месеца, потрошња електричне енергије у Србији постала већа од планиране и од прошлогодишње у истом периоду. Захваљујући повољној хи-

дролошкој ситуацији и успешној оптимизацији рада производних капацитета, за јули је, на месечном нивоу, уговорен извоз око 155 милиона киловат-сати. У те количине спада и нешто више од 40 милиона киловат-сати комерцијалног извоза за Црну Гору, који је уговорен по-

ред већ постојећег извоза по основу уговора о сарадњи са Електропривредом Црне Горе.

Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, каже да се добро пласирају и дневни и недељни вишкови, као и да се постижу врло повољне

цене, боље него прошле године. На иностраном тржишту ЕПС пласира струју по већој цени киловат-сата од домаће, чиме додатно увећава приходе неопходне за реализацију планираних ремонтних и других радова у одржавању електроенергетског система.

■
А. Ц.

Повољна хидрологија
омогућила и извоз
електричне енергије:
ХЕ „Ђердан I“

УСПЕХ НАШИХ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИХ СТРУЧЊАКА

У чланству Међународног комитета CIGRE

Српски стручњаци ових дана добијају нова признања, што је свакако допринело повећању угледа српских научно-образовних институција и предузећа у свету. По први пут два стручњака из Србије, чланови JUKO CIGRE, изабрани су за

сталне пуноправне чланове међународних комитета (МК) CIGRE. То су: Војислав Шкундрић (Дирекција ЈП ЕПС), за члана МК А 1-Обртне електричне машине и др Нинел Чукалевски (Институт „Михаило Пупин“) за члана МК Ц2 -

Управљање и експлоатација ЕЕС.

Успех је употпуњен и избором још три наша стручњака – за члнове посматраче у међународним комитетима CIGRE: Радивоје Ћрњанин (ЈП ЕМС) за МК Б3 – Трафо-станице и раз-

водна постројења, проф. др Владимира Катић (ФТН Нови Сад) за МК Ц4 – Техничке перформансе ЕЕС и Јованка Гајица (Институт „Михаило Пупин“) за МК Д2 – Информациони системи и телекомуникације.

■
Д. О.

9

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА
ВЕЛИКОГ НАУЧНИКА

Песник науке изменио свет

■ Бројним манифестацијама обележен дан рођења светског генија чији су проналасци изменили свет и учинили га оваквим какав јесте ■ Никола Тесла, геније из Смиљана, пронео славу српског имена широм света

У Београду, у Смиљану, у Перту, у Нијагара Фолсу... и у бројним другим местима широм света, минулих дана бројним манифестацијама обележено је 150 година од рођења Николе Тесле, славног проналазача, научника и светског генија чији су проналасци изменили свет и учинили га оваквим какав јесте.

Минулих десеција о Николи Тесли написани су томови књига. Речено је много да би се разоткрила тајна његовог генија који је свету подарио светлост и који је премостио векове. Његов допринос свету видљив је на сваком кораку. Тесла је у правом смислу речи био грађанин света а својим изумима је задужио човечанство.

У жељи да се поводом 150-годишњице од рођења генија, Србија још једном одужи Николи Тесли, Влада Србије сачинила је изузетно богат програм прославе. Покровитељ прославе је Војислав Коштуница, председник Владе. Практично, цела ова година је у знаку обележавања јубилеја, а значајно учешће имала је и Електропривреда Србије која је својом акцијом ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150 са делом Николе Тесле и применом његових изума упознала више од 25.000 деце.

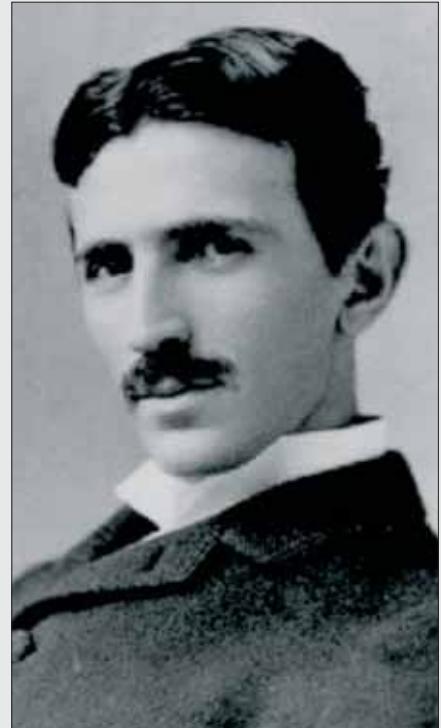
Централна прослава одржана је 9,

10. и 11. јула бројним манифестацијама, уз присуство гостију из земље и иностранства, који су најпре посетили Музеј Николе Тесле, отворен пре 50 година. Теслина заоставштина доступна је и широј јавности на изложби која је отворена у Скупштини града.

Уметници из земље и иностранства за Теслин јубилеј припремили су оперу „Љубичаста ватра“, а у центру Београда изведена је представа за децу „Тесла - бајка о електричитету“. Велико интересовање Београђана и њихових гостију изазвала је мултимедијална поставка „Радио Лигхт Цластер“, а у оквиру БЕЛЕФ-а више концерата било је посвећено Николи Тесли.

Свечана академија у Сава центру, 10. јула, уз присуство највиших званичника Србије и осталих гостију, означена је као централна манифестација. Јубилеј Николе Тесле обележен је и откривањем споменика у Београду, Смиљану и у Нијагара Фолсу. Народна банка Србије у прославу се укључила промоцијом и пуштањем у оптицај пригодног кованог новца и поштанских марака.

Манифестације у славу великог научника, ујединиле су многе делове света и тиме делимично, оствариле сан Николе Тесле о томе да свет буде јединствен и да његови изуми служе сваком становнику планете. ■

СВЕЧАНА АКАДЕМИЈА Тесли у част

Централна манифестација поводом обележавања 150 година од рођења великог српског научника Николе Тесле, крунисана је 10. јула Свечаном академијом у Центру „Сава“, под називом „Тесла човек који је променио свет“.

На почетку ове свечаности приказан је десетоминутни документарни филм, који је хронолошки приказао најважније тренутке живота Николе Тесле и представио његова најзначајнија открића.

Потом су уследили поздравни говори Предрага Марковића, председника Скупштине Србије и академика Николе Хајдина, председника САНУ.

Свечаној академији присуствовали су Борис Тадић, председник Србије, министри у Влади Србије, амбасадори многих земаља, црквени великородостојници и друге личности из научног, привредног, културног и јавног живота.

У наставку ове свечаности изведене су драмске минијатуре „Теслине мисли“, по избору Александре Слађане Милошевић, а лик Николе Тесле тумачио је Небојша Дугалић. Изведена је потом композиција „Излаз“ Марка Грубића, драмска минијатура „Фауст и Змај“ и ремикс музичке композиције Дона Дависа: Наврас - савремени спој електронске и класичне музике. ■

ФОТО: ФОНЧЕТ

Мултимедијална поставка у Београду

НА АЕРОДРому „НИКОЛА ТЕСЛА“ У БЕОГРАДУ ОТКРИВЕН СПОМЕНИК ГЕНИЈУ ЧИЈЕ ИМЕ НОСИ Светионик из наше ризнице

■ Електропривреда Србије даривала Београду и Србији споменик Николе Тесле рад вајара Дринке Радовановић ■ Србија, по Теслиној жељи, чувар његове заоставштине

Желим да овај споменик буде светионик свим путницима намерницима, посебно младима који долазе и одлазе из нашег града, који ће их подсећати на овакве наше ствараоце и указивати да је наша ризница цивилизацијског доприноса много богатија него што нам се чини. Споменик Николе Тесле треба да буде путоказ младим умовима да у животу теже да посматрају изврсност и да стално размишљају о новом. Тако ће осетити оно што никоме пре њих није успело у чудесном свету науке у коме тајне надвисују и најбујнију машту реалности, рекао је Радомир Наумов, министар рударства и енергетике, откривајући споменик Николе Тесле на улазу у Аеродром „Београд“ који однедавно носи име генија из Смиљана.

Свечаности на Аеродрому „Никола Тесла“ присуствовали су: потпредседница Владе Србије Ивана Дулић-Марковић, министри - Радомир Наумов, Зоран Стојковић, Драган Којадиновић, Александар Поповић, генерални директор ЕПС-а Владимир Ђорђевић, директори привредних

Владимир Ђорђевић: Широм света проное славу нашег рода

Господар муња

- Тесла, човек ван времена, тајна још неоткривена, не припада само техничкој интелигенцији. Зато, желећи да се са Теслом упознају и млади нараштаји, ЕПС је ове године организовао едукативну акцију за децу чији је главни јунак управо Никола Тесла. За два и по месеца кроз њу је прошло говото 25.000 деце. У Књизи утисака у Музеју Николе Тесле наша деца пишу: Ниџа је наш јунак. Он је геније. Господар муња. Срећни смо што је наша компанија Николу Теслу приближила деци Србије - рекао је Владимир Ђорђевић.

друштава ЕПС-а, директор Аеродрома „Никола Тесла“ Небојша Недељковић, представници дипломатског кора и српске дијаспоре, аутор споменика Дринка Радовановић, чланови Организационог одбора за обележавање јубилеја и бројни представници медија.

- Никола Тесла ове године опет широм света проноси славу нашег рода. У данима када славимо његово рођење ваља се подсетити неких неспорних чињеница које сваки народ, који држи до свог имена, са поносом истиче - рекао је на свечаности Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а. - Никола Тесла је Србин по рођењу, од оца Милутина, православног свештеника и мајке Ђуке. Родио се 10. јула 1856. године у селу Смиљану, у Лици, која је тада припадала аустријској царевини. Крштен је у цркви Светих апостола Петра и Павла, која се налази поред куће у Смиљану, у којој је рођен. У вихору претходних ратова православна црква била је уништена, а звона су однета.

- Са поносом истичем - подвукao је Владимир Ђорђевић - да су данас, 10. јула 2006. године, захваљујући донацији Електропривреде Србије, после више деценија тишине, на тој цркви поново зазвонила звона. Опет су се огласила на дан рођења Николе Тесле.

- Србија има посебну обавезу да обележи Теслин јубилеј, не само зато што је Тесла српског порекла већ и зато што је, по његовој личној жељи, Србија и чувар његове заоставштине, која се заједно са његовом урном чува у Музеју Николе Тесле у Београду. Ове, 2006. године, чини ми се да никада гласније, јасније и поносније, нисмо рекли да је један од највећих светских умова нашег рода и да смо

Споменик Тесли:
Путоказ младим умовима

срећни и поносни због тога, истакао је Владимир Ђорђевић. А зашто то чинимо најбоље је објаснио Милутин Миланковић, велики српски и светски научник који је још 1936. године, поводом 80. Теслиног рођендана рекао:

„Прослављајући овај јубилеј, ми не мислим, нити покушавамо, да тиме увећамо његову недостижну славу, него желимо само да дамо израз нашем поносу што је из ове наше средине изникао један геније чије ће име, и без наше помоћи, остати занавек забележено светлим словима у историји науке и технике“.

— Област производње, преноса и примене електричне енергије Тесла је оплодио смелим полетом своје фантазије и богатством проналазачке мисли, чиме је допринео да производња електричне енергије и њена индустријска примена у 20. веку добију неслuћene размere и да електрична енергија постане један од основних услова опстанка цивилизације. Онда је јасно зашто се и ЕПС клања сенима овог великана и Електропривреда Србије никада неће престати да са поносом слави Николу Теслу - рекао је на крају Владимир Ђорђевић и нагласио да ЕПС, као највећа национална компанија, изражава задовољство што је њој припада част да Београду поклони споменик који је рад нашег вајара Дринке Радовановић.

Небојша Недељковић, директор аеродрома „Никола Тесла“, истакао је да ново име београдског аеродрома добија материјално обележје у виду споменика овом изванредном и изузетном научнику, истраживачу и визионару и да би било тешко замислити савремено ваздухопловство и авиоиндустрију без онога што је Никола Тесла оставио човечанству. ■

У ЦРКВИ СВЕТИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА У СМИЉАНУ Звона се огласила после пола века

Епископ горњокарловачки Герасим истакао је да су се 10. јула у Смиљану, родном месту Николе Тесле, први пут после више од пола века огласила звона на цркви Светих апостола Петра и Павла. Герасим је нагласио да је та звона цркви поклонила Електропривреда Србије и да држава Србија на тај начин, преко ЕПС-а и Министарства рударства и енергетике, учествује у обнови светиње у Смиљану.

Епископ горњокарловачки је, при том, напоменуо и да је тај храм и пре рата био спреман за обнову, али да је то тек сада урађено. ■

Свечаност у родном Смиљану

У личком селу Смиљану, крај Госпића, родном месту Николе Тесле 10. јула одржана је свечаност којом је Хрватска обележила 150-годишњицу његовог рођења.

Уз готово цео хрватски државни врх, са председником Стјепаном Месићем и премије-

ром Ивом Санадером, манифестацији је присуствовао и председник Србије Борис Тадић.

У оквиру свечаности, отворен је мултимедијални центар посвећен Николи Тесли. Хрватски Сабор прогласио је 2006. годину, годином великог научника.

Народно позориште: Светска премијера „Љубичасте ватре“

ФОТО: ФОННЕТ

Светска премијера мултимедијалне опере изведена је у Народном позоришту у Београду. Опера „Љубичаста ватра“ инспирисана по следњим њујоршким данима Николе Тесле, изведена је по либрету Миријам Зајдел, музику је компоновао Џон Гибсон, а режирао је Тери О'Рајли. Оркестром и хором дириговала је Ана Зорана Брајовић. Нашег великог научника играо је амерички тенор Скот Марфи, а Драгана Томић је доčарала Теслину инспирацију, белу голубицу. Драгана Станковић тумачила је лик Катрин Џонсон, најинтимније пријатељице Николе Тесле, а улога Марка Твена поверена је Ивану Томашеву.

Прво извођење овог дела на којем су заједнички радили наши и амерички уметници, окупило је многоbrojne љубитеље позоришта и дипломате, међу којима је био и амерички амбасадор Мајкл Полт.

И НА НИЈАГАРИНИМ ВОДОПАДИМА У КАНАДИ ОТКРИВЕН СПОМЕНИК НИКОЛИ ТЕСЛИ

Остварење Николине визије

Споменик Николи Тесли откријен је у Нијагара Фолсу, у Канади, месту на којем је остварена визија Николе Тесле, да енергију Нијагариних водопада претвори у електричну енергију.

- Нема бољег места од Нијагариних водопада да на њему буде постављен споменик Николи Тесли. Ово је споменик једном великом Србину, а и значајно признање њему и нашој српској заједници која је допринела изградњи овог великог континента - рекао је на свечаном отварању споменику Николи Тесли, Роб Николсон, министар и члан парламента Канаде. Свечености су присуствовали бројни представници српске дијаспоре у Канади и Америци,

становници Нијагара Фолса, а у име Владе Србије Милан Париводић, министар у Влади Србије.

Идеју за подизање споменика иницијала је српска-православна Цркво-школска општина „Свети Георгије“. На конкурсу је изабрано идејно решење вајара Леса Дрејсдела. Споменик представља Николу Теслу у природној величини, у време када је имао 39 година, како стоји на асинхроном мотору, чији је изум и начин функционисања измислио у Будимпешти. Скулптура је окренута тако да Тесла гледа ка Нијагариним водопадима, где се налази прва хидроцентрала у којој ради Теслин турбине, стара више од сто година. ■

ОТВОРЕНА ИЗЛОЖБА „ТЕСЛИН ЧУДЕСНИ СВЕТ ЕЛЕКТРИЦИТЕТА“

Документа из заоставштине

ФОТО: ФОНД

У Старом Двору у Београду отворена је изложба „Теслин чудесни свет електрицитета“. Изложбу је у присуству бројних високих званица и гостију отворио Ненад Богдановић, градоначелник Београда.

Изложбу, чији је аутор Зорица Циврић, кустос Музеја Николе Тесле, између остalog, чини 27 панона са репродуктованим и документима из Теслине заоставштине, која се по његовој жељи чува у Србији. У поставку су увршћена и четири радна модела: индукциони мотор са ротором - „Колумбово јаје“, индукциони мотор у облику диска, Теслин трансформатор и Теслина пумпа са компјутерском анимацијом рада. На изложби су, такође, постављене и макете Адамсове централе на Нијагари, лабораторије са предајним торњем на Лонг Ајленду и лабораторије у Колораду Спрингсу.

Изложба документовано прати живот и рад Николе Тесле, од родног Смиљана до последњих дана у Америци. После премијерног излагања у Старом двору, изложба ће гостовати и у Перту, Бечу, Паризу и Ванкуверу. ■

КАКО УБЛАЖИТИ ПОСЛЕДИЦЕ НЕДОСТАТКА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У РЕГИОНУ

Рационално коришћење ресурса

■ С обзиром на искуства других европских земаља, Србија би могла безболније од других суседа да премости период претеће несташице електричне енергије док се не изграде нови капацитети

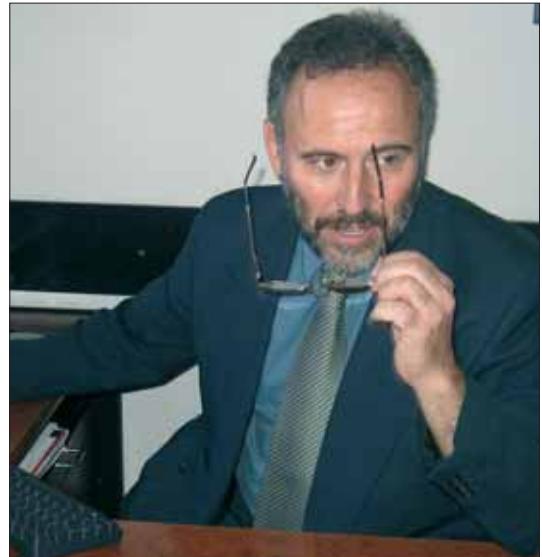
Унаредних неколико година југоисточна Европа сушреће се са озбиљним проблемом недостатка електричне енергије, чак и ако свака земља успе да се на одговарајући начин интегрише у регионално тржиште и устројство сопствене електропривреде усагласи са регулаторним стандардима. Неке земље у овом региону, као Албанија и Црна Гора, већ увек зависе од увоза, а суштински узрок проблема лежи у томе што градња електране траје од пет до седам година и што управо у том периоду неће бити довољно струје.

Александар Влајчић, помоћник министра рударства и енергетике Србије, каже за наш лист да би Србија могла безболније од других суседа да савлада недостатак електричне енергије, и то тако што би одговарајућом регулацијом и тарифном методологијом, користећи сопствена, али и искуства других, створила амбијент и услове за рационално коришћење електроенергетских ресурса и капацитета.

– Рационалан приступ и промену понашања у реструктурисању и организовању енергетског сектора намеће потпуно известан све већи недостатак електричне енергије у региону, са којим ће се на свој начин сачуочити и Србија, без обзира на то што поседује републилне енергетске ресурсе и производне капацитете, који јој сада омогућују већи комодитет него што га

имају неки наши суседи. Рационалност као обавеза произлази и из Уговора о енергетској заједници југоисточне Европе, који ступа на снагу 11. јула ове године. Тај уговор одређује динамику отварања тржишта према утврђеном термин-плану, који јесте за сваку земљу

Александар
Влајчић

Представљена ЕПС-ова достигнућа

На Конференцији у Келну презентована су нова технолошка решења примењена на постројењима за производњу електричне енергије у ЕПС-у, која су резултовала знатним повећањем ефикасности и поузданости рада електроенергетског система. Ова техничко-технолошка достигнућа представили су Драган Јовановић и Давид Жарковић, из Дирекције ЕПС-а за производњу електричне енергије.

различит и прилагођен њеним економским и социјалним могућностима, али је истовремено и обавезујући – рекао је Влајчић.

Подсетивши да ће се о овим питањима разговарати на предстојећем међународном симпозијуму „Електране 2006“ у Врњачкој Бањи, Влајчић се посебно осврнуо на недавну Регионалну европску конференцију „POWER-GEN“ међународне организације производиоца електричне енергије, која је одржана у Келну, а на којој су презентована најновија технолошка достигнућа у производњи електричне енергије и посебно искуства у регулацији тржишта. Конференција је радила у шест сесија, које су биле посвећене европском тржишту и проширењу ЕУ, затим технологији са смањеном производњом угљендиоксида, гасним постројењима, парним постројењима, технолошкој оптимизацији ТЕ и дистри-

буирању производњи у мајлив постројењима.

Влајчић је истакао да је ово била једна од најсадржајнијих конференција последњих година и да су презентована искуства не само развијених, него и оних који тек крећу путевима регулације тржишта. Каже да је посебно било корисно чути о искуствима руске електропривреде, која је започела интензивну регулацију тржишта, али и пољске ЕП, која је, сачувши се са последицама брзог реструктурисања јавног сектора, направила заокрет у правцу интеграције. Према његовим речима, показано је, не само на примеру Пољске, да су све дезинтегрисане електропривреде убрзо распродате, а да оне које су сачувале вертикалну повезаност све више купују распарчане делове других. Нама најпознатији пример успешне и очуване компаније је ЧЕЗ.

– Станаје електропривреде Албаније и реструктуриса-

ње енергетског сектора у овој земљи презентовали су представници консултантске фирме, која је помагала у овом процесу, и они су изнели читав низ врло индикативних закључака. На пример, цена електричне енергије у Албанији већа је него у Србији. За домаћинства она износи 4,6 до 8,9 евроценти по киловат-сату, а за индустрију 5 до 7,4 евроцентри по kWh. Албански консултант је оценио да оваква цена струје не може да привуче стране инвеститоре и да је она далеко од подстапаје за инвестирање у енергетски сектор Албаније – казао је Влајчић, наводећи да је у овој презентацији назначено да су основни разлоги оваквог стања то што је у последњим годинама у Албанији дошло до наглог повећања потрошње струје, а од 1998. нису изградили ниједан капацитет. Од некадашњег извозника, Албанија је постала велики увозник струје, а таква увозна зависност диктира цену струје и на домаћем тржишту.

Влајчић се посебно осврнуо на недостатак струје који се исказује у готово свим земљама југоисточне Европе, истакавши да Србија сва та кретања помно прати. ■

А. Цвијановић

ЕКОНОМИСТИ О ЗНАЧАЈУ ЈАВНОГ СЕКТОРА

Главни инвеститор држава

■ Држава треба да улаже у енергетику, телекомуникације... а не да тај сектор продаје, истичу економисти ■ Новца има, али се не улаже, иако би државне инвестиције привукле и страни капитал

Oтпори ЕПС-а донедавном прилично упорном наметању модела стихијске приватизације, ових дана доживљавају праву сатисфакцију. Наши врхунски економисти у последњих месец дана изнели су низ примедби на приватизацију која у ствари представља продају ради пуњења буџета а не ради развоја и листом су стали иза става – створити услове за развој и инвестиције у јавни сектор. Држава, истичу они, треба да почне да улаже у стратешки приоритетне гране (енергетику, телекомуникације...) о чему смо и ми у прошлом броју писали. Иако то некоме може да изгledа чудно, кажу економисти, код нас има новца, али се он не инвестира. У српским финансијама барата се и са цифрама изнад милијарду евра слободних парса, дознаке из иностранства исказују се такође у милијардама евра, а извесно је да и у

сламарицама постоји по-прилична свота новца, који би најрадије отишао у сигурна улагања у јавни сектор!

Посебну пажњу привукло је гледиште на приватизацију јавног сектора у Србији др Драгана Ђуричина, професора Економског факултета у Београду и председника Савеза економиста Србије, који сматра да је главни фокус приватизације управо везан за јавни сектор. Он је ових дана у магазину „Предузеће“ јасно исказао став да држава треба да буде активни инвеститор у стратешки приоритетним гранама, попут енергетике, телекомуникација и другим и поставио питање зашто

би се јавна предузећа пропадала уместо да се ревитализују. Онај ко то чини, рекао је, оријентисан је на краткорочне циљеве, социјалну стабилност или поли-

тички опстанак и нема виду будућности.

Он истиче да се тржиште транзиционе привреде мора окренuti стварању услова за повољан амбијент, атрактиван за стране

само приватизацијом, већ и условима за привлачење инвестиција. Парадоксално је да код нас има новца а да се он не улаже. Странним улагачима мора се dati сигнал да се овде инвестира. Међу значајне ставке он је убројао и дознаке из иностранства и то по званичним подацима у 2005. години око 3,5 милијарди евра, а 2004. близу пет милијарди евра.

Представник једне од организација наших грађана у иностранству, почетком јула изјавио је на РТС-у да постоје поуздані незванични показатељи да дознake наших грађана из иностранства у земљу годишње достижу чак шест милијарди

евра. У сваком случају реч је о изузетно значајном инвестиционом потенцијалу и уместо да се, како каже професор Ђуричин те паре усмере на куповину вредносних папира јавних предузећа ЕПС-а и НИС-а, оне се троше на путовања, пластичне операције и ко зна за шта друго.

- Уколико би цена електричне енергије била на европском нивоу, ЕПС би вредео више од целокупног реалног финансијског сектора Србије. Мислим да јавни сектор треба да остане у значајној мери у власништву државе, а када је о ЕПС-у реч, са најмање 51 одсто. У питању је енергија и један полигон за привредни развој; то је стратешки производ за којим ће тражња расти, што је важно за земљу, која је оптерећена спољним дугом од 15 милијарди долара – каже др Ђу-

ТЕНТ А:
економисти
указују да би у
посед јавних
предузећа
требало да
уђу грађани
као и домаћи
инвестициони
и пензиони
фондови

ричин. – Архитекте садашњег економског амбијента су успавани приходима, који долазе од приватизације, првенствено банака и очекиваним приходима од продаје осигуравајућих друштава и јавних предузећа. Буџет је тренутно избалансиран и може да има вишкове. Када погледате њихове идеје како да се користе ти вишкови, видећете да се најављује реновирање здравства, школства, куповина рачунара, што је добро, али, то је други спрат, а први је производња. Сматрам да би већа пажња морала да се посвети електропривреди, где би могло да се уложи у куповину једне хидроелектране, са друге стране Дрине у Републици Српској и повезати је са електраном у Бајиној Башти. Знамо да је струја производ за извоз и стратешки је доста битан за земљу, која је оптерећена спољним дугом.

На то додајемо мишљење Драгана Власављевића, директора Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом. Струја је већ сада изузетно скупа, њена цена расте, не пада и ко за неколико година на овом тржишту буде имао вишкове, биће господар тржишта. И др Љубодраг Савић, професор Економског факултета у Београду, крајем јуна у листу „Данас“ изнео је став да треба одбацити недоумицу да ли претходно треба ревитализовати, па тек потом приватизовати јавна предузећа. Ако држава жели да задржи већинско власништво у стратешким делатностима, она мора спровести процес њиховог реструктуирања. Потпуно је јасно шта би се додило с јавним предузећима, уколико би их реструктурирали будући купци. Њихов интерес се, без дилеме, не би поклопио с друштвеним и зато се, по

ХЕ „Бајина Башта“ један од најзначајнијих објеката ЕПС-а

речима др Савића, приватизација јавних предузећа битно разликује од приватизације предузећа која су имала третман друштвене својине. Он предлаже и комбиновани модел приватизације: власништво државе 51 одсто, продаја дела капитла 19 одсто, бесплатне поделе акција

сава Миловановића, директора Економског института, изнетом почетком јула у „Политици“, класична приватизација у области делатности од општег друштвеног интереса, била би најнеповољнија солуција, због опасности од злоупотреба приватног монопола, као и чињенице да у том случају држава једнократно добија најмању могућу цену продајом већинског удела у јавном предузећу. Он се заложио за комбинацију више модела власничке трансформације јавних предузећа. По речима др Миловановића, комбиновани модел подразумева јавно – приватно партнерство, класичну приватизацију, са или без задржавања удела и контроле државе коришћењем „златне акције“, као и иницијалну јавну

понуду, која би увела грађане и фондове „у посед“ атрактивних фирм, истовремено доприносећи развоју српског тржишта капитала на којем би се трговало акцијама Телекома, ЕПС-а, НИС-а, ЈАТ-а...

Иницијална јавна понуда, која подразумева прву продају акција одређене компаније инвестиционој јавности, осигуравала би стварање циљева класичне

приватизације у проценту у којем држава жели, уз истовремено улагање, што омогућава модернизацију, а тиме и подизање конкурентности и смањење трошка. Истовремено, тиме се, како сматра др Миловановић, повећава вредност имовине, коју држава, после иницијалне јавне понуде, поседује.

У истом тексту заступљено је и мишљење Алексеја Мисаиловића, директора Центра за тржиште капитала у Агенцији за приватизацију – да је превасходни циљ реструктуирања јавног сектора да се унапреди пословна ефикасност, а не да се прода капитал стратешком партнери. Требало би искористити предност докапитализације и вишефазне продаје акција методом јавне понуде, јер је то знатно боље од евентуалног скупог задуживања код банака, или брзе продаје. Уместо тендурске продаје 70 одсто капитала јавних предузећа, пре свега из енергетског сектора, држава би требало да омогући дисперзију власништва, која би у посед тих фирм увела грађане, али и домаће институционалне инвеститоре – инвестиционе и пензионе фондове.

Да је то добро решење потврђује и др Зоран Јеремић, са Факултета за финансијски менаџмент и осигурање, наводећи при-

* * *

Дисперзија власништва у садашњим српским јавним предузећима омогућила би да део умртвљене домаће акумулације, буде уложен у привредни развој. Уз то, пензиони и инвестициони фондови, добили би шансу да улажу у најпрофитабилније фирме, док би промет тих папира, тржишту капитала дао најјачи импулс за развој

* * *

грађанима, који их у процесу приватизације нису добили (15 одсто) и запосленима, бившим запосленима и пензионерима (15 одсто). Приход од продаје капитала предузећа, која се налазе у већинском државном власништву, требало би, како је naveо професор Савић усмерити искључиво у њихово реструктуирање и модернизацију.

По мишљењу др Добро-

мер мађарског МОЛ-а и хрватске ИНЕ, чије реструктуирање није било засновано на продаји већинског удела великој странијој компанији, већ на дисперзију власништва, чиме су знатни удели припали домаћим инвеститорима. По његовом уверењу, дисперзија власништва у садашњим српским јавним предузећима омогућила би да део умртвљене домаће акумулације, буде уложен у привредни развој. Уз то, пензиони и инвестициони фондови, добили би шансу да улажу у најпрофитабилније фирмe, док би промет тих папира, тржишту капитала дао најјачи импулс за развој.

Дакле, из примера које смо навели, није тешко закључити да се међу нашим врхунским економским стручњацима, када је реч о промени власништва посебно у електропривреди, сада размишља сасвим другачије од онога што су заговарали, наши назови економско енергетски стручњаци – поделу ЕПС-а на производњу и дистрибуције, и брзу приватизацију ради „заштите интереса грађана којима ће струја да појевтини“ и продају свега што вреди у енергетском сектору. У последње време и они су свесни да своје мешетарско-шићарцијске комбинације, за које зна чије рачуне, тешко могу да протуре. Иако постоји структуре, које упорно настоје да нас увале у дужничку кризу и на тај начин „уз помоћ ММФ-а“ приморију да безглаво продамо све што се од нас тражи, ваља констатовати да наш спољни дуг од 15 милијарди евра у односу на друштвени производ од око 24,5 милијарди евра годишње, није такав да бисмо морали то да урадимо. Напротив, тај дуг ћемо паметим инвестирањем и горе наведеним начинима својинске трансформације јавног сектора, а посебно електропривреде, много лакше вратити. ■

Драган Обрадовић

ПОТПИСАН УГОВОР ИЗМЕЂУ ЕПС-А И EPIC-А

Изабран консултант за ТЕ „Колубара Б“

■ Прва фаза рада: „Анализа статуса пројекта и могућих трансакција“ требало би да се оконча до краја августа

Са потписивања уговора између ЕПС-а и EPIC-а

Консултант за завршетак изградње ТЕ „Колубара Б“, после двомесечног закашњења, због жалби, коначно је изабран. Уговор о унапређењу инвестиционих активности – избор и привлачења стратешког партнера за завршетак изградње ТЕ „Колубара Б“, 19. јуна потписали су др Владимира Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а и Бобо Ристић у име консултанта (конзорцијум EPIC Goldscheider und Wurmböck Unternehmensberatungsges G. m. b. H. из Беча и Електротехнички факултет из Београда).

Аустријска консултантска кућа EPIC, која је изабрана на тендери, како нам је рекао Драго-

мир Марковић, директор Дирекције за стратегију и инвестиције специјализована је за пружање оваквих услуга у средњој Европи и до сада су је ангажовали страни инвеститори, власници и потенцијални стратешки партнери, као и наша Агенција за приватизацију и Влада Србије. Консултант је почeo с радом 26. јуна посетом градилишту ТЕ „Колубара Б“ и прва фаза: „Анализа статуса пројекта и могућих трансакција“, требало би да се оконча у наредна два месеца, односно до краја августа ове године. Прецизирани су начин рада и обавезе, а свака фаза ће се оцењи-

вати и даваће се смернице за даљи рад.

Тим консултанта, како наводи Марковић, састојаће се од стручњака који воде пројекат; они ће сагледавати целину пројекта, а постоје и подтимови за стручно-техничка, финансијска и правна питања. Установљена је радна група ЕПС-а из које ће свако имати свог пандана код консултанта, а постојаће и заједнички тим за имплементацију. Воћајаје групе ЕПС-а је дипл. инж. Ђорђе Биљановски, директор за комерцијалне послове у ПД ТЕНТ, а наш тим има десет чланова различитих струка. ■

Д. 06.

СМАЊИВАЊЕ БРОЈА ЗАПОСЛЕНИХ У ЕПС-У

Одлазак 2.303 радника

■ Повољна висина отпремнина условила да се за стимулативни раскид радног односа пријави већи број запослених у свим привредним друштвима

Cудећи по броју запослених који се у Електропривреди Србије пријавио за споразумни раскид радног односа уз исплату стимулативних отпремница, оне су биле веома стимулативне. Пријаве за споразумни раскид радног односа поднело је више од 2.500, а коначну сагласност добило је 2.303 радника, укључујући и запослене у косметским предузећима. Подсећања ради, у прошлој години у два круга пријављивања за добровољни одлазак из фирме, ЕПС је напустило 3.268 запослених.

— У марту смо почели овај посао који се првобитно односио на запослене у предузећима са територије Косова и Метохије. По основу одлуке о раскиду радног односа уз исплату стимулативне накнаде запослени из косметских предузећа споразуме о престанку радног односа потписивали су закључно са 31. мајом — каже Оливера Долић, директор Дирекције за правне, организационе и кадровске послове. — За остале запослене у Електропривреди Србије одлука је донета почетком маја. За разлику од косметских предузећа, где се били обухваћени сви запослени без додатних услова, понуда запосленима у осталим

предузећима односила се на три категорије запослених. Пре свега, била је намењена инвалидима, затим запосленима са утврђеним степеном телесног оштећења и радницима са лошим здравственим стањем. Највећи број пријављених био је из треће категорије — око хиљаду радника. Јавио се, наиме, релативно мали број инвалида у односу на очекивања. За прихваташа споразума пријавило се 288, што је заиста мало у односу на укупан број инвалида у ЕПС-у којих има око 1.500.

Пријаве за стимулативну накнаду посебно су преиспитиване у ТЕНТ-у

Без права на повратак у ЕПС

Одлуком није дефинисано, али дат је налог привредним друштвима да запослени који су уз стимулативну отпремницу отишли из ЕПС-а не могу бити поново примљени у неко друго друштво. Свим директорима привредних друштава стога, биће достављени спискови како би имали увид у то ко је отишао да би се тако избегла евентуална могућност злоупотребе.

За разлику од претходне праксе, ове године ни пословодство није било искључено, односно и његови чланови могли су да поднесу захтев за споразумни раскид радног односа уз исплату стимулативних отпремница. И то, наравно, по истим условима који су важили и за друге запослене.

Обрачун стимулативне накнаде вршен је на два начина, тако да су они којима је одобрен одлазак подељени у две групе. У првој групи су запослени

који испуњавају услове за одлазак у пензију до краја године, а у другој они који их не испуњавају. Основица за обрачун стимулативне накнаде била је, просек

Бенефицирани стаж

У поступку разматрања пријава било је дилема и неодоумица шта да се ради са запосленима са бенефицираним радним стажом. У појединим привредним друштвима, наиме, пријавио се значајан број радника са бенефицираним стажом. Проблем је настао зато што у неким друштвима допринос за бенефицирани стаж није уредно уплаћиван и запосленом по том основу не би био признат стаж. Заузет је зато став да се и то уради, тако да ће тај део неизмирених обавеза из ранијег периода бити уплаћен, што ће запосленима који су радили на таквим пословима омогућити да им се призна и тај стаж.

ЕПС-а или лични просек, и то уколико је то повољније за запосленог. И један и други просек остварен је у последњом тромесечју прошле године, с тим што је просек ЕПС-а увећан за десет одсто. Закључивање споразума завршено је 30. јуна, а отпремнине ће бити исплаћене у јулу.

— Лични просек за неке раднике, који су се јавили за ове накнаде, био је врло висок, с обзиром на то да су током децембра исплаћене годишње награде и стимулације, па је ова одлука допуњена у том смислу што је основица ограничена на износ од највише две просечне зараде остварене у ЕПС-у у последњем тромесечју 2005. године. То је, уједно била и максимална дозвољена основица. У појединачним друштвима пријавио се велики број људи, па је на састанку генералног директора са директоријма ПД, почетком јуна, договорено да се ове пријаве преиспитају, нарочито у ТЕНТ-у и неким дистрибутивним предузећима. Затражено је, такође, да се преиспитају и пријаве, односно основаност захтева за престанак радног односа због тешког здравственог стања и да се ти критеријуми доследно примене. За неке пријаве запослених процењено је и одлучено, да се не могу прихватити, не само због висине средстава које би требало исплатити него и због немогућности да се по њиховом одласку организује несметани процес рада — истиче Оливера Долић.

Средства за исплату отпремнина планирана су из сопствених извора, с тим што ће се део рефундирати из буџета — из транзиционог фонда Републике Србије, у износу од око 500 милиона динара. Тако је урађено и прошле године, па се очекује да ће део тих средстава моћи да се рефундира. ■

К. Јанићијевић

Из косметских предузећа за стимулативни престанак радног односа определило се највише запослених у ЈП Површински копови „Косово“: са копа „Белајевач“

ИЗ КОСМЕТСКИХ ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА

Готово 1200 запослених напушта ЕПС

■ Из сва три јавна предузећа са космета стимулативне накнаде узело 1.176 радника, од којих четвртина живи на Косову и Метохији

Око 18 одсто запослених у јавним предузећима ЕПС-а са Косова и Метохије искористило је могућност за престанак радног односа уз стимулативне накнаде. Тачније, од 6.497 запослених у сва три јавна предузећа — Површински копови „Косово“, Термоелектране „Косово“ и Електродистрибуција „Електрокосмет“ — стимулативне накнаде узело је 1.176 радника, од којих 290 живи на космету, а остали су интерно расељени.

Према подацима Дирекције ЕПС-а за косметска предузећа, за престанак радног односа уз исплату стимулативних накнада највише се определило запослених на Површинским коповима, али ово предузеће и

иначе има највећи број радника, тако да их је сада остало нешто више од три хиљаде. Посматрано у процентима, највише је смањен број запослених у тзв. трећем кругу предузећа, тачније, услужним делатностима. Ту се од 327 запослених за престанак радног односа определило близу 40 одсто.

У погледу старосне структуре, у укупном броју оних који су узели стимулативне накнаде највише је радника са радним стажом од 20 до 25 година. Такође, за стимулативну накнаду одлучио се и велики број оних који ове и следеће године испуњавају услов за старосну пензију, поготово након што је Управни одбор ЕПС-а изменio своју првобитну одлуку, према којој су овим

радницима малтене биле ускраћене накнаде. После усвојених измена, запосленима који ове године испуњавају услов за старосну пензију број основица умањиван је зависно од броја месеци који им недостају до 65 година живота, а почев од 31. маја ове године, датума до кога су сви запослени могли да се пријаве за стимулативну накнаду.

Да подсетимо, према одлуци Управног одбора ЕПС-а, основица за стимулативну накнаду утврђена је на нивоу просечне месечне нето зараде у ЕПС-у у последњем тромесечју 2005. године увећане за 10 одсто, а могло је да се добије најмање 10 и највише 30 основица. ■

А. Ц.

ПЛНОВИ ЗА ГРАДЊУ НОВЕ ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ НА КОСМЕТУ

Скидају прашину са готових студија

■ У Београду најављена изградња електране на административној граници, за коју би тек требало да се сагледавају услови, у Приштини актуелизован некадашњи ЈУ план „Косово Ц“ 2100 MW, за који је још пре петнаестак година урађено око 70 студија

Тек што су два српска министра прошлог месеца, у размаку од десетак дана, обелоданили идеју да ће Србија, уз помоћ страних инвеститора, на бази косовског лигнита градити нову термоелектрану негде на административној граници између јужне покрајине и средишње Србије, из Приштине је брже боље дато на знање да тамошња електропривреда већ припрема изградњу ТЕ „Косово Ц“ од 2100 мегавата, и то такође ослоњену на резерве лигнита у Косовском басену. Није да угља нема доволно за обе електране, али нешто ту ипак не штима. Исти угаљ, различити планови, а при томе и један и други су, у ствари, планови државе Србије и Електропривреде Србије. И онај за „Косово Ц“ својевремено је, пре свега, Србија, односно ЕПС, довела до нивоа на основу којег сада може да се најављује релативно брзи почетак градње. Био је то, тачније, „Пројекат 2100“, којим су обухваћена истраживања за изградњу термоелектране и отварање новог површинског копа. Урађено је на десетине истраживања, елабората и студија, на које је, додуше, у међувремену пала прашина, али им вредност није умањила. Ту прашину већ две године настоје да уклоне привремене институције власти на Космету и да припремљену документацију присвоје као своје наслеђе. Ова намера им је барем из Електропривреде Србије, односно њених косметских предузећа, доскора и те како оспоравана, али директних разговора о томе није било. Отуда сада изгледа као да је реч о два сасвим различита плана за развој енергетског сектора на бази косметског лигнита.

Оваква представа није ни случајна, нити за чуђење. Још од доласка Међународне мисије на Косово и Метохију, Београд и Приштина једино су се добро споразумевали у ономе што на Космету није могло да

се обави без пуне сарадње са Републиком Србијом, као што је, на пример, коришћење преносних капацитета ЕПС-а, односно сада ЕМС-а, или набавка енергије, поготово у хаваријским условима. Један од првих протокола који је УНМИК потписао са републичким органима Србије односно се управо на ову област. И тај протокол непрестано важи више од шест година. Када је, међутим, прошле зиме ЕПС понудио помоћ у струји, Приштина је то изричito одбила иако су на Космету биле жестоке редукције потрошње, а без струје су најчешће била српска насеља. Да не помињемо да Радна група за енергетику у преговорима Београда и Приштине није успела да се помакне од састављања списка

ТЕ „Косово Ц“
градила би се
на петнаестак
километара
југоисточно од
термоелектрана
у Обилићу:
ТЕ „Косово А“

ЉУБИША ПЕТРОВИЋ

ДИРЕКТОР СЕКТОРА ЗА ПРОИЗВОДЊУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Доградња два нова блока

— Из Приштине се најављује и доградња два нова блока од по 339 мегавата на термоелектрани „Косово Б“. И то је део јединственог пројекта, који је припремљен када је ова ТЕ грађена, а за коју ануитете још отплаћује Електропривреда Србије. Осамдесетих година за ова два додатна блока изграђена је готово комплетна инфраструктура, и вероватно је да би и они, да није наступила економска криза, одавно били изграђени. Такође, обављен је највећи део претходних радова за израду пројекта и отварање новог површинског копа „Сибовац“, са кога би се ТЕ „Косово Б“, са нова два блока, снабдевала угљем. Истражне радове и студије за отварање копа директно је и искључиво финансирала Електропривреда Србије – каже Петровић.

тема о којима би се разговарало. У ствари, колико нам је познато, представници Приштине на три састанка нису хтели да прихвате ни једну од понуђених тема за разговор, а свој предлог нису имали. На четвртом састанку на папир је стављено неколико питања и на томе се остало. Прошло је од тада више од годину дана.

Но, да се вратимо планираној градњи термоелектране. О плану да се она подигне на административној граници, а говорка се да би то могло да буде негде око Куршумлије или

Рашке, до јавности није допрло ништа више од саме ове идеје. О оном другом, за изградњу „Косова Ц“, много се више зна. И не одскора, односно од прошле године, када је он ушао у Стратегију развоја енергетике на Косову, која је, узгред буди ређено, припремљена у Бриселу, а у Приштини јој само стављени печати. Идеја да се гради нових 2100 мегавата надомак Косовског басена, у коме су билансиране резерве 10,7 милиона тона лигнита, стара је скоро две деценије. У Дирекцији ЕПС-а за косметска предузећа постоји

Признање ЕПС-у

Привредна комора Косова и Метохије доделила је признање Електропривреди Србије и њеној Дирекцији и јавним предузећима са Косметом за допринос очувању основних егзистенцијалних и економских услова у спрским срединама у Покрајини, посебно у одржавању електродистрибутивне мреже и статуса предузећа. Признање је у Косовској Митровици примио Драгутин Марковић, директор Сектора преноса и дистрибуције електричне енергије у Дирекцији ЕПС-а за косметска предузећа, који је, уз изразе захвалности, истакао да континуитет рада ЕПС-ових предузећа са Косметом потврђује решеност да ова предузећа опстану на овом простору и учествују у коришћењу огромног косметског енергетског потенцијала, чију окосницу представљају резерве лигнита, које се процењују на више од хиљаду милијарди евра.

обимна документација о свему што је до 1999. године рађено на реализацији те идеје, а директор Сектора за производњу електричне енергије у овој дирекцији Љубиша Петровић каже за наш лист да су припремне активности за израду неопходне инвестиционо-техничке документације започете још 1987. године.

- Најпре су електропривреде тадашњих република СФРЈ, укључујући и аутономне покрајине, потписале самоуправни споразум о заједничком финансирању претходних радова за изградњу енергетских капацитета на бази лигнита на Космету, а онда је уследио читав низ истраживања и израда око 70 студија, којима је обухваћено готово све што треба да претходи припреми генералног пројекта - наводи Петровић и истиче да је ТЕ „Косово Ц“ од 2100 мегавата, уз отварање новог површинског копа, била заједничка идеја и инвестиција ондашње Југославије и да је произашла из потреба тадашњих република за електричном енергијом.

До 1992. године завршена је прва фаза претходних активности, укуп-

но око 230, а после студије оправданости, уследиле су студија о избору микролокације и прединвестициона

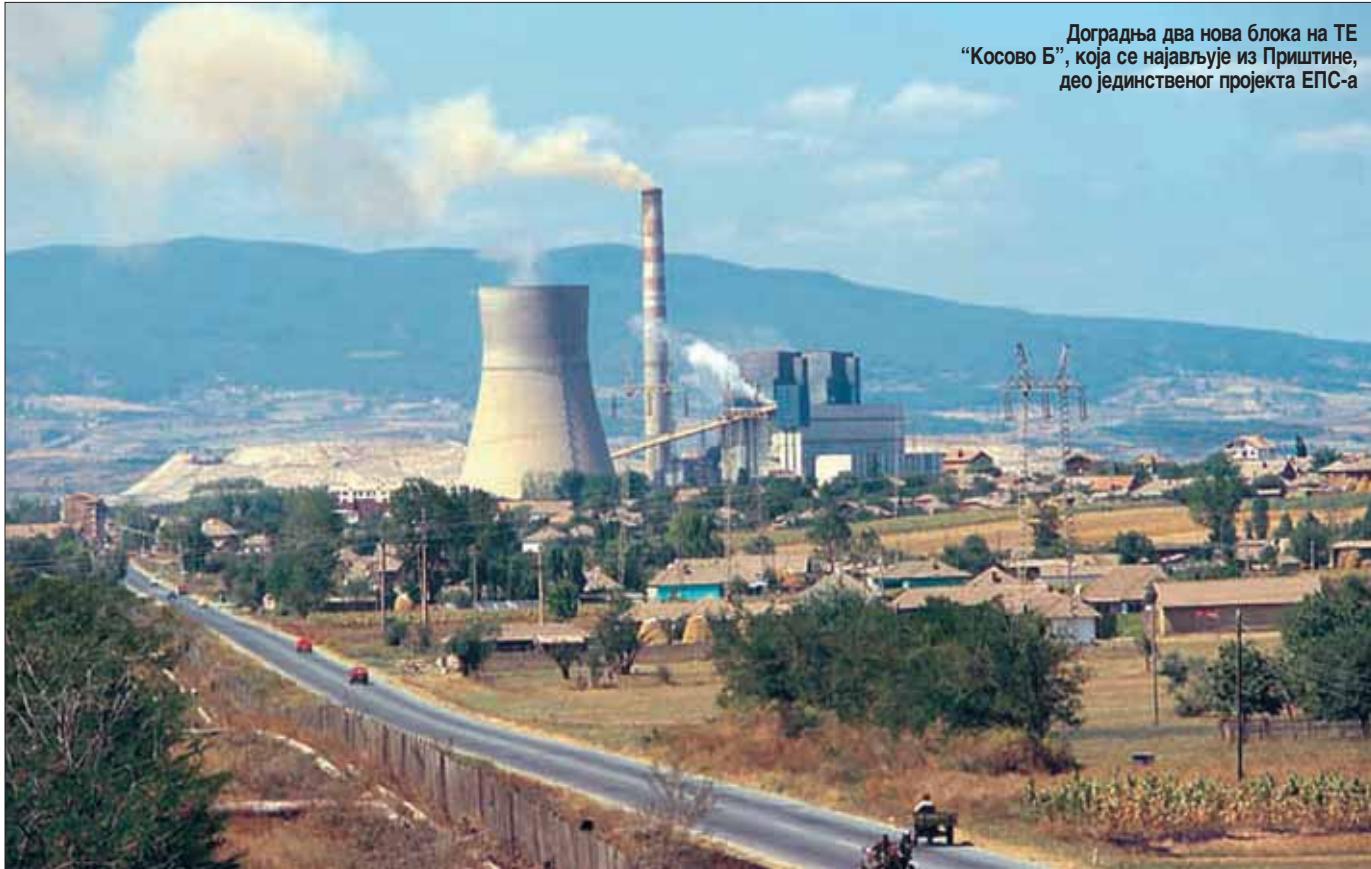
◆
Od укућно око џејџ милиона долара, колико је уложено у прећходне радове и израду студије „Пројекат 2100“ више од 50 одсто инвестирала Електропривреда Србије
◆

студија са идејним решењима за ТЕ „Косово Ц“, као и студија о њеном утицају на околину. Затим, урађена је студија о редоследу експлоатације

Косовског и Метохијског басена, па прединвестициона студија избора микролокације рудника.

- Ове студије радиле су пројектне организације из развијених република СФРЈ, или претежно из Србије, као што су београдски Институт за урбанизам и архитектuru, Рударски институт, Институт „Јарослав Черни“ и „Енергопројект-ЕНТЕЛ“. Све те студије могу и данас да послуже као основа за израду генералног пројекта, што вероватно и хоће - каже Петровић и додаје да у тој мери припремљена документација засигурно не постоји ни за један други термоенергетски објекат на овим просторима.

Нема сумње да је на судбину инве-

Доградња два нова блока на ТЕ „Косово Б”, која се најављује из Приштине, део јединственог пројекта ЕПС-а

стиције зване „Пројекат 2100“ утицао распад СФРЈ, али такође и да ју је добрим делом одредила потоња криза деведесетих у СРЈ, и посебно Србији, која је једина наставила да се бави овим пројектом. Занимљиво је, међутим, то да сада овај инвестициони план као свој лансира Приштина независно од Београда, а да Београд размишља (судећи према поменутим изјавама) о сасвим другим локацијама, на којима би мора-

што Србији изнова даје могућност да рачуна на коришћење косметског лигнита. То нешто без сумње је у првом реду Уговор о енергетској заједници југоисточне Европе, који ће ових дана ратификовати Скупштина Србије, а који ступа на снагу 11. јула ове године. Упоредо са овим уговором иду и планови Светске банке за улагања у енергетски сектор на Балкану, у којима је назначено да, уколико се заједнички приступи решава-

тање ко ће им се наметнути као квалитетан партнери у овом послу. Привремена власт у Приштини, уз сву благонаклонст УНМИК администрације, очито покушава да се представи у добром светлу користећи планове државе Србије и студије у чију је израду највећи део средстава уложила Електропривреда Србија.

Наш сағоворник Петровић каже да је од укупно око пет милиона долара, колико је уложено у претходне радове и израду студија, више од 50 одсто инвестирала Електропривреда Србије. Остало су била средства електропривреда Хрватске, Словеније, Македоније и Војводине. Косовска електропривреда новчано једва да је учествовала. Јесте радом, а у том раду значајног удела имали су и запослени Срби, који су 1999. програнти из својих предузећа и који већ седам година чекају да им међународна заједница омогући повратак на радна места. Када се све то има у виду, неизбежно је питање да ли Приштина сада може, без икаквог утицаја Београда, да располаже студијама и свом документацијом и да на основу ње конкурише, на пример, код Светске банке за изградњу ТЕ „Косово Ц“, прејудицирајући на тај начин не само решења у енергетском сектору, него и статусно решење.

А тек у Метохији

Према Програму развоја енергетског комплекса у Србији до 2020. године, својевремено је предвиђено да се, поред доградње два нова блока на ТЕ „Косово Б“, ревитализације ТЕ „Косово А“, која иначе има пет блокова, као и изградње нове ТЕ „Косово Ц“, гради и једна термоелектрана у Метохији. Та термоелектрана имала би између 2.000 и 2.500 мегавата, али би пре припремних радова требало обавити додатна истраживања налазишта угља у Метохијском басену, чије се резерве процењују на око 2,7 милијарди тона. Такође, како каже Петровић, неопходно је и да се ураде додатне студије и пројекти за изградњу новог површинског копа и термоелектране у Метохији.

ло да се крене из почетка. До одговора на питање зашто је то тако, може да се дође само посредним захтевањем. Вероватно треба поћи од чињенице да „Пројекат 2100“ није могао из познатих разлога да се уврсти у Стратегију развоја енергетике Србије до 2015. године, као што није ушло ни ишта друго што се односи на косметски део српске енергетике.

У међувремену, од усвајања Стратегије, очигледно се забило нешто

вању проблема недостатка електричне енергије, на овом простору до краја идуће деценије треба да се изгради 11.000 мегавата.

Све то заједно, а вероватно и много тога пратећег, што до јавности и не стиже, очигледан је повод да се и у Београду и у Приштини актуелизују планови развоја енергетског сектора на Космету, где су највеће резерве лигнита у Европи. Велики инвестициони фондови спремни су да уложе средства у тај развој, па је пи-

Анка Цвијановић

Зашто ћуте стручњаци?

О физичким особинама електричног углavnог се све зна, научници су утврдили законитости и правила понашања, па уз опрез и поштовање нема опасности. Мада су могућа нова открића и сазнања, стечена знања о производњи и коришћењу енергије, посебно електричне, променило је и убрзalo цивилизацијске токове развоја, што је повратно учврстило елементарне физичке законитости и њи-

хово поштовање. Може ли друштвено уобличавање правила понашања, једноставније названо увођење тржишне економије у електропривреду, пореметити утврђене односе?

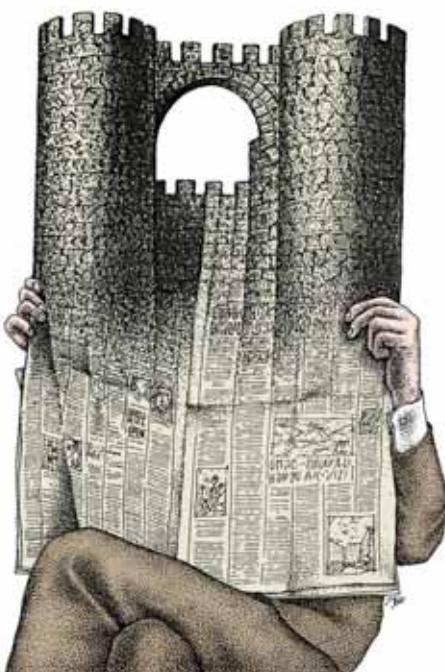
Није реч о теоретисању, нити измишљају проблема. Да би се уверили колико је питање реално и озбиљно, довољно је редовно пратити шта се све на јавној сцени догађа са енергijом. Као да неко свесно и намерно

које се помињу, рокови градње, снаге и капацитети као да стижу из неког удружења totalних незналица, одударају од било каквог реланог податка, или чињенице из стварности.

Тешко је докучити сврху таквог „информисања“ још теже разумети корените промене истих људи кад износе нове „ставове“ о електропривреди. Ипак, стварна опасност и велика штета може настати због ћутања стручњака и надлежних. Нико не покушава да демантује, оспори или бар стави под сумњу потпуно произвољне и празне „вести“ које се пласирају.

Не треба сметнути с ума да свака таква „вест“, ма колико одударала од стварности, оставља траг, бар у свести људи. Ако се не демантује, ако стручњаци ћуте и игоришу дезинформације, касније могу настати компликације. Поготово ако се порекло таквих „вести“ налази изван привредних, економских и енергетских интереса и потреба земље. Ко и зашто лансира приче о милијардама евра и долара које стижу у Србију за енергетски развој? И без упуштања у шпекулације о домаћим или страним группним интересима, завођењу јавности или једноставно „минирању“ правих пројеката и потеза потпуно је јасно да правовремене и истините вести представљају једино оружје за јавну употребу. А ко је позванији од стручњака и струке?

Д. Недељковић

ИЛУСТРАЦИЈА: Ј. ВЛАХОВИЋ

лансира збуњујуће вести, често противречне а увек нереалне тј. измишљене, без икакве подлоге у стварном животу. После својевремене моде растурање свега што је деценцијама стварано, атомизације делатности и подела по свим основама настало је затишје пред приватизацију. Ником није јасно како ће се и кад извести, али је бар јасно да за то треба странци добро платити. Што ће рећи како нисмо у стању ни да продамо то што имамо.

У међувремену као да је пронађен чаробни штапић за најозбиљнији проблем електропривреде – градњу нових електрана. Мало-мало па се најављује подизање нових објекта, ничу у Зајечару, Нишу, новом Саду, на Косову... уз наставак градње у Колубари. Суме

ПОСЛЕ ХАВАРИЈЕ У ГЛАВНОЈ УЖИЧКОЈ ТРАФО-СТАНИЦИ

Чека се извештај комисије

Комисија за утврђивање узрока недавне хаварије на главној ужичкој трафо-станици „Пора 110/35 kV“ ради и чим буде конкретних резултата јавност ће бити обавештена о свим детаљима. Међутим, већ је извесно, како је истакао Радован Станић, директор Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, да узрок хаварије није био људски фактор, већ да је откаzo неки од елемената технике у овом постројењу.

Недавни догађај у Ужицу, по његовим речима, свакако не може да буде „мерило“ и слика стања ЕПС-ове дистрибутивне мреже, јер јед-

на оваква хаварија сигурно не значи да је електроенергетски систем Србије непоуздан. О безбедности, наводи Станић, довољно говоре средства која су у њега до сада уложена а и у наредном периоду су у плану интензивне инвестиције управо у дистрибутивну мрежу.

Најпре експлозија а потом и пожар који су се 19. јуна око поднева догодили у главној трафо-станици у Ужицу, хаварија која се убраја међу највеће у последњих десет година у домаћем дистрибутивном систему, оставили су у првом тренутку читав град и околна насеља без струје. „Све-

тло“ је најпре, у кратком року захваљујући великим ангажовању, пре свих, радника ужичке дистрибуције стигло до најприоритетнијих потрошача, у болнице, водовод и индустријске зоне, и то напајањем са водова из правца Севојна и Сушице. За остale потрошаче, и поред тежине квара, у току поподнєва обезбеђено је напајање уз хаваријска ограничења. Односно, струја им је укључивана и исклучивана наизменично на четири сата.

Оваква ситуација, ипак, није дugo трајала. Иако је санација оштећења још била у току, електроенергет-

ске прилике у Ужицу стабилизоване су већ 23. јуна, када је струја стигла до свих потрошача у граду.

Одмах после хаварије, на састанку у ужичкој дистрибуцији, договорено је да без одлагања почне припрема техничке документације за градњу новог далековода који ће, већ од наредне године, за Ужице обезбедити алтернативни правац напајања електричном енергијом, а тиме и знатно сигурније снабдевање струјом.

Према првим показатељима, штета причињена у експлозији и пожару процењује се на око 400 хиљада евра.■

П. М. П.

ПРИПРЕМЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКОГ СЕКТОРА ЗА
ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈУ ТРЖИШТА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Нема тржишта без реалне цене

■ Приватизација спроведена током транзиције показала се у појединим земљама погубном за развој тржишта ■ И даље се преко цене електричне енергије чува социјални мир грађана, док се у осталим секторима енергетике примењују светске цене

Jедан од битних предуслова успеха либерализације тржишта електричне енергије у Србији је јасно одређивање цена, како енергије, тако и свих услуга у електроенергетици, као и избегавање субвенционирања одређених делова привреде (како електропривреде, тако и остале привреде) или потрошача, кроз цену електричне енергије и услугу. Субвенционирања морају да буду транспарентна и одвојена од цене електричне енергије и услуга.

Ово је истакнуто у закључном делу рада групе аутора (В. Јанковића, Д. Стојчевског и М. Младеновића) „Припреме електроенергетског сектора за либерализацију тржишта електричне енергије“, представљеном на недавно окончаном 13. симпозијуму JUKO CIGRE. У раду је истакнуто да тржиште електричне енергије не може да се формира без економске цене електричне енергије, која, поред осталог, мора да омогући и инвестиције у нове производне и дистрибутивне капаците. Потребна је и одговарајућа информатичко-телеекомуникациона инфраструктура, код свих учесника на тржишту електричне енергије, као и уговори који регулишу односе између учесника на тржишту и институција: правне, техничке и финансијске обавезе и

гаранције. Како је објашњено овом приликом, код нас се струја плаћа и не плаћа, али тамо где има више учесника, ако само један не плати, цео систем пада и зато је у Европи развијен комплетан система финансијских гаранција и уговора: постоји здрав банкарски систем и фирме по слјују с добитком.

Приватизација, наведено је у поменутом раду, није предуслов за стварање тржишта. Напротив, пракса у

нас услови стварања тржишта нешто другачији него у западној Европи, јер ниске цене електричне енергије, не покривају ни трошкове производње, а с друге стране у дужем периоду није било улагања у електропривреду, као ни адекватног одржавања, производних преносних и дистрибутивних капацитета. Требало је, дакле, доста урадити да бисмо уопште дошли у позицију да се почне са либерализацијом тржишта. Цена струје је сада нешто повећана, али још не покрива трошкове рада електроенергетских субјеката. И даље се преко цене електричне енергије чува социјални мир грађана, док се у осталим секторима енергетике примењују светске цене.

Док се све то не промени, нико из иностранства неће да буде заинтересован да продаје електричну енергију код нас, јер мора да је прода по економским ценама.

У разговорима је, такође, истакнуто да у овом процесу постоје три фазе. У првој, када су цене испод економских, можемо да припремамо инфраструктуру за тржиште. Све су цене регулисane, што значи мање су од тржишних. И у овој фази, речено је, могуће је увести одређене тржишне механизме. Постоји велико интересовање за транзит електричне енергије преко преносног система Србије; ис-

пољавају га компаније, које су присутне на струјном тржишту југоисточне Европе.

Када се те регулисане цене код нас буду изједначиле са ценама у окружењу, тек, тада ће се, како је речено, појавити први играчи, којима ће бити интересантно да овде продају и купују електричну енергију. У тој другој фази, према проценама наших стручњака економска цена требало би да премаши садашњу за два до три пута. По њиховим речима просечна цена киловат-часа у околним земљама износи најмање осам евро центи, док је код нас сада 3,8 евро центи.

У трећој завршној фази у

ИЛУСТРАЦИЈА: ЈУГОСЛАВ ВЛАХОВИЋ

потрошачи електричне енергије, изузев домаћинства, треба да постану квалификовани, односно да могу да бирају од кога ће да купе електричну енергију. Садашња ниска цена струје онемогућава ЕПС да се ваљано припреми за тржишну утакмису.

Овом приликом је речено и то да су земље, које су за своје електропривреде биле стратешке партнери, начиниле медвеђу услугу тржишту електричне енергије. Оне су државни монопол, који се може контролисати, претвориле у приватни монопол и на тај начин је сузбијено тржиште електричне енергије. Овде је споменут пример Мађарске, где су фирме, које су купиле делове њихове електропривреде, с државом начиниле дугорочне уговоре, са фиксним ценама и на тај начин су на дужи низ година спречили увођење тржишта у овој земљи. Значи, приватизација у оваквим случајевима није представљала отварање тржишта електричне енергије, већ управо његово сузбијање, јер је државни монопол претворен у приватни. Конкретније, Мађарска је да би привукла

процесу развоја тржишта, постојаће доволно велики број снабдевача и квалификованих потрошача, што ће омогућити стварање берзе електричне енергије, односно физичко тржиште електричне енергије за наредни дан. Већи број потрошача мораћи ће да бира свог снабдевача и то не мора да буде ЕПС. Тада ће се испољити и интересовање приватних инвеститора да граде своје електране и струју продају у Србији.

Једина међународна обавеза, коју је Србија преузела по Уговору о формирању енергетске заједнице југоисточне Европе је да до 1. јануара 2008. године сви

инвеститоре омогућила веће цене, које није могла да подигне код крајњих потрошача, тако да је губитке сама покривала. Приватне компаније које су купиле делове мађарске електропривреде тако су имале профит, а држава губитак. Било је, како су навели наши стручњаци, силних проблема да се компаније приволе да укину те дугорочне уговоре, да се оне натерају да изађу на слободно тржиште и да се цене свакодневно утврђују на берзи. Све велике фирме, настоје да се измакну од тржишта и да имају што стабилније услове пословања, односно

ња предузећа, удружила и међусобних преузимања. Куповала су и приватна и државна предузећа, јер постоје успешна електропривредна предузећа и на једној и на другој страни. Није се, дакле, ишло на цепање електропривреда. То се дододило у земљама, које су на неки начин биле уцењене: Мађарска, делимично Бугарска и Румунија. Пољска се после 15 година враћа назад. Чешка је најпре одвојила дистрибуције, али их сада производни део поново купује. Овде се поново иде на укрупњавање. Чеси су одустали од приватизације у смислу тражења стратешког партнера. Трећину акција су изнели на берзу да би могли да их купе мали акционари, а никако стратешки партнер.

Став наших стручњака је да у Србији тржиште електричне енергије мора да се уводи корак по корак. Нисмо заостали у односу на земље у окружењу, јер је код нас у последње две године заиста много урађено и то далеко брже него у тим земљама. У неким сегментима смо превазишли Бугарску, Македонију, Хрватску и отишли корак даље, иако су пре нас кренули у овај процес. Нисмо на репу либерализације тржишта, али, како је речено, потребно је схватити да је то дугорочни процес.

Посебан нагласак стављен је на чињеницу да су, после потписивања Уговора о оснивању енергетске заједнице југоисточне Европе, електропривреда и енергетика гаса прве привредне области код којих ће се у потпуности применити европски закони и биће као у ЕУ. На неки начин, како је речено, то би требало да представља и пробни балон у сагледавању могућности да се у токове ЕУ уклопи и остала привреда.

У либерализацији тржишта нисмо заостали у односу на окружење

Пракса у европским земљама је показала да је приватизацију могуће успешно спровести само на тржишту електричне енергије које стабилно функционише дуже време и то емисијом акција на берзи

гледају да дугорочно одрже неке фиксне цене. На томе, као предусловима за приватизацију, инсистирају код држава и јасно је да је то супротно од стварања слободног тржишта.

Зато, како је овом приликом констатовано, у транзиционом периоду морају да се успоставе јасни тржишни услови и правила, који ће да важе дужи низ година, па тек онда да се размишља о приватизацији. Она је, дакле, могућа, тек када се достигну економска цена струје и када се омогући да се Електропривреда Србије такмичи са другима. Тада ће се утврдiti реална цена тог предузећа и видети колико је оно ефикасно. Када је почела либерализација тржишта у западној Европи, по правилу није промењена власничка структура управо зато што ъу нико и не мења у том прелазном периоду. Дошло је, како је наглашено, до укрупњава-

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У ЈУНУ

Потрошња изнад биланса за 9,4 одсто

■ Крајем маја стање на депонијама угља и акумулацијама било је задовољавајуће

Иако је просечна температура у јуну ове године била око 20°C, што је на нивоу вишегодишњег просека за овај месец, потрошња електричне енергије била је увећана за око 200 милиона киловат-сати, односно 9,4 одсто више од биланса. Разлог томе треба тражити у нетипичним временским приликама за јун. Прва половина месеца

била је хладнија за око 6°C, када је потрошња била већа због грејања, а друга топлија за исто толико степени, при чему су стамбени и пословни простори расхлађивани. Анализе Сектора за планирање и управљање показују да је потрошња електричне енергије у радном дану због рада расхладних система била већа за око седам милиона киловат-сати. Може се рећи

Клима-уређаји дневно трошили производњу термоблока од 300 мегавата

Високи производни пребачаји у електранама - ТЕНТ Б

да су клима-уређаји у једном дану трошили дневну производњу термоблока од 300 MW, за коју је потребно ископати око десет хиљада тона угља.

Производња електричне енергије у јуну из расположивих капацитета (укључујући ХЕ „Пива“ и ХЕ „Газиводе“) износила је 2,928 милијарди киловат-сати, што је за 7,5 процената више од остварења у истом месецу лане. Према подацима Сектора за планирање и управљање, у проточним хидролектранама произведено је 987 милиона киловат-сати, односно 11 одсто више од биланса, а 7,3 одсто више него у јуну прошле године. Акумулационе хидроелектране произвеље су 202 милиона kWh, што је 140 процената више од биланса, а 5,6 одсто мање него у истом периоду 2005. године. Термоелектране на угљу (без електрана на Којсмету) премашиле су биланс за 22,3 одсто, а у поре-

ђењу са истим месецом лане то је за 15 одсто више произведене електричне енергије.

Потрошња у Републици (без потрошње на Којсмету) у јуну износила је 2,272 милијарде киловат-сати електричне енергије. То је 9,4 одсто више од билансиране, а за 7,4 одсто више него у истом месецу прошле године.

ЕПС је 343 милиона киловат-сати електричне енергије усмерио за извршавање обавеза према другим електроенергетским системима и партнерима. Потребе за електричном енергијом у јуну уравнотежене су набавком 74 милиона kWh од других ЕЕС и партнера.

Крајем претходног месеца стање на депонијама угља и акумулацијама било је задовољавајуће, тачније 22 одсто угља више од планираног и 95 одсто максималног садржаја у језерима акумулационих електрана.

■ Р. Е.

САВЕТОВАЊЕ О ЗНАКУ КВАЛИТЕТА И ИНТЕГРИСАНОМ СИСТЕМУ МЕНЏМЕНТА

Квалитетом подићи вредност ЕПС-а

■ У процесу увођења система квалитета неопходна подршка највишег руководства
■ Различита искуства у примени QMS

Промовисање рада на новом приступу (моделу) Знака квалитета и установљење признања Знак квалитета ЕПС, чија је сврха даље унапређење пословних и стварање партнерских односа са испоручиоцима, били су основни циљеви саветовања које је крајем јуна одржано у Перућцу у организацији Дирекције за производњу енергије-Сектора за QMS и EMS. Основне теме које су разматране на саветовању су „Трансформација Знака квалитета у признање развоја пословне сарадње са испоручиоцима ЈП ЕПС“ и „Реализација пројекта увођења IMS у условима организационих промена и развоја ЈП ЕПС и ПД“. На саветовању су привредна друштва била у могућности да дају свој допринос успешности модела и његовом прихватању у свим деловима компаније.

Учесници саветовања подржали су рад на увођењу новог концепта Знака квалитета ЕПС као признања које ће бити подстицај за побољшање процеса у којима настају производи који се испоручују ЈП ЕПС и привредним друштвима.

- У Електропривреди Србије годишње се склопи око 60.000 купопродајних уговора и, без обзира на то што нам Закон о јавним набавкама причињава извесне потешкоће, морамо развијати сталне партнерске односе са дугогодишњим, доказаним испоручиоцима делова и опреме, потребних за одржавање наших објеката - рекао је Зоран Обрадовић, директор Сектора за квалитет ЕПС-а и аутор новог модела. - Новина у овом

приступу новом моделу Знака квалитета је да се он добија на излазу, уместо на улазу. Сасвим упрошћено – ако набавимо неки зупчаник, он се уградије, и после одређеног времена ако се у погону покаже као поуздан и квалитетан, испоручилац ће добити Знак квалитета.

На саветовању је констатовано да постоје дилеме у вези давања предности испоручиоцима у виду бене-

„Лесковац“ за пример

Искуство на увођењу IMS у ЕД „Лесковац“, огранку ПД „Југоисток“-Ниш изазвало је интересовање, честитке и признања учесника саветовања. Наиме, у овој дистрибуцији су далеко одмакли на унапређењу квалитета и интеграцији система квалитета у свакодневне послове. То је резултирало добијањем сертификата ISO 9000, а сада се ради на усавршавању по „РАРЕТО“ методу. У минулом периоду извршена је обука тридесетак сарадника за увођење система квалитета за управљање пројектима и документацијом а према ISO 18001 раде на очувању здравља и безбедности радника. Већ две године редовно анкетирају потрошаче који оцењују рад електродистрибуције. У дистрибуцији се, такође, спроводи и анкетирање запослених и оцене добијене по том основу су веома повољне за комплетну организацију и рад у друштву.

ЕД „Лесковац“
предњачи у
унапређењу
квалитета

фита код поновног конкурисања и да би било по жељно тражити мишљење Управе за јавне набавке о усклађености новог концепта признања Знак квалитета ЕПС-а са Законом о јавним набавкама. За увођење Знака квалитета, надаље, потребно је предузети одређене активности како на нову ЈП ЕПС, тако и у привредним друштвима и надлежним институцијама.

Реализација пројекта увођења IMS у условима организационих промена и раз-

воја ЈП ЕПС и привредних друштава захтева, како је на саветовању закључено, сталну подршку највишег руководства ЈП ЕПС без које није могуће остварити поступак увођења QMS. У новој организацији структури ЈП ЕПС и ПД функција квалитета мора бити јединствена за цело предузеће и треба да се налази на највишем организационом нивоу подређена директно генералном директору, такође је један од закључака саветовања везано за ову област.

Судећи по искуствима о примени система квалитета у појединим привредним друштвима, негде је њему дат одговарајући значај а у неким друштвима тај процес је још на почетку. У дискусијама учесника саветовања подржани су напори на увођењу QMS, уз назнаку да је интегрисање система квалитета сталан процес и да квалитетом треба подићи вредност ЕПС-а.

ИНТЕРНАЦИОНАЛНО ТАКМИЧЕЊЕ У АЛСЕТ КАРТАМА

Тим из Србије најбољи

■ У такмичењу, које је организовано поводом прославе 150 година од рођења Николе Тесле, учествовало је 168 основних школа из Србије и 5.040 ученика

Победничка екипа у АЛСЕТ картама

У просторијама Британског савета у Београду 21. јуна одржано је интернационално такмичење у АЛСЕТ - ТЕСЛА картама путем видеоконференцијске везе. Наша екипа (три деčака и три девојчице) победила је тим вршињака из Бугарске. Модератор и водитељ такмичења из Лондона била је Маријан Катлер, директор асоцијације Science Across the World.

У такмичењу, које је организовано поводом прославе 150 година од рођења Николе

Тесле, учествовало је 168 основних школа из Србије и 5.040 ученика. У финалу националног такмичења, које је одржано 10. јуна у

Центру „Сава“, учествовало је 43 ученика из 12 региона Србије, од којих је шест добило место у Националном тиму: Лазар

Глигорић (Шабац), Филип Јеремић (Петровац на Млави), Нина Мунћан (Нови Сад), Андреј Враничар, Мира Бегановић и Ана Илић (Сремски Карловци). Идејни творац пројекта АЛСЕТ КАРТЕ је Британски Савет, ЕПС је био спонзор, а Министарство просвете и спорта је било покровитељ. Истраживачка станица „Петница“ је обавила рецензију припремног материјала, питања и одговора који су се налазили на картама.

■
Н. М. М.

Британски савет – идејни творац пројекта

Владимир Ђорђевић:
ЕПС је једина
електропривреда у свету која
се овако дружи с децом

ВЕЛИКО ФИНАЛЕ ЛИКОВНОГ КОНКУРСА „ТЕСЛА - БАЈКА О СТРУЈИ“

Нови јунак наше деце

■ Ликовни конкурс „Тесла - бајка о струји“ део републичког програма обележавања 150 година рођења Николе Тесле ■ Од 8.000 изабрано 10 најбољих радова

Од око 8.000 пристиглих радова на ликовни конкурс „Тесла - бајка о струји“, Електропривреда Србије изабрала је 10 најбољих и наградила мале аутопре. На свечаности у Дечјем културном центру, одржаној тим поводом, награде најбољима - дигиталне фотоапарате - уручио је Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а. Догађају су присуствовали и представници Министарства просвете и спорта уз чију сарадњу је и реализовано ово такмичење.

- Због будућности ЕПС се окренуо деци - рекао је Ђорђевић обраћајући се присутнима. - Јер када порастете и постанете главе наших породица, нико неће морати да вам објашњава да је струја племенита енергија која не сме да се расипа, већ паметно троши. То вама неће бити потребно јер ћете ви све то научити сада, док сте мали. И то уз акције ЕПС И ДЕЦА. Задовољство ми је да кажем да је ЕПС једина електропривреда у свету која се овако дружи са децом. Она деци на овај начин приближава научнике који су прославили њихов род. Никола Тесла

Дечји хор
„Хориславци“
премијерно
је извео
химну о акцији
ЕПС И ДЕЦА
- ТЕСЛА 150

сла је постао нови јунак наше деце - господар муња и геније коме се диве - рекао је Ђорђевић.

Ликовни конкурс „Тесла - бајка о струји“ је део републичког програма обележавања 150 година рођења Николе Тесле. Сви основци у Србији имали су могућност учествовања. По препоруци Министарства просвете и спорта, учитељи и наставници ликовне културе читали су и разговарали са децом о Тесли и његовима проналасцима, појавама у природи, машинама будућности, а деца су своја виђења свега тога пренела на папир. После прве селекције радова, привредна друштва

ЕПС-а наградила су аутопре 60 најбољих радова кућним биоскопима, а њихове наставнике ликовне културе ДВД плејерима. У другом кругу селекције од 60 награђено је десет најбољих радова чији аутори су: Душан Јовановић, шести разред, Страже; Стеван Палић, седми разред, Велика Плана; Марина Зечевић, осми разред, Београд; Александра Бицић, пети разред, Кладово; Јована Судимац, осми разред, Блаце; Левенте Буш, четврти разред, Суботица; Марко Петрић, седми разред, Сремска Каменица; Тамара Јухас, седми разред, Сента; Норберт Шереги, осми разред, Суботица; Фи-

лип Станичић, осми разред, Трстеник.

Дечји хор „Хориславци“ премијерно је извео химну о акцији ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150, као и песму о Електропривреди Србије, специјално компоноване за ову прилику и ЕПС.

Треба поменути да је ЕПС на још један начин допринео прослави овог великог јубилеја, даровањем 1.200 примерака књиге „Моји изуми“ Николе Тесле које ће Министарство просвете и спорта поделити свим основним школама у Србији, а 300 примерака намењено је деци на Космету.

■

Р. Е.

АДАПТАЦИЈА И САНАЦИЈА ЕЛЕКТРОФИЛТЕРА У „ТЕНТ-А“

Пут ка српском производу

■ Вредност послова око 4,5 милиона евра ■ Средства обезбеђена из прихода ЕПС-а

Pеализацијом пројекта адаптације и санације електрофилтера на првом блоку у Термоелектранама „Никола Тесла А“ укупно загађење честицама које се емитују преко димњака биће смањено за половину. Наime, блок А-1, као најстарији и као највећи загађивач у обреновачким термоелектранама, у укупном загађивању учествовао је са 50 одсто. Адаптацијом и санацијом електрофилтера емитовање честица ће бити сведено на испод 50 милиграма по нормалном метру кубном.

– Ово је један у низу чисто еколошких пројеката који се последњих година раде у ТЕНТ-у – каже Ђорђе Поповић, главни инжењер у сектору развоја, градње и унапређења производње Привредног друштва ТЕНТ. – Од активности у овом смеру већ су обављени радови, односно извршена је реконструкција електрофилтера на блоковима А-3, А-5 и А-2. Последње три године, значи од 2003, па сваку годину за редом, у оквиру капиталних ремоната блокова је рађено и на електро-

филтерима. По завршетку овогодишњих радова укупно загађење ће се смањити за половину.

У односу на претходно реализоване пројекте адаптације електрофилтера, овај, по речима Поповића, има неколико специфичности. Прва се огледа у томе што је финансиран средствима ЕПС-а. Укупна вредност радова предвиђена је на око 4,5 милиона евра. За електрофилтере који су раније реконструисани уложена су и донацијска средства ЕАР-а.

Друга специфичност заснована је на искуствима из претходних година и огледа се у томе што је предвиђено да се на пословима максимално ангажују домаћи стручњаци, испоручиоци опреме и извођачи радова. Овакав приступ је реализован кроз поступак уговорања. За носиоца пројекта ангажован је „Енергопројект“, Београд. Ради унификације опреме „Енергопројект“ је био принуђен да ангажује польску фирму „Рафако-Ељво“, али само у обиму и за опрему коју је немогуће наћи на

нашем тржишту. Значи, искључиво за опрему која се не производи у нашој земљи. Битно је истаћи да је овде реч о опреми од око 1.100 тона. Домаћи испоручиоци обезбедиће 700 тона, а остатак од 400 тона инострани производи.

„Енергопројект“ је иза-

и ангажовање фирмама које већ имају искуство на овим пословима. Значајно учешће има ГОША на комплетној монтажи и демонтажи свих 1.100 тона опреме. Испоруку домаће опреме за машински део обавиће Феромонт. Грађевински радови су поверени „Слободи“ – Обреновац која посао обавља са својим подизвођачима. Комплетна набавка опреме за електро део и за систем управљања поверила је Институту „Никола Тесла“ који ће посао обавити у сарадњи са Електротехничким факултетом из Београда. Остале електро радове обавиће Термоелектро-Енел.

– Сви ови подаци говоре о значајном ангажовању домаће привреде. Ово је четврти блок на којем ће рад електрофилтера бити побољшан. Предстоји нам, наводи Поповић, да у наредној години извршимо адаптацију електрофилтера на блоку А-4, а следећих година, сходно динамици обезбеђивања финансијских средстава, преостаје да се обаве послови на блоку А-6, у оквиру његовог капиталног ремонта. Све веће ангажовање домаћих стручњака, производица опреме и извођача радова, води ка изради домаћег електрофилтера. Значи, постоје велике шансе да на неком од наредних електрофилтера све послове урадимо сами. Имамо потребно искуство, добре фирме и наравно, добре стручњаке. Ништа не стоји на путу да се на неком будућем електрофилтеру потпуно угради домаћа опрема уз комплетно ангажовање српских фирмама. ■

Све веће ангажовање домаћих стручњака, производица опреме и извођача радова, води ка изради домаћег електрофилтера

За адаптацију
електрофилтера
– сопствена
средства
ЕПС-а

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТЕ „КОСТОЛАЦ“

Електрофилтери умањују обавезу

■ Према Уредби Владе Термоелектране „Костолац“ због загађивања животне средине ове године у посебан фонд треба да уплате 378 милиона динара

Уовој години Термоелектране „Костолац“ због загађивања животне средине, према посебној Уредби Владе Републике Србије, у посебан фонд треба да уплате 378 милиона динара, што представља 20 одсто од укупног задужења. Обавезе по основу одлагања отпадног пепела износе око 270 милиона, а преосталих 100 милиона динара се односи на загађивање животне средине у окружењу.

- Ова Уредба о врстама загађивања, као и о критеријумима за обрачун таквих накнада обvezницима и за њихово плаћање, усмерена је на велике загађиваче, каже Небојша Мишић, директор Сектора ИМС у Привредном друштву „Термоелектране и копови Костолац“. Постоји и друга Уредба, донета такође 15. децембра прошле године, о мерама за повраћај средстава. Она омогућава да се на бази уложених средстава у заштити животне средине и смањења емисије штетних гасова предузмећа ослободе дела својих обавеза - објашњава инжењер Мишић.

Велики загађивачи су према поменутим уредбама на неки начин приморани да улажу знатна финансијска средства у заштиту животне средине, али су истовремено и стимулисани. Јер, они који улажу у заштиту стичу и реалну основу за повраћај дела тих уложених средстава.

Термоелектране су од ове године знатна финансијска средства усмериле у програме заштите животне средине. У оквиру ревитализације блока од

ТЕ „Костолац“, значајна средства се улажу у заштиту животне средине

Небојша
Мишић

100 мегавата, која се завршава наредне зиме, оба котла ове производне јединице добијају нове електрофилтере по важећим европским стандар-

гавата у „Костолцу“, врши се замена електрофилтера. Другим речима, обе производне јединице у Термоелектрани „Костолац А“, која је у непосредној близини града, од идуће године имаће савремене електрофилтере, што ће емисију штетних гасова у атмосферу смањити и за више од 10 пута. Према важећим уредбама Владе Републике Србије, то је и шанса да се део уложених средстава већ у наредној години врати улагачу у заштиту животне средине.

Обе производне јединице од 2007. године имаће савремене електрофилтере, што ће емисију гасова смањити и за десет пута

дима. Истовремено, у оквиру овогодишњег ремonta, који је управо почeo и на блоку од 210 ме-

Када је реч о одлагању пепела, решење за смањење обавеза је у промени категоризације пепела који се одлаже у за то посебно припремљене депоније. Чињеница је да пепео који се одлаже није опасан по својим својствима него по основу развејавања. Ако се улаже у промену технологије одлагања и спречи његово развејавање, има реалних основа да се, у овом случају произвођачи електричне енергије, ослободе дела обавеза које проистичу из већ поменутих уредби Владе. ■

Ч. Радојчић

ВУЛКАНИЗЕРИ СА „ПОЉА Д“

Оборене јапанске норме

- Угљена прашина може да се искашље, опасан је песак
- Вулканизерска радионица насред копа

Упекло сунце. Несносно. Ако је онде, у Београду, каже ми Милун Тадић, колега из листа „Колубара“, тридесет пет у хладу (ма шта то значило), онда овде, у сред „Поља Д“, ако би се гдегод и ухватила сенка под неким од моћних багера, мора да је бар десетак степени више. На угљу је иначе топлије.

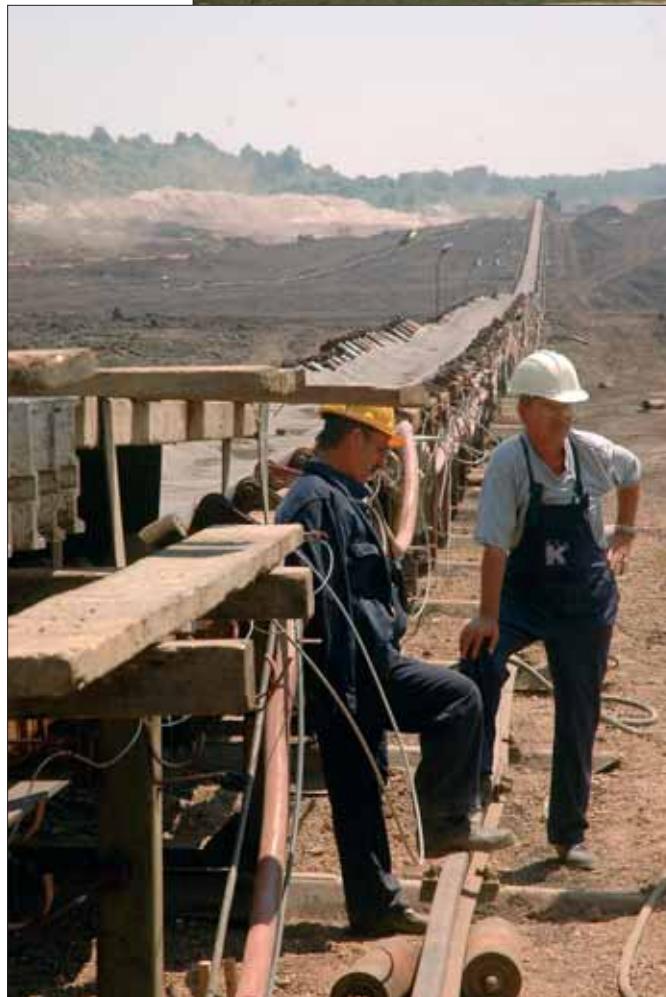
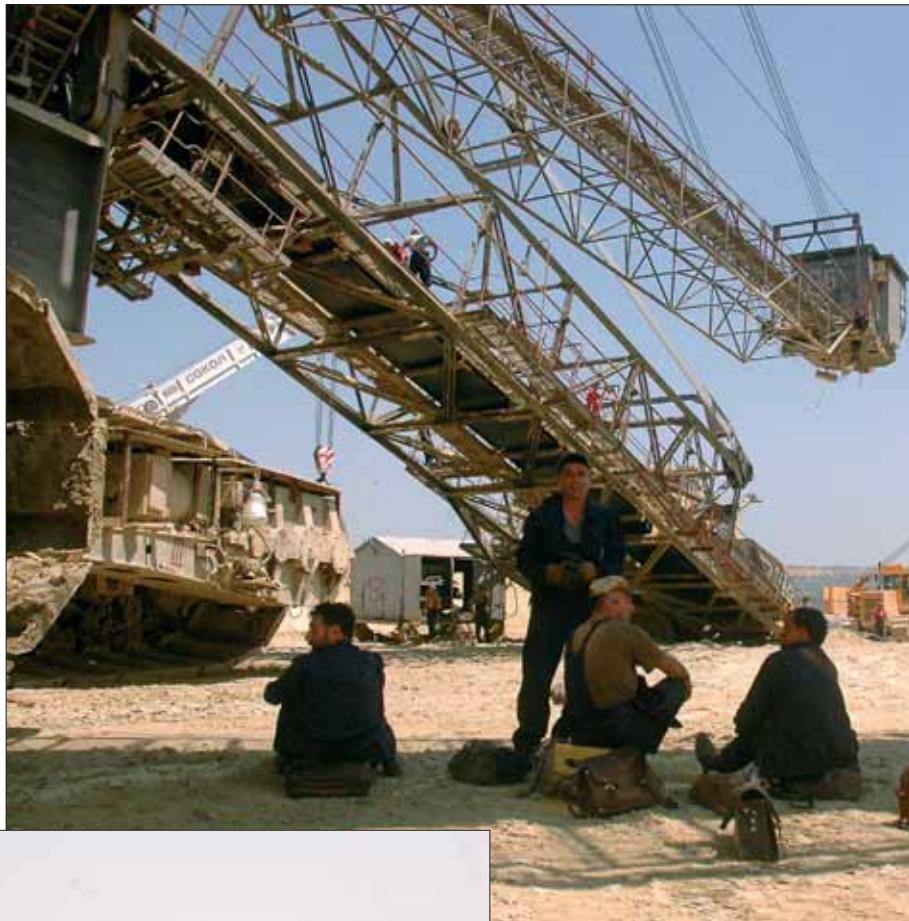
За „газом“ који је скакујао преко разрованог ѡумура, лењо се вукао непрегледан облак прашинчина: унутра прокључало, али никоме не пада на памет да макар и отшкрине прозоре. Свеједно, однекуд из пода и кроз врата која одавно „не дихтују“, прођирао је тај фини прах, завлацио се у плућа, очи, у косу и одећу, лепио се за ознојена лица.

– Не брини, угљена прашина може да се искашље, опасно је једино кад је песак, од њега ти следује силикоза, зацементирају ти се плућа, не помажу ни лекар, ни сам Бог – тешко ме је Раца, шеф вулканизера, односно, званично, инжењер Радисав Милосављевић, руководилац групе за вулканизацију гумених трака на „Пољу Д“.

А већ ме је наплашио претходном причом да је међу педесет пет запослених у његовој групи чак десетак инвалида рада – „Оних који никоме више нису потребни, ал' их још држе због пензије!“ Ја сам се, што због костоломног скакутања израубованог теренског ципа, што због врућине, а највише због прашине, већ осећао као да сам један од њих. Кад бих морао и сутра овако овамо, завршио бих у Ур-

Нешто мало хладовине, па ко угради

Радисав
Милосављевић
Раца и
90 километара
траке

гентном центру, или бар на вишедневном боловању... (Да ме колеге из „Колубаре“ нису аутомобилом довезле чак до Београда и искрцаје пред кућом, сумњам да бих се скоро сам довукао дотле).

Почело је с причом о неком Јапанцу и овдашњим мајсторима вулканизира- ма, коју морам да препричам. Наиме, како су Јапанци први почели да производе гумене траке за транспортере армиране челичном мрежом, оде код њих Вања Чакаревић из „Универзала“ и купи колико је било потребно. С тракама је у „Колубару“ стигао и један њихов стручњак технолог, да обучи локалне домороце. Каже им да су за спајање траке ширине два метра потребна (бар) четири квалификована радника, толико помоћника и осамнаест сати рада,

„И ми имамо душу“ – Михајло Димић и Предраг Станојевић припремају траку за спајање

Милутин Станојевић Гуча и Драган Станојевић Пијук

– Ко зна шта би било с њим кад би дознао да ови наши данас спајање обаве за осам сати – питао се наглас Мика Радисављевић, помоћник управника превентивног машинског одржавања. – Мора да би извршио хара-кири...

Шест је система на „Полу Д“: четири за угљ, два за јаловину. Осамдесет до деведесет километара гумених транспортних трака, а тридесет вулканизера. Дакле, на сваког око три километра. Али ради се у три смене, а у свакој су десеторица, па значи да на једног отпада девет километара. Да толико човек препешачи по оваквој прашини, врућинштини и припеци, премного је, а камо ли још и да рмбачи. А они управо то раде 24 часа сваког од 365 дана у години!

Дању, ноћу, лети, зими, на првено слово... Ко уме, нек помножи.

– Лоша ти је рачуница – опомиње ме Раца. – Јер, мало нас је, па свака смена заглави бар сат-два прековремено кад има посла, а има га увек. Напримали смо неколико млађих преко омладинске задруге, али слаба вајда од тога: потребно им је три године учења да би могли самостално да обављају посао, а ко зна да л' ће ико од њих издржати толико?! Шта да ти кажем... Некада нас је у групи било и по деведесеторица, а данас...

Заиста, ко да издржи? Кад сам чуо колика је плата помоћног радника – растужио сам се, а кад сам дознао колико прима његов пословоћа – уплашио сам се.

– Имам шесет једну, тешко да ћу издржати још четри године до пензије – јадао ми се Вишеслав Ђорђевић, помоћни радник. – А ако ми се посрћи, натаћи ћу вола на ражањ и затворити саобраћај око Лазаревца.

Највно сам помислио да сви они имају бенефицирали стаж.

– Немамо – објашњава Милутин Станојевић Гуча, пословоћа. – Мада, свако ко обује чизме и загази у рупу, морао би да га има. И плату као некад.

Онда сам разговарао са Драганом Станојевићем, познатијим под надимком Пијук. Он је својевремено у Аранђеловцу завршио гимназију, ал се доцније преквалификовao за вулканизера. С коња на магарца. Питам га да ли се икад покајао?

– Кад ме је ћале давао у гимназију, сигурно је по-мислио да је сина избавио од тежачког посла – одговорио ми је. – Рекао ми кад сам се уписивао: „Хајде, бар неко од наших да научи да везује чвор на кравати.“ За бадава, нисам ја за то, мада бих научио, свакако. Е, а сад овако. Ово ти је најтежи, најгори, најпрља-

вији, најопаснији и најложије плаћен посао. Чек, да се сетим још неког суперлатива... Али, за многе сам се ствари у животу покајао, а за ово – не! Не иде да се под старе дане вадим и вајкам да сам погрешио.

Управо су припремали, како то називају, радно место за спој траке. Наиме, насрет копа и изнад транспортера, постављали су – својеврсну вулканизерску радионицу под шатором у којем ће, кад повежу крајеве, „испеглати“ спој. Видео сам пеглу, пре пресу, која под притиском од 300 бара и уз температуру од 145 степени треба да растопи и повеже гуму. Покушао сам да подигнем једну, али ми то, на моју срамоту, никако није по-лазило за руком.

– Био нам је неки Немац, па кад је видео шта радимо и како носимо те елементе, исукао фотоапарат да нас слика – вели Раца. – Каже нам: Срби Тарзани. Иди, мислим се, с милим богом, какви Тарзани, какви ба-крачи. Да нисмо луди и да не радимо понешто на „орућ“, још бисмо по оној норми спајали траку осамнаест сати. Да, јапански...

Оставили смо им две флаше воде: лети, под оним шатором и уз „пегле“, троши се немилице, шест спојева треба да доврши прва и друга смена. И још један на транспортеру „глодара 8“.

Свака част, мајстори.

Заиста, колико ли би зарађивали у Јапану?

Милош Лазић

по нормативима производијача, дакле јапанским. Прво вече јавља се он телефонски фирмама, вели да су у „Колубари“ одлично савладали технологију и први спој начинили за осамнаест сати, у секунд. Кад, сутрадан, наши спојили траку за шеснаест сати! Из Јапана јављају да је то немогуће. Јесте. Није. Јесте... Провериће! Следећег дана, ови оборили јапанску норму за још два сата. Кад су је спустили на дванаест сати онај несрећник спакује кофере, поздрави се љубазно са свима и на растанку, снуждено или чврсто, обећа домаћинима и себи да се никада више неће бавити технологијом.

У тексту „Нема се, мора се“, објављеном у листу „kWh“ 389, поткрепле су се две грешке. Требало је да пише да је „први компјутер у Србију дошао у ЕДБ и да је у мају у Дирекцији за информатику ЕДБ прослављено 45 година од инсталације првог рачунара у ЕДБ, али и у Србији“. Уместо тога у тексту је објављено да је „ЕДБ настао оног дана када је у Србију дошао први компјутер и да је у мају у овој дирекцији прослављен Дан ЕДБ“. Због таквих омашака, редакција листа „kWh“ и аутор текста извињавају се мр Душану Вукотићу и читаоцима.

ПОВРШИНСКИ КОП „ДРМНО“ - ТРЖИШНИ ПРИНЦИПИ КАО ИМПЕРАТИВ

По европским стандардима

■ Искоришћавање рада и остваривање капацитета рударске механизације у овом копу достигли висок ниво од 45 до 50 одсто

Повећање продуктивности и смањење трошкова производње основни су постулати савременог тржишног привређивања. На коповима „Костолац“ предузимају се стога мере да се такав циљ постигне уз организационе промене и улагањима у основно одржавање, ремонте, техничко-технолошка унапређења основне рударске механизације и у логистичку подршку пратећих служби. У минулом периоду у копове „Костолац“, а пре свега у коп „Дрмно“, уложена су од ЕПС-а знатна средства у циљу подизања погонске спремности основне рударске механизације. Сагледавајући временско искоришћење рада рударских система инсталисаних на ПК „Дрмно“ у периоду од 2000. до 2005. године, закључује се да се оно стално повећава, а у последњих пет година тај раст на нај-

већем костолачком угљенокопу изнад је 22 одсто. Прецизније, проценат временског искоришћења рударске механизације 2000. године био је на нивоу од 35, а 2005. износио је 43 одсто!

У истом временском периоду остварен је и значајан раст капацитета основних рударских машина. У 2000. години постигнута капацитативност била је на нивоу од 30 одсто у односу на фабричке перформансе багера, односно одлагача. У 2005. години капацитативност је подигнута на 38 одсто, што представља повећање од 26,7

У 2005. години капацитативност је Јодићну ја на 38 одсто

процената. Дакле, улагања у директну производњу, као и професионални рад запослених приближио је коп „Дрмно“ европским

стандардима временског икоришћења рада и остваривања капацитета

рударске механизације, који се крећу на нивоу од 45 до 50 одсто. Наравно, поред чињенице да се на копу

„Дрмно“ приближавају по-менутим стандардима у наредном периоду важно је не само задржати такав ниво погонске спремности,

него и наставити са стварањем услова за подизање степена експлоатације ангажоване рударске механизације.

То значи да и даље треба улагати у ревитализацију, модернизацију, али и у нова технолошка решења којима се побољшавају перформансе рударске механизације. Примера ради, променом конструкције зуба на кофицама ротационих багера „2000“ оставарена је уштеда од седам милиона динара на годишњем новоу и повећана је производња откривке за 240.000 кубика. Исто је учињено и приликом ревитализације багера „1300“ са четврог БТО система. Остварена годишња уштеда износи четири милиона динара и повећана је производња јаловине за 400.000 кубика на годишњем нивоу. Треба, свакако, напоменути да је на коповима „Костолац“ развијена и добра сарадња са домаћим високообразовним установама и институцијама које својим пројектним решењима директно доприносе стварању предуслова за остварење тако високих стандарда.

Улагања у механизацију дају резултате

Ускоро прошлост – Центар
Вреоца ових дана

ИНТЕНЗИВИРАЈУ СЕ ПОСЛОВИ НА ПРИПРЕМИ ИЗМЕШТАЊА ВРЕОЦА

Нова насеља од 2008. године

■ Приоритет - израда планске документације ■ У току проналажење и куповина одговарајућих локација за сва домаћинства која ће бити експроприсана

Припреме за пресељење Вреоца, једног од већих места која се налазе у атару Површинских копова „Колубара“, хватају замах. Потреба Србије за угљем за производњу електричне енергије и његове значајне количине у овом басену били су, наиме, главни разлог да Влада Србије и Стручни савет ЕПС-а прихвате спровођење докумената: „Оправданост дислокације капиталних инфраструктурних објеката и речних токова ради заштите површинске експлоатације угља у колубарском басену“ и „Идејни пројекат оправданости проширења западне и северозападне границе површинског копа „Поље Д“. Тим документима потврђена је, пре свега, економска и техничка оправданост такве, једне од највећих инвестиција у Србији. За комплетно пресељење Вреоца по њима неопходно је обезбедити 142 милиона евра.

– Део атара Вреоца већ је експроприсан. Реч је о педесетак домаћинстава у насељу „Негино Брдо“ и тридесетак домаћинстава која се граниче са гробљем – каже Зоран Марковић, главни координатор екипе која ради на припреми терена и стварању услова за реализацију пројекта пресељења Вреоца. – У току је израда

урбанистичко-планске документације за пресељење остатка овог насеља и локалног гробља. Уговор са Институтом за архитектуру и урбанизам Србије потписан је почетком маја и подразумева израду програма измештања насеља (рок је пет месеци) и израду програма пресељења гробља (следећа три месеца). Комплетан посао из овог уговора мора бити завршен за 12 месеци.

Тај документ ће садржати, како наглашава Марковић, све елементе неопходне за правовремено и квалитетно обављање овог посла. То практично значи да ће, већ за који месец, бити познати време, услови и начин пресељења (локација) сваког појединачног домаћинства, као и осталих објеката са подручја ове месне заједнице.

Рударски басен „Колубара“ је већ измирио све своје обавезе из овог уговора, а у оквиру пројекта биће израђена и Студија о штетности и процени утицаја инду-

стријских капацитета на окружење, а све са циљем заштите животне средине у наредним годинама.

Паралелно са овим пословима ради се и на тражењу и обезбеђивању нових локација за сва домаћинства која ће, током следећих осам година, бити експроприсана. У оквиру тих активности, уговорена је израда плана детаљне регулације насеља „Расадник“ (једна од могућих локација). Овом послу претходило је доношење одлуке Скупштине општине Лазаревац о преносу власништва на РБ „Колубара“. На тој локацији биће додељено 150 плацева за приватну градњу и створиће се услови за изградњу колективног стамбеног објекта од око сто станови. Циљ је да се ова локација – инфраструктурно и комунално – потпуно опреми током наредне године а да изградња првих кућа и стамбеног објекта почне 2008. године.

У току је, такође, и поступак куповине земљишта на

локацији „Кусадак“ у оквиру насеља „Црне Међе“. Капацитет ове локације је око 150 плацева за приватну градњу. Уговорена је и израда плана детаљне регулације за ново гробље „Лазаревац 2“ у Шопићу. За ту намену обезбеђена је парцела од 25 хектара са могућношћу уређења 20 хиљада гробних места (у шта је укључено и њихово измештање из Вреоца и Медашевца).

Све у свему, послови на реализацији пројекта пресељења се захуктавају. Малобројна екипа која координира све послове и коју чине Зоран Марковић и Јадранка Жуњић, правници и Милан Гамбелић, инжењер геодезије, има пуне руке послана. Они наглашавају да сада ради оно што је требало одрадити пре 15 година. Али, радију их то, што је коначно све јасно и што је обезбеђена будућност највећег угљеног копа у Србији.

Рудари овог копа имају обавезу да у годинама које следе откопају више од 500 милиона тона лигнита и одложе око милијарду кубних метара јаловине. Ефекти овог поса мериће се деценцијама, али је већ сада извесно да ће користити вишеструка. ■

Испод Вреоца пола милијарде тона лигнита

Насеље и месна заједница Вреоци захватају површину од око 1.900 хектара са 1.088 домаћинстава, објектима инфраструктуре и месним гробљем, а све то неопходно је изместити како би се створили услови за рад Површинског копа „Поље Д“, највећег рудника угља у Србији, у наредних двадесетак година.

Према стручним проценама у утроби земље, испод Вреоца, лежи нешто више од пола милијарде тона лигнита.

ТЕРМОЕЛЕКТРАНА „КОСТОЛАЦ А“ УОЧИ РЕМОНТА

Одличан учинак „двојке“

■ Од првог до 20. јуна блок од 210 мегавата произвео 85, а од почетка године до тада 28 процената више електричне енергије од плана

У ТЕ „Костолац А“
остварују се надплански
производни резултати

После периода мирног и стабилног рада током целе зиме и пролећа, у мају и јуну блок од 210 мегавата као једини активни блок у Термоелектрани „Костолац А“ (на мањем блоку од 100 мегавата у пуном су јеку захвати у склопу ревитализације) имао је мање технолошке проблеме који су узроковали неколико краћих застоја. Имајући, међутим, у виду да је у претходном периоду радио и више месеци без заустављања остварујући при том надпланске производне резултате такви мањи проблеми и нису изненађење.

Један од најчешћих узрока заустављања блока – пуцање цевног система котла услоvio је да је крајем маја блок заустављен. После интервенције која је трајала неколико дана, поново је враћен на мрежу. Стабилизација радних параметара допринела је да се електроенергетском систему Србије испоручују надпланске количине електричне енергије. Јер, за 20 дана јуна тај блок је произвео 55,4 милиона киловат-часова електричне енергије, што представља и 85 одсто више од планираних 35 милиона. Од првог јануара закључно са 20. јуном произведено је тако 567,7 милиона киловат-часова струје, што је скоро за трећину више од планираних 443 милиона kWh. На депонији ове електране тренутно има око 35.000 тона угља.

Због одређених проблема на копу „Дрмно“ активиран је управо изремонтовани угљени систем на копу „Тирковац“. Руководства копа и електране усагласила су динамику испоруке угља са циљем да блок има доволјно основног погонског горива за рад до заустављања, али и да у том тренутку депо буде празан. Пре свега, из еколошких разлога, с обзиром на то да би блок требало да стоји четири месеца. Лагероваће се само мања резерва у случају потребе покретања новог котла блока од 100 мегавата за потребе обезбеђења паре за рад блокова ТЕ „Костолац Б“.

Блок од 210 мегавата у костолачким термоелектранама имао је до сада очигледно више него успешну сезону и када је реч о производњи струје, али и имајући у виду стабилан рад система даљинског грејања Костолца и Пожаревца током минуле зime. С обзиром на то да су припреме за старт овогодишњег ремонта у пуном јеку и да ће се за четири месеца стајања блока обавити низ важних интервенција у погону, реално је очекивати да ће и предстојеће јесени и зime „двојка“ бити један од најпоузданijих производића електричне и топлотне енергије у електропривреди.

Д. Радојковић

ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ „НИКОЛА ТЕСЛА А“

„Јединица“ у ремонту

■ Овогодишњи ремонт у ТЕНТ-у сем, овог, капиталног на блоку А-1, биће завршени у августу ■ Већи значај санацији цевних система котлова

Сви послови на капиталном ремонту блока А-1 у ТЕНТ-у почев од припреме, извођења радова, набавке опреме, испитивања и пробног погона, морају бити завршени до 17. октобра ове године, за када је планирано да блок буде на мрежи. За сада се сви послови одвијају по плану и нисмо уочили слаба места на којима би евентуално могли да каснимо, каже Михаило Николић, директор ТЕ „Никола Тесла А“.

Планом ремонтних активности у Термоелектранизма „Никола Тесла“ у овој години није био предвиђен капитални ремонт ни на једном блоку. Већи значај током редовних ремоната требало је да буде дат санацији цевних система котлова. Наиме, од укупног броја застоја блокова у прошлој години, половина је била због проблема са цевним системом. Међутим, због квара на генератору, блок А-1 је у застоју од 27. марта ове године.

– По утврђивању и дефинисању стања постројења после хаварије, одлучено је да се блок преведе у капитални ремонт. То значи да се у посао кренуло без потребних припрема које претходе оваквим ремонтима. Од самог почетка овог, изнуђеног, капиталног ремонта, такође „у ходу“ су донешене одлуке о томе шта ће се радити. Од значајнијих послова треба навести адаптацију и санацију електрофилтера и промену МРУ система. Надаље, обавићемо детаљан преглед котловског постројења са заменом излазних комора свеже, међупрегрејане паре, дела паровода и помоћних постројења на турбини. Имајући у виду да је турбоагрегат капитално ремонто-

ван 2002. године, овог пута ће изостати неки већи захвати – истиче Николић.

На најзначајним пословима у капиталном ремонту поверење је указано домаћим фирмама које су раније биле ангажоване на извођењу ремонтних радова. Демонтажа и монтажа новог електрофилтерског постројења је уговорена са Енергопројектом – Београд. Пореде на тим активностима воде Сектор развоја, грађење и унапређења производње ПД ТЕНТ.

ног дела МРУ система је склопљен са фирмом „Термоелектро-Енел“.

Од иностраних фирм у овом послу је ангажована Euro-Energy, из Словачке за испоруку излазних комора свеже и међу прегрејане паре, као и пољски Rafako за опрему на електрофилтеру. Остали ремонтни радови на блоку А-1 су уговорени са домаћим фирмама и напредовање тих радова се одвија по предвиђеним терминима.

– Од осталих ремонтних

ва омогућило да се изврши детаљан преглед „малог“ димњака који је заједнички за њих. Уочен је квар на димњаку, констатовано је да мора да се изврши санација и блок А-2 је преведен у редован годишњи ремонт који је био планиран за касније. Блок је сада у припреми, у току су испитивања свих система и уређаја како би кренуо одмах када се за то стекну услови, наводи Николић.

Према плановима блок А-4 треба да уђе у ремонт

Без слабих места у ремонтима

Када је реч о замени система управљања и регулације, посао је уговорен са Институтом „Михаило Пупин – Аутоматика“, који је радио на блоку А-2 прошле године. Договорено је да тим инжењера ТЕНТ-а и Института уради потребна побољшања на систему блока А-1 која ће се касније имплементирати на систем блока А-2.

Посао на демонтажи и монтажи и испоруци јед-

активности на блоковима ТЕНТ А треба истаћи да је продужен ремонт на блоку А-3 до окончања радова на димњаку. Наиме, 10. јуна, блок А-2 је потиснут са мреже због немогућности пласмана електричне енергије и планирано је да средином месеца буде у погону. Тако смо у једном моменту имали у застоју блокове А-1, А-2 и А-3, што је прилика која се овде реткооказује. Стajaње тих блоко-

после покретања блокова А-2 и А-3, односно после завршетка ремонта блока Б-2 на ТЕНТ Б. Очекује се да крајем августа на локацији ТЕНТ А буду завршени ремонтни на пет блокова. Преостаје само капитални ремонт на блоку А-1. Његовим покретањем, у октобру, завршиће се овогодишња сезона ремоната у ТЕ „Никола Тесла“. ■

К. Јанићевић

У ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“

План испуњен, акумулације пуне

■ Три акумулационе хидроелектране испуниле годишњи план ■ Старт ремонтних радова у РХЕ „Бајина Башта“ ■ Расосијавање тендера за ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“ очекује се у септембру

Зада изузетно повољне хидрологије, ремонти у „Дринско-Лимским ХЕ“ почели су са великим закашњењем, што је, уз померање ремонта, утицало на остварење изузетних производних резултата девет хидроелектрана овог привредног друштва. План производње електричне енергије увелико је пребачен. Све три акумулационе хидроелектране у „Лимским ХЕ“ – „Бистрица“, „Кокин Брод“ и „Увац“, за само пет и по месеци рада, наиме, испуниле су план производње за целу ову годину! Укупно, „Лимске ХЕ“ су оствариле 95 одсто од плана производње за ову годину. Упркос тако високој производњи, до половине јуна, све акумулације „Лимских ХЕ“ пуне су до врха, па је

одлагање ремонта била свим логична последица. Коначно, 3. јула почели су ремонти у ХЕ „Бистрица“ и ХЕ „Кокин Брод“ који су ове године сведени на уобичајене радове.

– Први ремонтни радови у ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ почели су у РХЕ „Бајина Башта“ 29. маја и одвијали су се по плану тако да је ремонт мотор-генератора Р-2 завршен 27. јуна. Како је и планирано – уградијен је нови трансформатор од 160 MVA, преносног односа 11/242 kV, који је набављен прошле године, а финансиран је из пољског кредита. Стари блок трафоа иде на обнову и репарацију – истиче Мијодраг Читаковић, технички директор ХЕ „Бајина Башта“. У постројењу 220 kV у РХЕ, уградиће се, такође, два нова прекидача

СФ-6 италијанске производње, и то по доласку италијанског стручњака, у време тоталног застоја РХЕ (планиран је од 10. до 20. јула). Предност ових прекидача у односу на маљоульне је велика, пошто је, за четири године рада са њима, било 2000 укључења и искључења без ремонта – каже Читаковић.

Ремонт другог агрегата у РХЕ Р-1 започет је 3. јула, и као класичан трајаће четири недеље. Такође, почели су ремонтни радови и у проточној ХЕ „Бајина Башта“. Најпре је заустављен генератор X-4, јер је само за њега планиран продужени ремонт у трајању од 40 дана. Пре две године, на генератору X-3 дошло је, наиме, до пожара, и после тога саниране су кружне сабирнице на три генератора. На том генератору

Мијодраг Читаковић: интензивно се ради на тендери ХЕ „Бајина Башта“

врше се испитивања вибрационог механизма како би се утврдило какво је стање на спојевима четвртки статора.

– Упоредо са ремонтним радовима интензивно се ради на изради тендарске документације за ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“. Стручни консултанти немачка фирма FICHTNER и „Енергопројекат“ завршили су посао а тендарска документација преузета је почетком јула. У наредна два месеца предстоје прегледи и усаглашавање и тендер за ревитализацију би се могао расписати у септембру – наводи Читаковић.

И док су ремонтни у ове четири електране почели са закашњењем – у ХЕ „Зворник“ је почeo раније (планиран је за 4. јул, а започет је 16. јуна). Реч је о вишеј сили, јер је дошло до хаварије на прекидачу у постројењу, који је из погона избацио генератор. Прекидач 110 kV је експлодирао и том приликом оштећени су струјни трансформатори и растављачи. Потребно је, стога, заменити прекидач и струјни трансформатор и санирати растављаче током ремонта генератора. ■

У току ремонт другог агрегата у РХЕ „Бајина Башта“

НА ПОЉУ ПРЕЛИВНЕ БРАНЕ ХЕ „ЂЕРДАП II“

Посета необичног госта

На четвртом пољу преливне бране ХЕ »Ђердап ИИ“ појавио се ненајављен и непозван гост, а по расположењу радника, изгеда да је добродошао. Али, видра није дошла зато што је хтела да види електрану него је на то, изгледа, натерала велика мука. Највероватније је да се изгубила у мутном Дунаву па ју је матица однела низводно. Како је и сама осетила да је у великој опасности, уточиште је нашла – на плутајућем острву од пластичних флаша, дрвећа и осталог материјала које је ова река донела до електране.

Шанса да видра у оваквој ситуацији преживи, међутим, биле су равне нули. Да се врати тамо одакле је дошла, узводно, и за тако врсног пливача, шанси није било. Да се провуче испод затварача и оде низводно, ушла би у огроман водени вртлог и ту би јој био крај. Једини начин да преживи била је помоћ радника »Ђердапа II“.

У помоћ необичном госту у неволи, стога, крену-

„Острво“ од ѡубрета – тренутни спас

ло се одмах. Пружене је, најпре, помоћ у храни. Помоћу корпе спуштен је комад хлеба, али видра га није ни погледала. Неко је споменуо да она радо једе змије, и за неколико тренутака – на менију је имала и змију. А једини начин да се животиња спаси било је извлачење помоћу корпе. План је разрађен и у машинској радионици направљена је корпа налик на мишоловку, унутра је стављена риба и изгладнела животиња ни једног тре-

нутка није оклевала. Ушла је у корпу по следовање, и ту је био крај њених мука.

После „позирања“ окупљеним радницима локалне ТВ станице, видра је однета у поток испод разводног постројења у којем ће наставити свој живот.

По причању локалног становништва видра се често може видети у притокама Дунава, а храни се углавном рибом. Колики је љубитељ рибе на својој кожи најбоље је осетио један пољопривредник из неготин-

ског села Чубра. Таман је човек оформио рибњак, риба добро напредovala и, онда је у госте дошла видра и све упропастила.

Од љубитеља ове симпатичне животиње стигао је и предлог да се видра прогласи за маскоту електране. Са њеним одласком, међутим, нестале су и идеје о маскоти. На маскоту ће се изгледајош чекати а у међувремену, можда ће Дунав донети нешто још егзотичнију зверку. ■

М. Дрча

Ноћна енергија из ПАП „Лисина“

Пумпно-акумулационо постројење „Лисина“, пети члан у породици „Власинских ХЕ“ намењена је премпупавању воде Лисинског у Власинско језеро. На тај начин, уз утрошак од 65 до 75 милиона киловат-часова, углавном ноћне енергије, укупна производња „Власинских ХЕ“ повећава се на око 300, па и више милиона киловат-часова струје годишње.

ПАП „Лисина“ посебно је занимљива по томе што радом мења слив реке Љубате, чије се воде доводе у акумулацију „Лисина“, изграђену на саставу истоимене реке и речице Божиће. Уместо у Егејско, ове воде отичу у Црно море, преко Власинског језера, реком Врлом, односно кроз ХЕ „Врла“ 1, 2, 3 и 4, а затим Јужном и Великом Моравом у Дунав, ка коначном „циљу“ – Црном мору. ■

М. Д.

Са ПАП „Лисина“ и до производње од 300 и више милиона киловат-часова струје годишње

ПД „ЕЛЕКТРОВОВОДИНА“ Д.О.О. НОВИ САД ОБЕЛЕЖИЛА 48-ГОДИШЊИЦУ РАДА У врху скоро пола века

■ Промене унутар компаније нису утицале на стабилно пословање друштва ■ У про- теклом делу године остварене планиране билансне величине

Oбележавајући 48-годишњицу рада, Привредно друштво „Електровојводина“ д. о. о. Нови Сад улази и у завршницу реструктуирања компаније, што ће омогућити и пуну примену Закона о енергетици. У проектих годину дана организационом променом правне форму послујемо као друштво са ограниченој одговорношћу, а уз то из основне делатности дистрибуције издвојена су четири предузећа, за која су оснивачка права и предата Републици Србији. У току је је привођење крају послова на реорганизацији и на новој систематизацији друштва, које ће имати 2.650 запослених. И за наредни период обезбеђено је уредно снабдевање 860.000 купаца електричном енергијом – истакао је Бранислав Ђорђевић, директор Привредног друштва за дистрибуцију електричне енергије „Електровојводина“ д. о. о. Нови Сад на свечаности одржаној 28.јуна на Фрушкој Гори, поводом обележавања 48- годишњице рада.

Према речима Драгојла Бажалаца, заменика генералног директора ЕПС-а, у резултатима које остварује ЕПС учешће „Електровојводине“ је значајно, нарочито с обзиром на то да је после 15-ак година исказан позитиван пословни салдо. Захваљујући повољној хидрологији, пре свега, успешан пословни резултат очекује се и у овој години. У прилог томе су и остварени резултати у првом полугођу, нарочито у производњи електричне енергије у хидроелектранама. Што се тиче реорганизације ЈП

ЕПС, завршиће се активности започете у 2005. години. У прошлој години, наиме, из ЕПС-а издвојен је ЕМС, поједина јавна предузећа променила су правну форму, а друга су спојена, тако да је од 18 ЈП основано једанаест привредних друштава и само су три ЈП са Косова и Метохије остали са непромењеном организацијом до окончања статуса ове покрајине.

Како је даље истакао Бажалац, број запослених у ЕПС-у сведен је у близу оптималног нивоа. Али, у структури запослених увеклико недостају поједини кадрови, тим пре што ЕПС, због ниских зарада, све више напуштају управо висококвалитетни

кадрови. Да би се такво кадровско осипање зауставило у другом полугођу, потражиће се да се ови одласци спрече. Маневарски простор за то створен је и одласком око 2.500 запо-

стематизацијом радних места, с тим што ће такви нови односи у ЕПС-у, иако неће донети суштинске промене, обезбедити доношење реалног и сасвим јасног плана за 2007. годину – напоменује Бажалац.

Од државе као власника тражимо и да из буџета помогне ЕПС-у. Јер, даља темељна рационализација пословања више није могућа. Преостаје нам, дакле, финансијално дотерирање

које је и доста тешко изводљиво јер ће се појавити послови би се могли пре-распоредити на друге извршиоце, али ЕПС нема могућности да их на ваљан начин замени.

Како је овим поводом истакао Драган Сурдуцки, покрајински секретар за енергетику и минералне сировине, „Електровојводина“ по организованости и функционалности водећа је међу војвођанским предузећима. Поводом обележавања 150-годишнице рођења Николе Тесле гостима је представљено и десет одабраних радова из акције ЕПС ИДЕЦА - ТЕСЛА 150 који су одлуком жирија овог друштва били најуспешнији. Од њих четири рада су и у другом кругу одабрана као најуспешнији одлуком жирија ЕПС-а. У свечаном делу програма глумац Томислав Кнежевић је говорио одломке из Теслиних аутобиографих белешки „Моји изуми“, а у забавном делу наступио је оркестар и фолклорни ансамбл КУД „Светозар Марковић“ из Новог Сада.

У току је је привођење крају послова на реорганизацији и на новој систематизацију друштва, које ће имати 2.650 запослених

слених, који су ЕПС напустили уз стимултивне отпремнине.

- Да би нова друштва потпуно „заживела“, потребно је и време. Од 1. октобра ове године ступиће, стога, на снагу и нова организација рада са си-

Александра Јанчић-Ракичевић

ТЕХНИЧКИ ГУБИЦИ У „ЕЛЕКТРОСРБИЈИ“

Небаждарена бројила – битан извор

■ Капацитети у огранцима омогућавају баждарење само за 31.600 бројила, док су у овом друштву само у 2006. години потребе нарасле на такво „преиспитивање“ чак 140.800 тих мерних уређаја

Небаждарена бројила значајан су извор техничких губитака у Привредном друштву „Електросрбија“ д. о. о. Краљево. Планом баждарења у овој години предвиђено је, наиме, да је неопходно да се избаждари најмање 140.800 бројила, односно месечно 12.500. Али, укупни њихови капацитети у овом друштву са 18 огранака (без ЕД „Ужице“) омогућавају да се годишње избаждари само 31.600 бројила. Чак десет огранака ни нема сопствену баждарницу и ову услугу обављају у другим деловима друштва. Баждарница у Краљеву, на пример, баждари и бројила са подручја огранака у Чачку, Трстенику и Врњачкој Бањи, огранак у Шапцу

то чини за Аранђеловац и Тополу, Јагодина - за Ђутију и Параћин, Нови Пазар за Сjenицу и Ваљево за Лазаревац.

Какве су могућности постојећих баждарница? Да би се годишње избаждарило бар 100.000 бројила, јасно је да потребе бар троструко премашују њихове капацитете. Највећа разлика је у баждарници у Краљеву и износи 536 бројила, па у Јагодини – 490 и у Крушевцу – 400. А најмања разлика је у баждарницама у Лозници (174) и у Новом Пазару (146 бројила). Имајући у виду да су набаждарена бројила извор губитака и да, заједно са неисправним уређајима, у укупној структури техничких губитака учествују са не-

Баждарењем бројила до мањих губитака

што више од 25 одсто, у „Електросрбији“ су закључили да је неопходно интензивирати поједине мере ЈОП-а и доследно их примењивати. Значајно је, при том, и да благовремено започне циклус баждарења 4.000 нових бројила, чија је набавка у току, као и да се искористе сви расположиви резервни делови за „Искрина“ бројила, купљени крајем прошле године.

План баждарења, иначе, садржи обиље показатеља и то како збирних, тако и

појединачних за свих 18 огранака. „Електросрбија“, наиме, има укупно 765.237 потрошача на 0,4 kV, од којих су 269.825 монофазни, а 354.147 двофазни. Највећи број потрошача по огранцима имају ЕД „Ужице“ – 141.262, па „Чачак“ – 75.5222 и „Крушевач“ – 74.549. Најмањи је број потрошача у дистрибуцијама „Рашка“ – 16.203, односно у „Тополи“ – 11.662 и у „Сјеници“ – 7.522. ■

Р. Гавrilović

ДОДЕЉЕНЕ НАГРАДЕ ЗА ПОДСТИЦАЈ И АФИРМАЦИЈУ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

Прво признање за ПД „Центар“

Агенција за тржишне комуникације „Медија Инвент“, Телевизија Нови Сад, Привредна комора Војводине и Факултет техничких наука у Новом Саду, већ шесту годину заредом додељују, појединцима и колективима, престижно признање „Капетан Миша Анастасијевић“ за подстицај и афирмацију предузетништва у Србији. Међу овогодишњим добитницима признања у категорији јавних предузећа је и Привредно друштво „Центар“ из Крагујевца.

– Признање је добијено захваљујући пословању „Електрошумадије“ у 2005. години за које је оцењено

да је најуспешније у категорији јавних предузећа са територије Шумадије и Поморавља - рекао је Иван

ПД „Центар“ – лидер у предузетништву Шумадије

Савчић, директор ПД „Центар“. Ово друштво у првих шест месеци рада остварило је, такође, добре пословне резултате чији је циљ да још више унапреди пословање ова два ранија јавна предузећа. Тиме ће се оправдати формирање друштва па и доказати да су тиме сви добили. А крајњи циљ је стварање моћне компаније, која неће, само по имени и географском положају, бити „Центар“, него, пре свега, по угледу и значају. ■

Н. П.

ОДЛИЧНИ РЕЗУЛТАТИ ПД „ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА БЕОГРАД“

Остварена рекордна наплата

■ Од почетка године до 30. јуна остваривана просечна наплата од 102,9 одсто

Електродистрибуција Београд је у јуну остварила наплату електричне енергије у износу од 2,127 милијарди динара, што је 120,7 одсто у односу на наплатни задатак који је Електропривреда Србије поставила за ово електродистрибутивно предузеће, а он је износио 817,5 милиона динара - рекао је Милан Богићевић, директор Дирекције електродистрибутивних услуга. - Треба истаћи и да је према наплатном задатку, од почетка године закључно са 30. јуном, остварена просечна наплата од 102,9 одсто. Овако висок проценат наплате резултат је доследне примене низа мера и спровођења утврђених програмских задатака. Речју, на време је обављено очита-

који то беше несавестан потрошач?

вање стања бројила, штампање и достављање рачуна и редовно искључење свих категорија дужника - каже Богићевић.

У ЕДБ-у кажу да је искључивање тзв. недодирљивих дужника, које је у медијима било веома запажено, утицало на то да и остали велики дужници измире дугове. Тако је испорука

електричне енергије обустављена ЖТП „Београд“, ПКБ „Воћарске панта-

домаћинства мотивисани су на другачији начин да измире рачуне за утрошену

електричну енергију. Пракса награђивања редовних платиша траје већ годинама у ЕДБ-у. После поклањања карата за позоришне представе, ово

привредно друштво наградило је редовне платише мајџама са слоганом „Ја се

Награђивање редовних платиша траје већ годинама у ЕДБ-у

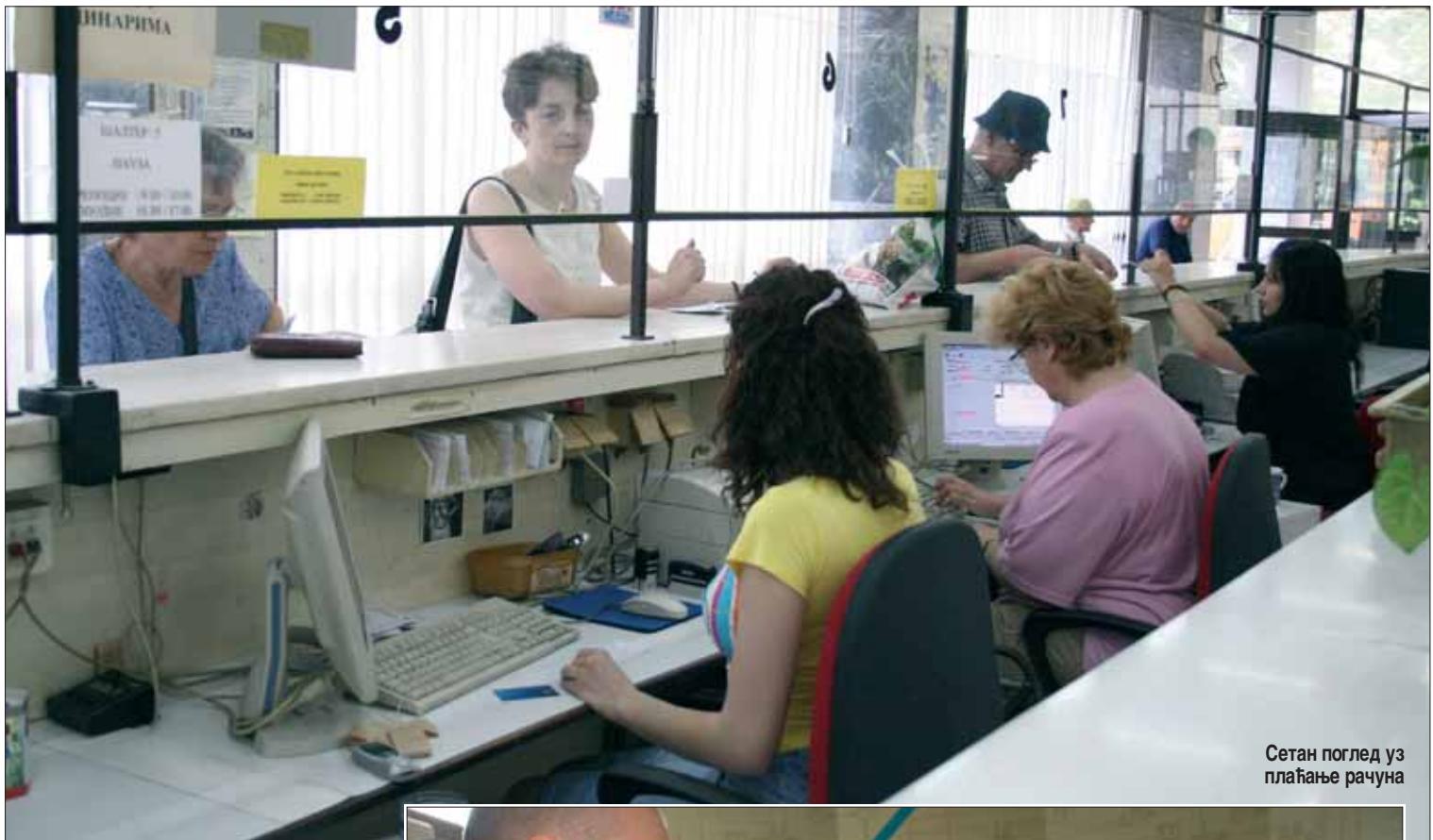
же“, КК „Партизан“ и многима другима.

Потрошачи из категорије

Више операција истовремено

Накнадна шалтерска објашњења

Сетан поглед уз
плаћање рачуна

не плашим мрака, редовно плаћам струју". За ову прилику штампано је 5.000 мајица, а да је акција нашла на добар пријем, сведочи и податак да су на свим шалтерима Електродистрибуције Београд биле велике гужве и да су потрошачи измиривали дуговања од око 20.000 динара да би на поклон добили мајицу! ■

Р. Е.

СТУПИО НА СНАГУ УГОВОР О ЕНЕРГЕТСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Балкан у заједничком јату

■ Уговор олакшава ширење стандарда ЕУ на земље југоисточне Европе и њихово интегрисање у тржиште Уније ■ Повољнији услови за раст инвестиција у гасну и електропривреду ■ Могуће проширење Енергетске заједнице на још четири земље

Првог дана јула ступио је на снагу Уговор о енергетској заједници, чиме се правила Европске уније о јединственом тржишту струје и гаса проширује на подручје југоисточне Европе. Потписнице Уговора - 25 земља ЕУ и Албанија, Бугарска, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Црна Гора, Румунија, Србија и Привремена управа УН на Косову и Метохији (УНМИК) - овим олакшавају интеграцију европског тржишта, осигуравају подстицајне услове за инвестиције и доприносе развоју регионалне сарадње.

Овим Уговором створено је највеће заједничко тржиште у свету јер омогућава земљама југоисточне Европе да, на бази реципроцитета, слободно наступају на подручју Уније интегришући се у њено тржиште. Постоји могућност да се Енергетска заједница прошири на још неке земље, у првом реду Турску, Норвешку, Украјину и Молдавију.

Уз подстицање либерализације енергетског тржишта, Уговором се укидају царине и ствара стабилан правни и јединствен регулаторни оквир за слободан проток и трговину струјом и гасом у оквиру региона југоисточне Европе и са Европском унијом. Енергетска заједница ће водити заједничку политику у подручју енергетске ефикасности, обновљивих извора и управљања потрошњом. Тиме се повећава сигурност инвестиција и привлаче улагачи у електро и гасну мрежу у југоисточној Европи, уз истовремено побољшање енергетског снабдевања региона и примену еколошких стандарда и правила конкуренције које

Радомир
Наумов и
Андрис
Пиебалгс
почетком
јуна у
разговору са
новинарима

Уговор ратификовало шест потписница

Уговор о енергетској заједници ступио је на снагу 1. јула. Овај веома важан документ до сада су ратификовали: Албанија, Бугарска, Бивша Југословенска Република Македонија, УНМИК, Република Румунија и Република Хрватска. Скупштина Србије, очекује се, да ће тај документ ратификовати 14. јула.

важе у ЕУ. Коначни циљ је да Енергетска заједница успостави и води јединствену спољнотрговинску политику у сектору енергетике.

Стручњаци очекују да ће Уговор о енергетској заједници омогућити компанијама из земаља потписница

проширивање послова на тржишту југоисточне Европе. За такав исход заинтересоване су и Светска банка, која је већ одобрila милијарду долара за енергетске пројекте у овом региону, као и Европска банка за обнову и развој (EBRD) и

Европска инвестиционија банка. За земље које још нису чланице ЕУ одредбе овог уговора вреде само до њиховог приступања Унији, након чега ће примењивати интерна правила.

Уговором се, ипак, не ствара затворена регионална заједница и зато је из његовог назива уклонен појам југоисточне Европе. Суштинска сврха Уговора је стимулисање држава са европског југоистока да се приближавају Европској унији. У том циљу ЕУ охра-

ФОТО: ФОНЕТ

У очекивању
нових
чланица ЕУ

Уговором о енергетској заједници створено
највеће заједничко тржиште у свету: зграда
Европске комисије за енергетику и саобраћај

бује секторску интеграцију тржишта и пре службеног прикључења Унији, а први је на реду сектор енергетике. ЕУ се на ово одлучила јер зависи од увоза енергије са Истока, а југоисточна Европа се налази на важним транспортним правцима. Свим земљама овог региона стога је предочено да нема преговора ни приступа Унији без потписивања овог уговора, тим пре што је један од услова за улазак у ЕУ развој регионалне сарадње.

Уговор о енергетској заједници парафиран је у Бриселу у марту прошле године. Тада документ се заједнице на Атинским меморандумима из 2001. и 2002. године којима су земље југоисточне Европе преузеле политичку обвезу успостављања регионалног енергетског тржишта и његовог усклађивања са ЕУ. Спровођење Уговора контролисаће Веће министара, које доноси политичке одлуке. Успоставиће се и стална група на високом нивоу која ће припремати рад министарског већа. Саветодавну улогу имаће регулаторни одбор, састављен од представника националних регулатора, и два форума које ће чинити представници интересних група. Административну подпору пружаће Секретаријат са седиштем у Бечу.

Својеврсна подpora овом Уговору и регионалној сарадњи је и иницијатива Србије за усвајање Конвенције о одрживом развоју енергетике Балкана. Министар рударства и енергетике у Влади Србије Радомир Наумов уручио је предлог тог документа европском комесару за енергетику и саобраћај Андрису Пиебалгсу током разговора почетком јуна у Бриселу. Пиебалгс је оценио иницијативу као нову могућност за Европску унију да још снажније подржи балканске земље у спровођењу Уговора о енергетској заједници. ■

Младен Бачлић

ПЛАН ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈУ „GAZ D'FRANS“ ИЗАЗВАО ПОЛИТИЧКУ БУРУ У ФРАНЦУСКОЈ Битка одложена за јесен

■ Фузија „Suez“ и GDF имала би тржишног смисла, сматрају стручњаци, док се део синдиката боји масовних отпуштања ■ Нова група нудила би у исто време и струју и гас и била друга по величини у Европској унији ■ Под притиском обавезујућих директива из Брисела влада Доминика де Вилпена одустала је од залагања за формулу „економског патриотизма“

Уједињење француске национализоване енергетске групе „Gaz d'Frans“ (ГДФ) и приватне групе „Суез“ италијанског „Енела“ изазвало је такву политичку напетост у Француској да је влада одложила парламентарну расправу и гласање о овој теми за јесен. Иако је подржала иницијативу о либерализацији тржишта енергије, Париз је донедавно блокирао овај „брак“ великих енергетских група са аргументом да „жели да сачува енергетску независност Француске“. Настала је велика полемика јер је циљ европске директиве о либерализацији тржишта струјом управо да се омогући стварање великих европских група које би биле конкурентне на светском тржишту.

Притиснута економском стварношћу, као и директивама Брисела, француска влада почетком јуна ипак је најавила приватизацију GDF-а пре него што дође до фузије са „Суезом“. То је изазвало жестоке реакције како међу разједињеним партијама левице,

које се спремају за председничке изборе 2007, тако и међу синдикатима. Уличне демонстрације у региону Париза окунуле су, према полицији, око 700 учесника, а према организаторима било их је четири пута више. Штрајкачи су у провинцији искључили уличну расвету: у Бордоу, Бајону и Бијарицу, а у Лиону, Орлеану, Тулузу, Лилу и Бецијеу и струју неким политичарима. Део запослених се боји да ће после приватизације и уједињења са „Suezom“ доћи до масовних отпуштања.

Образложујући одлагање парламентарне расправе у фузији GDF и „Suez“ за јесен, француска влада десног центра саопштила је да је то учинила због тога што се део њених савезника са деснице (страница УДФ) побунио против пројекта приватизације и стао на страну левице. Уколико жели да отвори врата уједињењу GDF са „Suezom“ на шта је приморавају директиве Комисије Европске уније, влада мора прво да приватизује GDF. По закону који је сада на снази држава мора да по-

седује минимум 70 одсто власништва GDF. Приватизација је неопходна припрема за фузију са „Suezom“ јер у случају уједињевања два енергетска гиганта државни део власништва у GDF мора да опадне на 34 одсто.

Фузија „Suez“ и GDF имала би тржишног смисла, сматрају стручњаци. Нова група нудила би у исто време и струју и гас и била друга по величини у Европској унији. Под притиском обавезујућих директива из Брисела влада Доминика де Вилпена одустала је од залагања за формулу „економског патриотизма“ која је имала више унутрашњеполитичку пропагандну намену него што је била одраз стварних намера. Да је тако показао је и јунски сусрет новог италијанског премијера Романа Продија са француским председником Жаком Шираком. Сви медијски коментари и анализе готово једногласно су констатовали да се европски енергетски сектор учвршиће и да ће уједињење „Sueza“ и GDF-а то само потврдити. Пре десет година

Приватизација
GDF пре фузије
са „Suezom“

предузећа из енергетског сектора била су заштићена статусом јавних предузећа и доминирала су на својим домаћим тржиштима. Сви су они сада у „игри“ међусобних фузија како то захтева тренутна економска динамика и отварање тржишта.

Европска комисија у принципу приhvата да капитал у енергетским групама буде и 100 одсто државни али је немилосрдна када је у питању рушење монопола који су јавна предузећа имала и негде још покушавају да га очувају. Монополима је одзвонило, јасно кажу директиве Комисије ЕУ. Од 2000. године монополи су морали да буду укинути за велику индустријску клијентелу, у јулу 2004. био је рок за укидање монопола за професионалне потрошаче, а од 1. јула 2007. године сви појединци у Француској моћи ће да изаберу ко ће их снабдевати гасом и струјом. Пошто су изгубили монопол на тржишту у својим земљама ова предузећа морају да траже зараду и продају на страним тржиштима.

Статистике кажу да су европске државе у различитој мери отвориле своја енергетска тржишта за међународну конкуренцију. На пример, француски „Elektricite d Frans“ и шпанска „Endesa“ 37 одсто укупне продаје остварају у иностранству, белгијски „Elektabel“ – 40 одсто, немачки RWE – 45 одсто, шведски „Vattenfall“ 64 одсто, „Enel“ 5 одсто и британски „Центрика“ 10 одсто.

Уколико дође до уједињења GDF и „Suez“ у Француској, као што је то већ учињено у Немачкој (EON и „Рургас“) – то ће потврдити да је тренутни тренд да се уједињују понуде гаса и струје, сматрају стручњаци. Половина потрошача британског предузећа за гас „Центрика“ одлучили су се за двоструке понуде.

Анализирајући стање на тржишту енергије, већина француских аналитичара констатује да су централе на гас којих је све више у Европи добар одговор на растућу тражњу на тржишту енергије. Ове централе по многима бржи су одговор на тражњу на тржишту него што је то случај са нуклеаркама око чијег „враћања у моду“ још нема сагласности. Осим тога чистије су од класичних централа на угљу које загађују околину и чији је ефекат лош за загревање земље. Руководиоци EDF-а истичу при том да је, с обзиром на раст тражње за енергијом до 2020. године, потребно изградити по једну централу на гас недељно, рачунајући са њеном снагом од 400 MW или једну нуклеарку месечно, снаге 1600 MW.

Соларне електране – један од четири стуба енергетске будућности

Гради се „Серпа“, највећа „соларка“ на свету

■ Енергија за град од 35.000 становника ■ Испод покретних соларних панела овце ће наставити да пасу...

Соларна електрана „Крамер Цанкши“ у калифорнијској пустини Мохаве неће још дugo бити највећа електрана ове врсте на свету. Идуће године то ће постати португалска „Серпа“, чија је градња недавно почела, на око 200 километара јужно од Лисабона, у региону Алентежо, једном од најсунчанијих крајева Европе. „Серпа“ ће снабдевати електричном енергијом око осам хиљада португалских домаћинстава, то јест око 35.000 становника. Испод соларних колектора овце ће пасти траву - као што су то чиниле откад се памти у том крају. Проектантини су се једноставно сетили да панеле подигну од земље два метра што није био неки већи трошак и овце су „преживеле“, на радост и корист тамошњих житеља. То је слажу се многи интегрални, заокружени еколошки пројекат.

Цена градње електране, снаге 11 мегавата, износи око 58 милиона евра. Састојаће се од 52.000 модула и лежаће на плоцу од педесетак хектара, окренута југу, то јест према сунцу. Пројекат је развила португалска фирма „Катавенто“, специјализована за обновљиве изворе енергије. На пројекту је сарађивала и фирма „Па-

уерлајт“, а дотиран је из фонда „Ценерал електрика“ Енерџи Фајнешел Сервисис (GEEFS). Мислило се на све да не би „соларка“ угрозила нормални живот и природу. Панели су зато постављени на око два метра изнад земље.

Није никакво чудо да се ово соларно енергетско чудо гради управо у Португалу. Ова земља, сиромашна фосилним енергетским изворима, морала је да се у својој енергетској стратегији окрене обновљивим изворима, чиме ће истовремено очувати и прекрасну чисту природу. Осим што ће струјом снабдевати 35.000 људи, ова „соларка“ ће умногоме смањити и емисију штетних гасова. Енергетска будућност Португала гради се на четири стуба - ветру, води, сунцу и морским таласима (о овом последњем смо писали у броју 387 „kWh“). По томе, ова земља може да буде узор многим другим.

„Серпа“ ће користити технологију ПауерЛајт и ПауерТракер, чији се елементи окрећу према сунцу и хватају сунчане зраке. Како се тврди, на овај начин производи се више енергије него са фиксираним соларним панелима.

■

Наташа Јокић

■

М. Л.

ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА У РУСКОЈ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДИ

Продаја дистрибуција и неких електрана

■ За елиминисање електроенергетског дефицита до 2010. године Русији су неопходна улагања од скоро 90 милијарде долара, од чега се део очекује и од страних инвеститора

Садашња руска влада и шеф државе Владимир Путин нису, као што је познато, нарочито наклоњени приватизацијама, а још мање страним инвеститорима. Одскоро у томе изгледа постоји изузетак – производња и пренос електричне енергије. Странци чак, како је најавио моћни шеф руског електроенергетског монопола РАО-УЕС Анатолиј Чубајс, могли би да добију већинске уделе у бар две или три електроенергетске

имају са улагањима у Русији. Због тога је приступ ЧЕЗ-а Русији опрезан и пре него куповини удела у некој фирмама склон је, према објашњењу портпарола Еве Новакове, градњи неке електране у околини Москве или Петрограда.

Русија пати од озбиљног дефицита електричне енергије, упркос обилним резервама горива фосилног порекла за електране (угаљ, нафта и гас) Недавно је руски председник Владимир Путин оценио да тај дефицит сваке годи-

90 милијарди долара! Део тога очекује се од страних инвеститора.

После вишегодишњег оклевања Кремљ је током јуна дао зелено светло Чубајсовом плану за решење проблема у енергетици који обухвата и приватизацију. Тај програм је похвалио и сам Путин. Странци ће, међутим, према том програму моћи да добију учешће само у неким фирмама, док би оне кључне задржала држава односно влада у својим рукама.

Већ од 1. августа ове го-

делови индустрије“ могли би да рачунају са извесном, досад непрецизираном „државном подршком“.

Истовремено, предвиђају се дубоке промене у самом РАО који ће се поделити на око 20 производних фирм, развод односно на пренос и трговину, односно дистрибуцију струјом. Влада ће, према тврђњама британског „Фајнешнел тајмса“, настојати да повећа свој утицај у дистрибуцији. Сам РАО ће у наредне две-три године инвестирати 47 милијарди долара. На та средства доћи ће и улагања државе (обласне и месне власти у случају Москве и Петрограда) и стране инвестиције. Странци ће већ веома брзо моћи да купе нове акције у 16 фирмама. Удео државе ће тако остати очуван, не ради се, дакле, о класичној приватизацији, какву је желео Чубајс, него о „разређивању“ државног удела.

Сам Чубајс, познат као заговорник разантних привредних реформи, упорно захтева и брже повећање цена земног гаса. Овог месеца полудржавни „Газпром“ је ограничио испоруке гаса за државни РАО. „Јасно је да су разлог томе ниске цене гаса“, изјавио је Чубајс. „Газпром“ би, наглашава Чубајс, иако води фирму која ће сносити цех поскупљења, морати да брже повећава цене. На тај начин напао је омиљено предузеће Путина, које је истовремено сувласник (са 10 одсто) фирме коју води, и које је, такође, власник фирмe „Мосенерго“ које Москву снабдева гасом. ■

Страна улагања и у производњу електричне енергије

фирме. Према досад важећим прописима, могли су у овим фирмама да имају највише четвртину акција.

Чубајс, сматран за оца руске приватизације из 90-их година, пожурио је да именује, или рекло би се прозове, најзаинтересованije – италијански „Енел“, немачки E.ON, фински „Фортум“... Чешки експанзивни електроенергетски гигант ЧЕЗ не намерава да учествује у овој руској приватизацији због лоших искустава које чешке фирмe

не снижава бруто домаћи производ (БДП) за око пет одсто. Прошле године у мају дошло је до тешког испадања и кризе у снабдевању струјом Москве, а током зиме РАО је морао да озбиљно смањи дугорочни извоз у Финску да би задовољио повећану домаћу тражњу. Да се то више не би понављало, неопходна су, како се проценује, улагања у производњу, пренос и дистрибуцију електричне енергије до 2010. у астрономској висини од скоро

дине требало би бар делимично да почне да функционише тржиште са „новом“ електричном енергијом у Русији тј. енергијом која почиње да се производи из нових капацитета. Од почетка идуће године стартује либерализација тржишта, односно цена за велике фирме. До 2010. влади би остало да регулише само 15-20 процената продаје укупне електричне енергије. Део становништва, вероватно најсиромашнији, и „енергетски захтевни

ПРОЈЕКТИ РУСИЈЕ ЗА СНАБДЕВАЊЕ АРКТИКА ЕНЕРГИОМ

Прва пловећа нуклеарка

■ Велико интересовање могућих наручилаца из света праћено страховањима еколо-
га од „пловећег Чернобила“

Русија намерава да сагради прву пловећу нуклеарну електрану на свету која би од 2010. снабдевала електричном енергијом далеке области руског Арктика које су сада без електричне мреже. У току су припреме, а радови на два релативно мала нуклеарна реактора, укупне снаге 70 мегавата, и на платформи дугој 144 метара, на којој ће бити постављени, почеће, како је најављено из званичних извора Руске федерације, идуће године.

Од октобра 2010. централа би почела да испоручује електричну енергију за потребе бродоградилишта „Севмаш“ у северноруском пристаништу Северодвинск где се, иначе, производе нуклеарне подморнице. О томе је недавно, како је јавио британски Би-Би-Си, потписан споразум између бродоградилишта и руског државног конзорцијума „Росенергоатом“.

Пројекат, који ће коштати укупно 336 милиона долара, изазива, међутим, доста бојазни код еколога, мада представници руске нуклеарне енергетике и машино-градње тврде да је страх од пловеће нуклеарке неоправдан. Како наглашава шеф „Росененергоатома“ Сергеј Обозов, ради се о идеалном решењу за снабдевање електриком удаљених арктичких области. Руске власти разматрају још 11 могућих локација за постављање пловећих реактора, а велико је интересовање за пројекат и у иностранству.

Према сазнањима агенције АФП, Русија

намерава да у наредних неколико година постави чак шест пловећих нуклеарки у области Камчатке, Чукотке и Краснојарска. Међутим, представник норвешког еколошког покрета Белона Чарлс Дигс упозорава да „такве електране једноставно нису безбедне. Постоји значајан ризик потапања целе јединице, а опасно је и свако њено померање“, тврди он. Најавио је и ширу међународну акцију еколошких покрета и странака, не само из оближњих нордијских земаља јер је у питању „нова потенцијално велика опасност по безбедност људи и животну средину која се на време мора зауставити“.

На та упозорења одмах је реаговао шеф Федералне агенције Русије за атомску енергију Сергеј Киријенко, који је одбацио ове бојазни, истичући да Русија има више искуства с градњом нуклеарних подморница од свих других земаља на свету. „Неће то бити никакав пловећи Чернобил“, покушао је он да умири међународну јавност. Русија тренутно покрива 17 одсто потреба за електричном енергијом из 31 нуклеарног реактора који се налазе на десет различитих локалитета широм ове, најпростијије, земље света. Председник Русије Владимир Путин је недавно, тим поводом, изразио жељу да нуклеарне централе покривају четвртину потрошње електричне енергије и наговестио амбициозан програм њихове градње. ■

М. Лазаревић

Радови на два нуклеарна реактора, снаге 70 МВ и на платформи дугој 144 метра почеће у 2007. години

РУМУНИ НАСТАВЉАЈУ ДОГРАДЊУ НУКЛЕАРКЕ „ЧЕРНАВОДА“

Приватници улажу у два реактора

■ За улагање у трећи и четврти блок једине румунске нуклеарке квалификовали се приватни инвеститори који ће уложити бар по 50 милиона евра ■ Комплетирање та два реактора коштаће 2,2 милијарде евра ■ Кроз десет година четири реактора у „Чернаводи“ подмириваће трећину потрошње струје у Румунији

Cтудија о даљем развоју румунске нуклеарке „Чернавода“, коју су у мају објавили јавно предузеће „Nuclearelectrica“ и њен финансијски консултант „Deloitte Romania“, препоручила је као најбоље решење истовремену градњу трећег и четвртог реактора, и то паралама приватних инвеститора. Листа потенцијалних улагача у та два блока објављена је 30. јуна. На списку су све оне компаније које су претходно румунском Министарству привреде и трговине уручиле писмо о намерама са доказом да испуњавају два основна критеријума – да ће у наставак градње ова два реактора уложити најмање по 50 милиона евра и да имају техничка и организациона искуства у управљању таквим пројектима.

Једина румунска нуклеарна електрана „Чернавода“ требало би по првобитном пројекту да има пет реактора по 700 мегавата канадске технологије „Candu 6“. Изградња тог нуклеарног комплекса започела је још 1982. године, али је после десет година сведена само на завршетак првог реактора, који је ушао у погон 1996. године и до сада радио са степеном коришћења капацитета од око 90 одсто.

Други нуклеарни блок у „Чернаводи“ треба да проради у марта следеће године уколико не буде одлагања због неисправности дела опреме испоручене још осамдесетих и деведесетих година прошлог века. На изградњи трећег и четвртог реактора до сада је завршена половина предвиђених радова, чије ће комплетирање коштати још 2,2 милијарде евра, укључујући камате на банкарске позајмице. Министарство привреде предлаže да се за пројектовање, градњу и дугорочно управљање блоковима 3 и 4 у „Чернаводи“ оснује мешовита компанија коју би чинили јавно предузеће „Nuclearelectrica“ и приватни инвеститори.

Нуклеарни комплекс „Чернавода“ налази се крај истоименог градића, 180 километара источно од Букурешта, у пограничном подручју са Бугарском близу ушћа Дунава у Црно море. Електраном управља „Nuclearelectrica“ која је 80 одсто у државном и 20 одсто у власништву Имовинског фонда.

По уласку у рад реактора број два „Чернавода“ ће производити више од 10 милијарди киловат-часова годишње и подмиравати петину потрошње струје у Румунији. Посао повезива-

ња на мрежу тог реактора додељен је средином маја кинеској компанији „Jian-huan Technology“ због искуства на тим пословима на домаћем тлу. Одлуку је донео Тим за управљање пројектом „Чернавода“ на чијем је челу „Atomic Energy of Canada Ltd“ (AECL).

Према „Мапи пута“ о развоју румунског енергетског сектора од 2004. до 2015. године, тој земљи би недостајало чак 5.500 мегавата уколико у међувремену не започне градњу нових производних капацитета. У плану је да наставак градње трећег блока „Чернаводе“ крене у 2008. и заврши се 2013. године, док би четврти реактор прорадио годину дана касније. Ако би се план остварио у року, та нуклеарка би 2015. године са четири оперативна реактора подмиривала трећину потрошње струје у Румунији. Сваки од блокова давао би најмање по пет милијарди киловат-часова електричне и знатну количину топлотне енергије. Радни век реактора пројектован је на тридесет година, што значи да би први блок завршио рад 2026, а четврти томком 2044. године.

Пројектна компанија која ће се бавити градњом трећег и четвртог реактора у „Чернаводи“ мораће да обезбеди почетни капитал

НЕ „Чернавода“ у 2015. години вероватно са четири реактора

од 660 милиона евра. Осталих 70 одсто потребних средстава осигураће се из банкарских позајмица без владине гаранције. За менџера пројекта градње та два блока интересовање су показали италијански „Енел“, немачки RWE и E.ON, чешки ЧЕЗ, али и велики потрошачи попут „Marco Group“, „Mittal Steel“ и „Tenaris Group“. Кањани, такође, желе шире учешће у пројекту и већ преговарају о томе са румунском владом. Они су до сада испоручили 33 реактора CANDU технологије, који су сем Канаде и Румуније инсталисани у још пет земаља - Аргентини, Пакистану, Индији, Кини и Јужној Кореји.

Последњих година нето производња струје у Румунији достиже 52, а потрошња око 51 милијарду киловат-сати. Тамошња електропривреда располаже са готово 17.000 мегавата, у чему је претежан удео термоенергетских постројења. Она годишње произведе до 34 милијарде киловат-часова електричне енергије, хидроелектране до 16 милијарди киловат-сати, док засад једини блок у „Чернаводи“ у просеку испоручује 5,1 милијарду киловат-часова струје. ■

Младен Баччић

ИЗ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ ЦРНЕ ГОРЕ

Губитак – 30 милиона евра

■ На првом месту ранг листе за куповину акција нашла се руска компанија „En plus Group Limited”, затим „Словенске електране”, па руска „Белинг група”

Савет за приватизацију Црне Горе прихватио је крајем јуна ранг-листву по-нуђача за куповину 31,1 одсто акција Рудника угља и Термоелектране „Пљевља”. На првом месту се, како је саопштено, нашла руска компанија „En plus Group Limited”, затим „Холдинг словенске електране”, па руска „Белинг група”. ЕПЦГ је, иначе,

ТЕ „Пљевља“ преко плана

ТЕ „Пљевља“ је протеклог месеца произвела 122 милиона киловат-часова електричне енергије, односно, премашила је план производње за 11 одсто. Али, залихе на депонији се смањују и на њој је почетком јула било око 22.000 тона угља. У Управи ТЕ, стога, сматрају да ће око 20. јула неминовно уследити десетодневни застој како би се обезбедиле неопходне резерве угља од 50 хиљада тона.

лане укњижила губитак од готово 30 милиона евра, што је како је недавно ре-

чену на скупштини акционара, скоро три пута више него 2004. године. Разлози

Три понуђача за куповину акција рудника угља „Пљевља“

оваквог губитка „леже“ у ниској продајној цени струје, застојима у испоруци угља ТЕ „Пљевља“, увозу електричне енергије који је био већи од планираног, повећању зарада или и у недомаћинском пословању. Просечна плата у ЕПЦГ је лане, како су пренели медији, износила 475 евра, а план производње је и премашен. Акционари су осим на велике губитке, изнели примедбе и на расписивање тендера за продају ове ТЕ, као и на дуговања за утрошене киловат-сате, пре свих подгоричког КАП-а.

Високе температуре које су свакодневно прелазиле 30 степени Целзијуса протеклог месеца засметале су и ТЕ „Пљевља“. По речима Добрила Гачевића, техничког директора, због врућина по два сата свакодневно је морала да се смањује снага блока. Погонска спремност термоелектране је добра, а годишњи ремонт, који је трајао 45 дана, урађен је квалитетно.

■
П. М. П.

ИЗ ЕЛЕКТРО ЉУБЉАНЕ

Повећана потрошње струје

Потрошња струје у Љубљани је у периоду од 1995. до 2000. годишње расла за приближно три, а од 2000. до 2005. и до четири одсто што стручњаци означавају забрињавајућим. Раст продаје забележен је у свим дистрибутивним јединицама, осим у Трбовљу, а највећи је био у самој Љубљани као и на подручјима Домжале, Менгша, Врхнике, Церкнице, Камника и Гросупља. При томе треба истаћи да је велико повећање потрошње било код домаћинстава, што је последица повећане градње станова у граду и околини. Тако је, примера ради, 2001. го-

дине одобрено 3.500 нових прикључака, а 2005. је издато 5.300 сагласности за њих, истакао је Мирко Маринчић, председник Управе Електро Љубљане, а преноси сајт енергетика. нет.

Због све веће потрошње неопходна су улагања у развој електроенергетске мреже. Она су, истина, у Електро Љубљани у сталном расту, али још нису сразмерна повећању потрошње. Студије развоја електроенергетске дистрибутивне мреже на подручју града Љубљане указују да је, према речима др Макса Бабудера, директора Електроинститута „Милан Вид-

мар“, неопходна изградња нових 110 kV веза, које ће омогућити двострано напајање. Раст оптерећења захтева и нове изворе напајања, тако да Електро Љубљана већ припрема пројекат изградње РТП „Врхника“, РТП „Менгеш“, РТП „Литострој“ и додградње РТП „Вич“. Већ су у изградњи РТП „Падец“ и РТП „Литија“, у току је и додградња РТП „Поље“. У предузећу, такође, припремају документацију за 110 kV далеководе Поље-Вич и Гросупље-Требиње, као и за 110 kV водове Шишак-Литострој и Литострој-Клече.

■
П. М. П.

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИ СИСТЕМ ИРАКА СЕ ОБНАВЉА ПОСЛЕ РАТНИХ РАЗАРАЊА

Нови почетак

■ Ирак, званично, располаже са 7.000 мегавата инсталисане снаге, али употребљиво је нешто преко 6.000 мегавата, што је знатно испод предратних 9.300 мегавата ■ У обнову разрушеног система дистрибуције, поправку и градњу нових термо и хидро електрана до 2010. у плану да се инвестира фантастичних 20 милијарди долара, чиме би енергетски капацитети достигли 18.000 мегавата

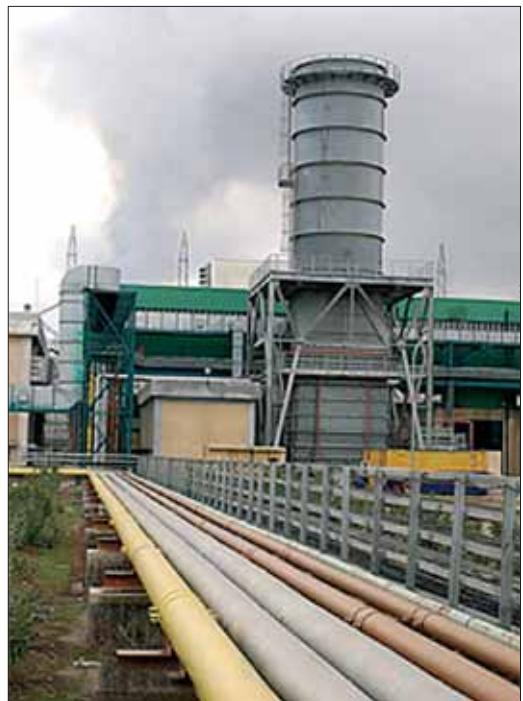
Kласичан пример систематског уништавања електроенергетског система представља Ирак, који је од почетка Заливског рата (1990-1991), после напада САД у априлу 2003, практично остао без иједне термоелектране, бране и хидроелектране у функцији, уз totalне штете на дистрибутивном систему. Ирак на папиру, тренутно располаже са 7.000 мегавата инсталисаних капацитета, али је употребљиво нешто преко 6.000 мегавата, што је знатно испод предратних 9.300 мегавата. Несташице струје и сурове рестрикције, стога, део су свакодневног живота и таква ситуација потрајаће годинама, нарочито у унутрашњости. Свакодневне саботаже само погоршавају и онако тешку енергетску ситуацију. Основу система чине термоелектране на гас и мазут, али усвојен је и амбициозан план унапређења хидро потенцијала две моћне реке: Еуфрата и Тигра. С обзиром на климатске прилике, Ирак је веома повољан за развој соларних постројења, а на северу и западу и ветрофарми.

Уз помоћ америчких, британских, немачких (милијарда долара помоћи), а нарочито јапанских компанија (3,5 милијарди долара), уз отпис дугова и веома повољне кредите ММФ-а, Светска банка је проценила да је до 2010. потребно уложити чак 20

милијарди долара у реконструкцију ирачког енергетског система. Инсталисани капацитети са тим улагањима могли би да достигну 18.000 мегавата. Све то знатно превазилази прогнозе америчког Конгреса из 2003. године, када су прве процене говориле о дупло мањим штетама после ратних разарања. Према изјавама Монсеха Шлаха, ирачког министра енергетике, међутим, на дуги рок Запад, пре свега, мораће да уложи 35 милијарди долара, како би пре свега ирачка нафтна и гасна постројења радила пуним капацитетом. Јасно је да се због таквог енергетског богатства, богати због очекиваног профита, неће устезати да то и учине.

На терену, замашни радови су у престоници Багдаду, који даје чак 40 одсто потребне електричне енергије земљи. За његових шест милиона становника потребно је 2.650 мегавата струје, а тренутно располаже само са 1.650 мегавата. У њему је већ дugo присутан режим по три сата струје, односно мрака. Како би се бар умањила хронична несташица, од Ирана, Куважта, Сирије и Турске стално се преузимају киловат-часови. У завршној фази су радови на обнови термоелектране Даура од 640 мегавата у јужном делу петомилионског главног града и до краја ове године она би требало да уђе у погон пуном снагом. Про-

У току обнова
ТЕ „Баиђи“

шле године фирма „Halliburton“ је обновила термоелектрану „Ал Амин“ од 1.000 мегавата у околини Багдада. Ради се, тако-

ђе, на ТЕ „Ал Мусаиб“ од 500 мегавата јужно од Багдада. У граду Самари, северно од Багдада, завршава се пројекат термое-

Поново у функцији: највећа
ирачка ХЕ и брана „Хадита“

Замашне резерве природног гаса

Према писању часописа «Нафта и гас», утврђене ирачке резерве природног гаса су 110 милијарди, а процене су да има још 150 милијарди кубних метара. Око 70 одсто гаса добија се заједно са нафтом. Самостална гасна поља су „Ан-Анфал“ на северу, где је производња почела 1990. године, „Chemchamal“, „Jaria Pika“, „Khasm al Ahmar“ и „Mansuriya“ локализовани у провинцијама Киркук и Дајала. Руски „Гаспром“ преговарао је са Ирачанима о уласку у заједнички посао око експлоатације „Ан-Анфала“ током 2001, а француске компаније „Agip“ и „Gaz de France“ су 2000. године склопиле уговор са Ираком око заједничког улагања у развој и експлоатацију гаса у провинцијама Киркук и Дајала. Последње велико налазиште је откривено новембра 2001. у близини границе са Сиријом.

Због ратних разарања Ирак данас производи тек нешто више од 80 милиона кубних метара гаса, у поређењу са 215 милиона из 1989. године. Гас се највише користи за рад термоелектрана и у индустрији. Централна налазишта су Киркук око Мосула, Аин Залах, Бутма и Баџ Хасан на северу земље, у провинцији Курдистан. Са тамошњом курдском националном компанијом за нафту и гас, тренутно око склапања уговора о истраживању и експлоатацији преговара седам британских и канадска „Heritage Oil“ компанија. На југу су велика поља „Северна и Јужна Румаила“ и „Зубаир“. Јужни гасовод је завршен 1985. или је прорадио тек 1990. са девет станица и замашним прерађивачким капацитетима. Северни гасовод је завршен 1983. или је током Заливског рата и касније добрим делом уништен. До рата 1991. године функционисао је национални гасовод од севера ка југу, или је после напада САД на Ирак уништен.

Процене су да ће за комплетну обнову бити потребно око 10 милијарди долара у наредних пет година. Тренутно, Ирак са Кувајтом ради на обнављању гасовода од Румаиле до Ахмадија, а прикључио се и арапском гасоводу који повезује Египат, Јордан, Сирију и Либан. Са Ираном има проблема око нежасних односа у коришћењу преобогатог гасног поља „Сиба“ које се налази на граници две земље.

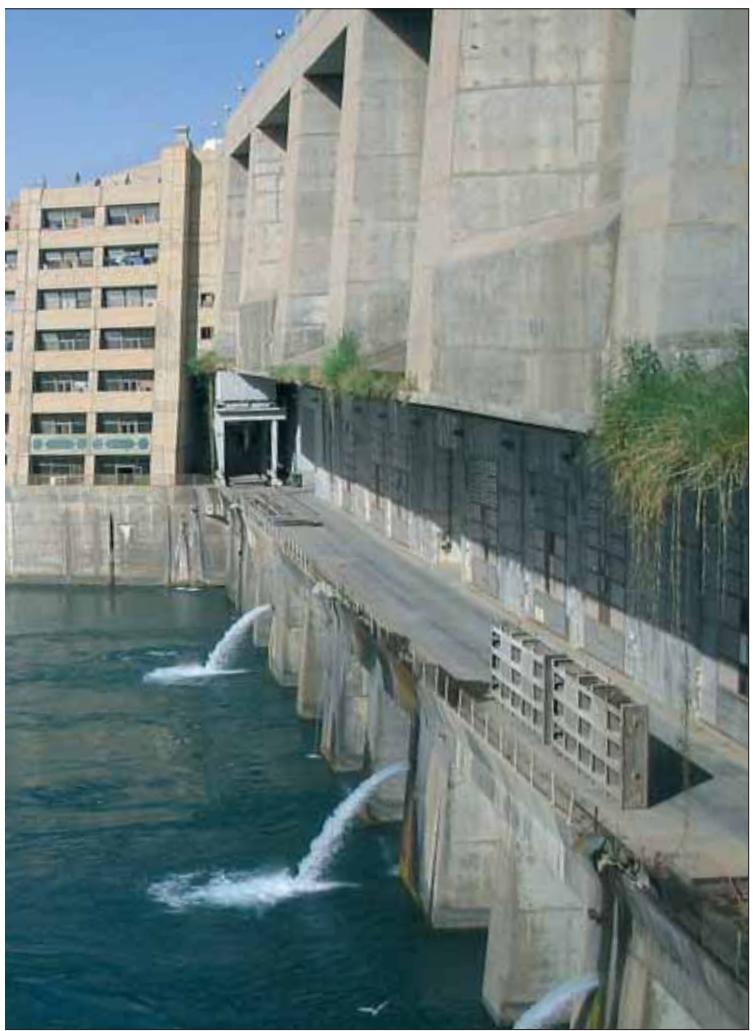
Радови на ТЕ „Мусатаб“ од 500 мегавата

лектране од 340 мегавата. У Харти се завршава термоелектрана од 400 мегавата. Посебно велики радови су на дистрибутивној мрежи, чијих је 85 одсто уништено у Заливском рату. Ирак је са 9.300 мегавата инсталисаних капацитета у децембру 1990. године, због рата, дошао на само 340 мегавата у марта 1991. године. Циљ је да се обнови бар трећина 400-киловолтне националне мреже и десет већих трафо-станица у и око Багдада. На северу су, после великих напора стручњака, обновљене две централне термоелектране „Баићи“ и „Мосул“ (по 1.320 мегавата), а у централном делу „Насирија“ и „Мусаиб“. Томе треба додати завршетак радова на ТЕ „Харарија“ и „Јусуфија“ од по 630 мегавата, као и пуштање у рад ТЕ „Ал-Наћаф“ од 250 мегавата.

Када је реч о хидроелектранама, пре две године су инжењери америчке војске пустили поново у рад шест турбина ХЕ „Хадита“, највеће ирачке бране и електране, снаге 660 мегавата. Она је локализована на реци Еуфрат, неких 240 километара северно до Багдада у региону Таз и била је озбиљно оштећена у ратним сукобима. Занимљиво је да су у њеној изградњи средином осамдесетих година учествовали и стручњаци тадашње СФРЈ. Ирак има 35 већих и мањих брана, изграђених још осамдесетих година са циљем да се

искористи велики хидропотенцијал Еуфрата и Тигра у производњи електричне енергије, али и обезбеђивања довољних количина пијаће воде и наводњавања врло плодне земље на обалама ових моћних река. У функцији је и брана „Мосул“ на реци Тигар, снаге 340 мегавата која је од виталног значаја за живот и пољо-привреду севера Ирака. После потписивања споразума са Турском, дотоци из Еуфрата са турске стране у ирачке хидроелектране су повећани за 500 мегавата.

Посебно место у ирачкој енергетској прачи заузима провинција Курдистан, на северу близу границе са Турском. Пребогата је црним златом и гасом и представља својеврсну капију Ирака према Европи. Километрима дуге колоне камиона чекају да уђу у Ирак, а роба из Дубаја после Јордана, Сирије и Турске у Курдистан се пребацује на путу ка Багдаду и Басри на југу. Све врви од западних фирм које су похрлиле да узму енергетски кајмак са пре богате ирачке трпезе. После рата где су њихове владе спретно чекале завршетак прљавих војних операција сада долазе као мисионари добре воље нудећи богате провизије домаћинима уморним од обећања, рата и сиромаштва. Још један доказ колико је енергетика испреплетана са политиком.

НАЈАМБИЦИОЗНИЈИ ЕНЕРГЕТСКИ ПЛАН ИНДИЈЕ

Кроћење вода са Хималаја

■ Реализацијом овог вишенаменског пројекта битно ће се смањити поплаве и ерозија, створиће се иригациони системи и стимулисаће се развој туризма

Oвих дана у светску јавност Индија је изашла са најамбициозним енергетским планом у својој историји, јер намерава да у хималајским горама, на североистоку земље, сагради неколико десетина брана са хидроцентралама, укупног капацитета од готово невероватних 60.000 мега-

на тешко ће погодити животну средину и угрозити традиционални начин људи у региону. - У чију се користи пројекти праве - пише се Химаншу Такар из Јужноазијске мреже за бране, реке и становништво. Све трошкове, еколошке и социјалне, поднеће људи из овог региона. А судећи према ранијим искуствима,

да хектара земљишта, много насељена места морају нестати, минимално се мора преселити око 30.000 људи. А област о којој је реч један је од сеизмички најактивнијих региона на свету, на том подручју преће и то доста често веома јаки потреси тла.

Конструкције брана, како указују противници пројек-

треба да лежи на месту спајања река Туваи и Барак, а тим подручјем суверено владају локални побуњеници.

Типаимукски пројекат коначно је добио зелено светло 2003. године, у време док је тим крајем директно владала централна влада, тако да су радови на највећој брани у источној Индији могли да почну. Влада је обећала да ће, осим електричне енергије за своје потребе, околним фармама и селима око обезбедити довољно воде, спречити поплаве и отворити могућности за развој туризма. После проблема који су се појавили са наводњавањем пириначких поља, када су сељаци напали раднике зато што им брана задржава воду коју су хтели да користе за заливавање, морала је да интервенише војска и да чува објекте у градњи. Сукоб и даље блокира ову градњу, решење је неизвесно...

Поучена искуствима из овог случаја, влада се у другим североисточним индијским државицама оријентише на градњу проточних брана. Укратко, ток река се усмерава у подземне канале - тунеле, не гради се брана, нити настаје водна акумулација, а пресељава се веома мало становника. Шест таквих пројеката електрана, које би требало да имају снагу од укупно 3.000 мегавата, планира се да се реализује у хималајској држави Сикким, на реци Тиста, али се то тамошњим житељима никако не свиђа.

Старо племе Лепча традиционално поштује ову реку и његови припадници се боје да ће са њеним нестајањем у тунелима ишчезнути и они као племе. ■

Воде на Хималајима богат извор за производњу струје

вата! Била је то 26. јуна економска дневна сензација. Реч је о два пута већој производњи од садашње свих индијских хидроелектрана и половине укупне садашње продукције електричне енергије ове, после Кине, најмноголудније земље света. Пројекат је вишенаменски, јер на овај начин, осим електричне енергије, регулацијом воде битно ће се смањити поплаве и ерозија, створиће се иригациони системи и стимулисаће се развој туризма на тој највишој планини света која је остала готово нетакнута, ако се изузму успони планинских експедиција на највише врхове.

Пројекат се судара са бојанима локалног становништва. Разумљиво је - на десетине хиљада људи мораће да се исели из својих домаћина, градња брана и електра-

они ће бити велики, а платиће их претежно најсиромашнији који су и највише упућени на природне изворе око себе.

То није, међутим, једина опасност с којом се овај мамутски пројекат сусреће. У региону, наиме, већ десењима пустоше разне устанничке скупине које се боре против централне индијске владе. О

преграђивању дивљих планинских река, које истичу из хималајских гора у држави Аруначалпрадеш, сањале су генерације градитеља. Влада планира да изгради укупно 89 хидроелектрана, али многи који живе у том крају тврде да ови пројекти нису доследно проконсултовани и проверени. Због брана и стварања језера по-топиће се на стотине хиљада

Све трошкове, еколошке и социјалне, поднеће људи из овог региона

На границама Индије и Мијанмаре налази се мала савезна држава Манипур. Отпор локалног становништва против индијске владе досад ју је коштао око 10.000 живота. Већ 20 година влада говори о градњи 162 метра високе бране, која би произвела око 1.500 мегавата. Проблем је што

Милан Лазаревић

АЛЕКСАНДАР ДЕРОКО

Човек за сва времена

■ Париз га је упознао са значајним личностима које су оставиле траг у култури ддвадесетог века и код нас, у Србији: међу њима су били Пикасо, Вламенк, Сутин, Деспи...

Иочетком осамдесетих година прошлог века, на прослави свог осамдесет осмог рођендана, професор Дероко је у шали рекао да још не намерава да призове Бодлера и његове чедне стихове „О смрти, стари капетане, време је да дигнемо сидро“. Сачекао је још мало: његова лађа је отпловила последњег дана новембра 1988... Недостајало је само још шест година па да заокружи пун век.

У некрологу објављеном у „Политици“, архитекта Михаило Митровић је, опраштајући се од свог великог узора, набрајао шта је све био Александар Дероко: академик, професор Универзитета, историчар уметности, етнограф, писац и сликар, један из плејаде 1.300 каплара, авијатичар са Солунског фронта и, најзад (или пре свега) био је архитекта, градитељ и пројектант више грађевина, међу којима је и Храм Светог Саве у Београду.

Тражећи грађу за ову рубрику, открио сам податак који је промакао професору Митровићу: у изванредној књизи „Београд у сећањима 1900-1918“ коју је објавила Српска књижевна задруга 1977, налази се факсимил потврде коју је потписао мајор Света Ђукић, тадашњи директор београдског Олимпијског клуба. Тамо пише: „Александар Дероко, ученик реалне гимназије, добио је на утакмицама које је приредио Олимпијски клуб 14. августа 1911. год. Златну медаљу као прву награду за препливавање Саве и као прву награду за стазу од 1000 метара.“

Ко је, заиста, био академик Александар Дероко? Човек који је сам предао

свом народу толико историјски вредне грађе колико временом не учине читаве институције. Могао је тако јер је све чинио снагом свог талента и са љубављу. Без „наруџбине“ и трке за хонорарима, без изнурених сарадника и чиновничког распореда.

Рођен је у Београду 16. септембра 1894. године, у двоспратној згради која је припадала Јовану Ђорђевићу, ујаку његове мајке (и Стевана Сремца), у Кнез-Михаиловој улици, преко пута кафане (данас палате) „Албанија“. Нема сумње да је тај старац оставил дубок печат на одрастање сестриног унука: јер, био је вансеријски интелектуалац и велики ерудита, оснивач Народног позоришта и васпитач престолонаследника Александра Обреновића. У својим сећањима, које је често волео да подели са помним слушаоцима, са посебним пијететом говорио је о Ујиној библиотeci, мада нам није крио да је неколико пута кришом узимао књиге и препрдавао их неком књижару на Варош капији упола цене.

Школовао се у родном граду, а архитектуру је дипломирао на Београдском универзитету, мада је студирао неко време и у Пра-

Александар Дероко: аутопортрет

гу. Као одличан студент добио је стипендију француске владе која му је омогућила да се усавршава код тада највећег познаваоца српске средњовековне уметности професора Габриела Мијеа. Он и Париз су му одредили животни пут и судбину. Ту, у срцу Европе, открио је величанствена градитељска богатства своје српске отаџбине и праву величину византијске уметности. Париз га је упознао са значајним личностима које су оставиле траг у култури ддвадесетог века и код нас, у Србији: међу њима су били Пикасо, Вламенк, Сутин, Деспи...

Из Париза је конкурисао за асистента на Архитек-

тонском факултету. Примљен је, вратио се у Београд и тада започиње његова заиста бриљантна каријера универзитетског професора.

Познато је да је скупа са професором Несторовићем израдио пројекат Храма Светог Саве, а да је са Ђузепеом Пином Грасијем, познатим вајаром, уобличавао камене орнаменте и на фасади, и у унутрашњости храма, инсистирајући на византијским праузорима нашег сакралног неимарства.

Ипак, тек је својом меморарском приповетком „Ми доле по подрумима“ (која се доцније нашла у његовој књизи-бестселеру „А ондај је летијо јероплан над Београдом“) открио како су пројекти остали сачувани током Другог светског рата. Он је, са супругом Иванком Павловић, за време окупације становао на Топличином венцу, па је, у оправданом страху од непријатељских и савезничких бомбаровања (још се не зна која су била гора) у баштици иза куће закопао металне цеви у које је убаџио свитке пројеката.

Архитекта Драгомир Ацовић, наш познати хералдичар, коме је поверило да уобличи коначан изглед Храма, не крије да им је у таквим настојањима највећа помоћ и најбољи путоказ управо ова сачувана проектна документација академика Александра Дерока.

Био је бонвиван, београдски господин, али и дечје радознало спадало које није презало од кафане. Тако је за живота постао чак и литерарни јунак дела Раствка Петровића („Африка“) и Светлане Велмар Јанковић („Лагум“).

Први српски авијатичари из класе 1.300 каплара: у горњем реду Александар Дероко и Синиша Стефановић

Милош Лазић

Слагање времена и вредности

■ Теорија симбола не уважава журбу и импровизације, а надлежни се и не држе темељних начела хералдике и химнологије

На једном зиду на Чукарици, који дели „Југопетрово“ склadiште од Булевара војводе Милића, у обиљу љубавних и политичких порука издава се графит следеће садржине: „Пожурите са химном, народ се већ диже на ноге!“

Теорија симбола не уважава журбу и импровизације; сталност и понављање на већој су цени у овој све атрактивнијој дисциплини.

Надлежни у држави више држе до поруке са чукачког зида него до темељних начела хералдике и химнологије. Ових врелих летњих седмица убрзано се замењују стари амблеми, а производња нових српских барјака бележи незапамћен раст. „Радимо у четири смене“, похвалио се недавно директор специјализоване занатске фирме „Радна жена“ у Београду.

Једна од тих застава недавно је, уз звуке нове српске химне, подигнута на јарбол испред палате Уједињених нација у Њујорку. Присутан је био председник Србије Борис Тадић.

Та застава је, у ствари, традиционална српска тробојка, с грбом у средини. Она се разликује од заставе коју су српске власти недавно званично предале представницима српске заједнице у Хрватској; у Загреб је однета српска тробојка без грба.

Трећи облик има застава на радном столу председника Србије. Она има

квадратну форму и делтоидне троуглове по ивици. Преко познатих поља (црвено-плаво-бело) утиснут је грб са две круне, двоглавим орлом, сребрним штитом, златним ресама и оцилима окренутим ка вертикалној греди крста. Четврта верзија заставе је она у свечаној сали Председништва Републике, развијена преко читавог зида. На тој застави нема ни круне ни петокраке. Председник ту држи конференције за штампу, тако да тв-гледаоци често могу да виде ово ликовно решење.

Пету верзију српске заставе недавно сам видео на једној свадби у Медвеђи; тамо још нису стигли да купе нове барјаке (ако би и били сигурни за који да се определе!), па су се закитили старим, с петокраком звездом у средини. Није сметало. Шесту, најопаснију заставу у

Миливоје Павловић

Како ли тек стоје ствари са химном?

Наши фудбалери испраћени су у Немачку с песмом „Боже правде“. Тамо им је интонирана званична химна „Хеј, Словени“, на коју су они жвакали гуме или зурили у неку удаљену тачку. Део публике на стадиону је звијдао, а они који су све гледали на малим екранима чутили су се необичним балканским обичајима. Да су, неким чудом, наши фудбалери освојили бољи пласман, којом бисмо их химном, и каквим барјацима дочекали на главном престоничком тргу? И ватерполисти су

недавно слушали нову химну, уз српску тробојку, док су на опреми имали „СЦГ“.

У области која подразумева сазвучје и хармонију, у нас влада какофонија. Стари симболички поредак грубо је нарушен, а нови није изграђен. На

* * *

Посланици Народне скупштине су повредили и важећи Закон о ауторским правима, предложивши за химну верзију песме „Боже правде“ коју аутор Јован Ђорђевић никад није написао

* * *

Србији срео сам такође на југу, у околини Бујановца: реч је такође о застави с двоглавим орлом, али албанским. По селима на југу Србије у којима живе Албанци редовно се, и некажњено, користи званична застава Албаније.

делу је хаотична употреба различитих, што ле-галних што дивљих амблема, а повремено има-мо и непотребну конфронтацију старих и нових симбола.

Оно што се у нас догађа у области симбола по-следица је правно-политичког и културног пре-седана учињеног 17. августа 2004. године. Тада је Народна скупштина Републике Србије, на ванредној седници и по хитном поступку (српска журба!), после расправе у којој су говорили само шефови посланичких група, али не и посланици који су тражили реч, донела Препоруку о коришћењу грба, заставе и химне Републике Србије. Препорука је истог дана (хитност на погрешном месту!) објављена у Слуžbenom гласнику број 93, али јој то није обезбедило доследну и одговорну примену. Та скупштинска одлука има велики правно-политички дефицит и веома малу обаве-зност. Примењује се, и то недоследно, у кругу „двојке“ у Београду. Али, после одласка Црне Горе, све више, па је тако препорука постала Устав. Наиме, као и у већини држава, и у нашем још важећем Уставу државним амблемима посвеће-на је посебна пажња. У члану 5. овог акта стоји да се амблеми утврђују на референдуму, изјашњавањем грађана који амблеме треба да користе. То значи да ово питање не може да се реши ни законом, а камоли препоруком!

Традиционална српска тројбока, са грбом у средини, на јарболу зграде УН у Њујорку

Круне на грбу и застави емитују неупућенима погрешну слику о Србији

Посланици Народне скупштине, изабрани иначе по истом Уставу, урадили су супротно јасној одредби највишег правно-политичког акта. При том су повредили и важећи Закон о ауторским правима, предложивши за химну верзију песме „Боже правде“ коју аутор Јован Ђорђевић никад није написао. Тачније, посланици су извршили измену пет кључних стихова Ђорђевићеве песме, како би се од типичне

династичке направила подобна републиканска песма. Иако је аутор умро 1990. године, његово дело, по свим писаним и не-писаним правилима, ужива пуну правну и моралну заштиту, за вјеки векова.

„Препоручени“ пакет симбола, иначе, емитује

неупућенима погрешну слику о Србији: онолике круне на грбу и застави и монархистичка химна обавештавају да је Република Србија заправо – краљевина.

*

Да су, неким чудом, наши фудбалери освојили бољи пласман, којом бисмо их химном, и каквим барјацима дочекали на главном престоничком тргу?

*

Ако се највиши републички дужносници не придржавају Устава и Закона о ауторском праву, како ће грађани бити обавезни да овако проправљене и „препоручене“ амблеме прихвате као своју љубавну изјаву домовини? По којој то

теорији симбола петокрака јесте идеолошко знамење, а круна није? Ако је Србија наследила права, обавезе, дугове и идентитет раније државе (укључујући и министре, амбасаде и виле на Дедињу) или се одрекла симбола. Они су замењени симболима који су само правно препоручени, али не и на валидан начин правно обавезујући.

Да ли се све раније написане песме могу тумачити као недовршена и вишесмислена дела, као постмодернистичко „поље могућности“ изложено произвољном интервенисању скупштинских чиновника или посланика? Да ли је замена симбола ствар просте политичке технике или веома деликатан захват, с

крупним последицама на психолошком, социјалном, књижевном, ликовном и естетском плану? Непријатних питања у вези с химном има још, али ниједно није наградно.

Због тога порука са чукарничког зида и није свим промашена. Пожурите с уређењем целине симболичког поља, али у складу с важећим или не-

Боже правде

Боже правде, ти што спасе од пропasti досад нас,
чуј и одсад наше гласе
и од сад нам буди спас.

Моћном руком води, брани будућности српске брод,
Боже спаси, Боже храни,
српске земље, српски род!

Сложи српску браћу драгу
на свак дичан славан рад,
слога биће пораз врагу
а најачи српству град.

Нек на српској блистама грани
братске слоге златан плод,
Боже спаси, Боже храни
српске земље, српски род!

Нек на српској ведро чело
твог не падне гнева гром
Благослови Србу село
поље, Њиву, град и дом!

Кад наступе борбе дани
к' победи му води ход
Боже спаси, Боже храни
српске земље, српски род!

Из мрачнога сину гроба
српске славе нови сјај
настало је ново доба
Нову срећу, Боже дај!

Отаџбину српску брани
пет вековне борбе плод
Боже спаси, Боже брани
моли ти се српски род!

ким будућим писаним законима и неписаним правилима комуникације међу цивилизованим људима. Или, уредите то питање новим Уставом, па да Србија најзад постане држава и са Уставом и са симболима а све то да народ прихвати на референдуму, а не у Скупштини. Или ће и Устав бити донет у Скупштини? Због хитности.

Др Миливоје
Павловић

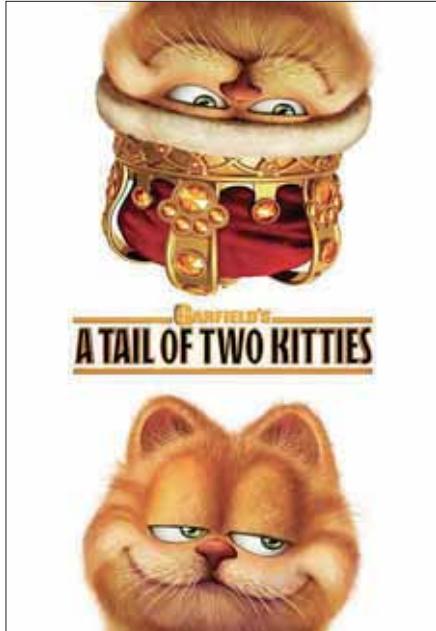
(аутор је химнolog и професор универзитета)

БИОСКОПИ „ПОВРАТАК СУПЕРМЕНА“

Колико се само дugo чекало на његов повратак. У међувремену су се појављивали разни Спајдермени и Бетмени, али ниједна замена није до краја задовољила његове фанове. Од 12. јула Супермен је опет са нама, захваљујући филмској чаролији. После тајanstvenog вишегодишњег одсуства, човек од челика се враћа на Земљу у епској авантури „Повратак Супермена“, новом поглављу саге о једном од најомиљенијих суперхероја. Док стари непријатељ планира да му одузме моћ једном заувек, Супермен се суочава са болном истином да ли жена коју воли, Лоис Лејн, може да живи и без њега. Супермена повратак тера да премости раздаљину између њих и поново пронађе место у друштву. У покушају да заштити свет који воли од катализма, Супермен креће на епско путовање до искушења, које га води од дубина океана до дубоког свемира.

Највећа светска продуцентска кућа „Ворнер брос“ провела је више од деценије у разради плана о оживљавању серијала, разматрајући подобне глумце, међу којима је био и Николас Кејц, али и редитеље као што су Тим Бартон, Волфганг Петерсен и Брет Ретнер. Када је за редитеља дошао Брајан Сингер, инсистирао је да се ангажује ново лице у складу са традицијом најпознатијег филмског Супермена, недавно преминулог, Кристофера Рива. „Лично сам сматрао да следећи Човек од челика мора бити заиста сјајан глумац. Неко ко може да вас натера да заборавите Кристофера Рива на тренутак, јер он ЈЕСТЕ био Супермен.“ Тако је улогу Супермена добио Брендон Раут.

„ГАРФИЛД 2“

Најпознатији цртани мачор поново је јунак дугометражног цртаног филма, који носи његово име и стиже у наше биоскопе 28. јула. Гарфилд овај пут иде у Европу. Путује преко велике баре (са пратиоцем, псом Одијем) да изненади свог господара, Цона Арбакла, који је у Лондону да би запросио своју девојку, ветеринара Лиз Вилсон. У земљи Биг Бена, Бакингемске палате и Скотланд Јарда, Гарфилдова британска инвазија поприма знатне димензије. Замењује места са Принцом, краљевским мачком (који случајно невероватно личи на њега), а управо је наследио дворац Карлајл од преминуле власнице, лејди Еленор. То је огромно разочарање за њеног превејаног нећака, лорда Дарциса. Сада, као Мачор од Карлајла, Гарфилд има батлера Смитија и читав низ слугу и поданика, укључујући Винстона, енглеског булдога; Мек-

банија, шкотског зепа; Најцела, ласицу из Панџабија; Болера, шпанског бика; Ја-Клаудија, миша који цитира Шекспира; и Кристофа, француског гусана.

Занимљиво је да је овај цртани филм синхронизован и на наш језик. Глас је Гарфилду позајмио Гордан Кичић, а међу осталим глумцима који су учествовали у синхронизацији су: Небојша Глоговац, Стефан Капичић, Иван Томић, Радмила Томовић, Јована Мишковић, Ненад Стојменовић, Лако Николић, Томаш Сарић и Аца Горанић.

ФЕСТИВАЛИ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ „ПАЛИЋ 06“

Тринаести фестивал европског филма на Палићу биће одржан од 15. до 21. јула и на њему ће бити приказано 75 филмова. Фестивал ће отворити овогодишњи добитник Златне палме у Кану, филм Кена Лоуча „Ветар који њише јечам“. У такмичарском програму биће приказана и остварења „Доручак на Плутону“ Нила Џордана, „Тајна“ Кристине Комнечини, Занусијев „Персона нон грата“, Главогерово „Глуварење“, „Небо изнад крајолика“ Ненада Ђурића, премијерно филм Олега Новковића „Сутра ујутру“ и многи други филмови који су учествовали на значајним европским филмским фестивалима. Овогодишњи добитник награде за животно дело „Александар Лифка“ која се сваке године традиционално додељује на фестивалу, је Велимир-Бата Живојиновић, па ће бити уприличен и циклус његових филмова.

„БЕЛЕФ 06“

Београдски летњи фестивал ове године биће одржан од 10. јула до 12.августа и то под sloganом „Крени“, чиме се посетиоци позивају да испрате богати музички, сценски, визуелни и алтернативни програм овогодишњег фестивала, чије су главне окоснице Никола Тесла и Волфганг Амадеус Моцарт. Белеф ће бити отворен 10. јула, на 150. рођендан Николе Тесле (1856-1943), концептом „Сонгс анд Сториес“ Лори Андерсон, чувене музичарке и перформерке која је нашла инспирацију у Тесли, између осталог, за песму „Like A Stream“. У оквиру свечаног отварања, на улицама Београда наступиће њујоршки састав „Slavic Soul Party“. Селекторка музичког програма Зорица Којић најавила је ове године „велике концерте за пробрану публику“. У Сава центру 16. јула гостоваће позната група „Рокси мјузик“, а легендарни Ерик Бардон и „The Animals“ наступиће 1. августа у Дому синдиката.

Селекторка програма визуелних уметности Аница Туџаков најавила је од 11. до 25. јула у Салону Музеја

савремене уметности изложбу „I love you (Rew. Eng)“ о естетици компјутерских вируса, прву поставку на светском нивоу посвећену феномену компјутерске безбедности.

У Музеју града Београда од 2. до 12. августа биће отворена изложба Игора Грибића „Анђели гаравог лица“, односно серија фотографија посвећена рударима РБ „Колубара“, који су, уочи демонстрација 5. октобра 2000. године, одбили да напусте рудник и тиме иницирали борбу демократских снага за признавање изборних резултата. Јизложба „No More reality“ од 21. до 25. јула у ЦЗКД-у и Француском културном центру представиће видео радове уметника који већ имају статус звезда светске уметничке сцене, попут Церемија Делера, добитника престижне британске Тарнерове награде. Светски дизајн на Белефу биће представљен годишњом изложбом светског Арт директорског клуба, која обухвата 170 награђених радова најбољих аутора у области дизајна у свету.

Позоришни програм Белефа, чији је селектор Жанко Томић, посвећен је полису и мегаполису, а почеће 9. јула у Народном позоришту премијером мултимедијалне опере о Тесли „Виолет Фире“ Јона Гибсона из САД, у режији Терија О’Рилија. Представа „Прометеј у оковима“ Есхила из Саламине, у режији Стевана Бодроже биће премијерно изведена 15. јула у Опери и театру „Мадленијанум“, а репризе су наредна два дана. За 25. јул у Малом позоришту „Душко Радовић“ најављена је представа Александре Гловачки „Ружни“, у режији Предрага Штрпца, док ће

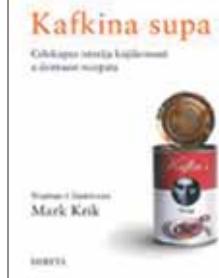
мултимедијална представа „Диспо Пигс“, чији је аутор Енда Волс, бити изведена 27. јула у Београдском драмском позоришту, у режији Кокана Младеновића. Представа Бертолда Брехта „Антигона“, у режији Иване Вујић, као увод у јубиларну, 50. годишњицу од Брехтове смрти, биће премијерно изведена 29. јула у Бетон халају театру. „Муке са слободом“ групе аутора, у режији Виде Огњеновић, премијерно ће бити изведена 2. августа у Дому породице Павловић.

Белеф ће званично бити завршен 12. августа музичко-филмским програмом посвећеним 250-годишњици рођења Моцарта. Као поклон Беча, одржаће се „Моцартов филмски фестивал“ на Тргу Републике.

.....КЊИГЕ.....

„КАФКИНА СУПА“

Ако сте се икада запитали како би било када бисте ручали са Францом Кафком, Џејн Остин или Рејмондом Чендлером, ова књига омогућује да се то сазна. Књижевни трбухозборац Марк Крик доцарава 14 рецепата гласовија познатих писаца - од Хомера до Велша. Осим загарантованог уживања љубитељима хране и књига, ови духовити пастиши толико ће вас забављати док сте у кухињи, да ће вам бити жао кад гости стигну. Књига је на мењена љубитељима добре хране, као и књиге, а представља мешавину књижевних мотива. У поднаслову ове књиге пише да је то историја светске књижевности у 14 рецепата. „За мене, храна и књижевност су савршени компанијони“, каже Марк Крик, аутор књиге. „Често читам за столом док једем, али већина људи књиге чита у кревету или у возу, док је сто за вечеру и даље остао традиционално место за причање.“ У позадини ове књиге су позната дела писаца. На пример, не може се у потпуности разумети „Кафкина супа“ без Кафкиног „Процеса“. Љубитељима хране и литературе, књига Марка Крика, осим загарантованог уживања, нуди и употребљиве рецепте познатих као што су, на пример: јагњетина у сосу од мирићије а ла Рејмонд Чендлер, јаја у естрогон сосу а ла Џејн Остин, брза миса супа а ла Франц Кафка, чоколадна торта а ла Ирвин Велш, тирамису а ла Марсел Пруст, итд.

ПРОФЕСОР ДР ЗОРАН КРИВОКАПИЋ О РАКУ ДЕБЕЛОГ ЦРЕВА И млађи на удару

■ Карцином дебелог црева некада болест људи у шестој деценији, данас хара међу четрдесетогодишњацима ■ Почетак без симптома, а једном у пет година неопходан ендоскопски преглед

Некада се сматрало да карцином дебелог црева, једно од најтежих малигних оболења, погађа људе између шесте и седме деценије живота. Данас то више не важи: рак дебелог црева је све чешћи међу млађим људима. На Првој хируршкој клиници Клиничког центра Србије, установи која је најпознатија у лечењу овог проблема, лежи млађи који има само 17 година, али и дијагнозу рака дебелог црева.

Рак дебелог црева избија на прво место међу малигним оболењима људи у 40-им или 50-им годинама.

Професор др Зоран Кривокапић, хирург-коло-проктолог, наш водећи стручњак у овој области, истиче како је најважније препознати болест на време и пратити особе које су у већем ризику да оболе. Међу особе са високим ризиком да добију рак дебелог црева спадају прво чланови породице у којој су три рођака имали овај тумор, а да је при томе један из првог колена и да један од њих има мање од 45 година. Затим, под ризиком су особе које имају дуже од 20 година улцерозни колитис или Кронову болест, а постоје и неке наследне болести, као што је мултиплла фамилијарна полипоза дебелог црева - у неким породицама је честа појава да се јављају полипи на дебелом цреву, који нису рак, али сваки такав израштај треба одстранити. То је строго усвојен доктринарни став.

Болести дебелог црева су незгодне, јер и најтеже

и најлакше у почетку могу да личе једна на другу. Кров у столици дају и обични шуљеви и рак дебелог црева. Зато је важно о томе знати оно минимално и не прелазити олако преко првих знакова упозорења. Лекари опште праксе треба да објасне пациентима да је сваки такав знак важан и да једном годишње ураде лабораторијски пре-

ректално крвављење - крв у столици и опстипација, односно затвор. Када се јаве ови симптоми, може да се каже да је болест изражена и поодмакла. Зато морамо да водимо рачуна о свакој промени у превном хабитусу и већ минимално крвављење треба да буде аларм да се испита његов узрок. То важи за оба пола, било ког узраса, јер карцином дебелог црева више није болест стarih људи, већ све млађих, упозорава наш саговорник.

Са друге стране нема оправдања за закашњења, јер се данас до ове дијагнозе стиже брзо и релативно лако. Основни преглед је, такозвани, ректални туш, преглед прстом. То је дигитални преглед ректума, који би требало сваки лекар опште праксе у дому здравља да уради као обавезан код сваког пацијента.

- Пацијент који дође у најранијој фази болести, када су симптоми оскудни, може да рачуна на потпуно излечење. То је карактеристика земаља које имају лоше здравство и лош стандард. Који су први знаци упозорења?

- Главни симптоми карцинома дебелог црева су

дијуму. То се постиже хируршким третманом - одстрањењем тумора и дела дебелог црева, објашњава др Кривокапић.

Следећи стадијум већ има лошију прогнозу, болест је метастазирана, проширења је на лимфне жлезде. Хирургија је и даље доминанта, али уз хемотерапију, односно цитостатици.

Податак да више од 50 одсто болесника умре због карцинома дебелог црева из групе која се јави током једне године не износимо да би плашили људе, већ да би их упозорили на озбиљност проблема. Код нас сваке године 1.500 болесника умре због карцинома дебелог црева, а годишње има око 3.000 оперисаних и дијагностикованих у свим центрима у Србији. Лекаре нарочито брине што је више од половине болесника оперисано у акутном стању или су толико закаснили да им ни операција није могла помоћи. У свету важи правило да не би смело да буде више од 10 одсто пацијената са ургентним проблемима са карциномом дебелог црева, а наше статистике говоре, нажалост, о нашем немару у овој болести, који нас скупо кошта.

Занимљиви су и савети о превенцији, који лице на ону која се прописује за болести срца. Треба смањити гојазност, повећати физичку активност, од седам у највише три дана треба јести црвено месо, а остатак живинско месо и рибу. Сваког дана, уз то, треба јести свеже воће и поврће.

Операција у раној фази најбитнија за потпуно излечење

ИСХРАНА

Воћем и зрнима до доброг притиска

Особе које редовно једу поврће, воће и зрневље, имају здравији крвни притисак од особа које више воле месо, саопштили су научници из Велике Британије, САД, Кине и Јапана, окупљени на заједничком истраживању. У студији је утврђено да је биљна исхрана много здравија за кардиоваскуларни систем.

Истраживање је обављено над великим узорком:

испитано је 4.700 одраслих особа у четири земље. Они који уносе више протеина бильног порекла имају обично нижи крвни притисак. Испитаници су јели бильну храну и свакодневно им је мерен крвни притисак. Експерти су објаснили да протеини у билькама садрже дosta магнезијума и влакна која утичу на крвни притисак. Биљна исхрана садржи и специфичне аминокиселине које контролишу крвоток.

Само бирањем исхраном ипак се не може постићи потпуна стабилизација и оптималан крвни притисак. За нормализовање крвног притиска незаобилазне су и физичка активност и редовна контрола телесне тежине, поручили су научници.

КЛИМА И ЗДРАВЉЕ

Кључ дуговечности

Грчки истраживачи су потврдили да је живот у планинским пределима кључ за дуговечност и здраво срце. Резултати студије су показали да становници планинских крајева имају мање шанси да добију фатални срчани удар, чак и када су

код њих присутни високоризични фактори. Та разлика је израженија код мужкараца него код жена.

Пењање уз планину је одлична физичка вежба за срце, омогућавајући му да се успешније избори са мањком кисеоника.

ГАСТРОЕНТЕРОЛОГИЈА

Горушица – летња мука

Не постоји човек који бар некад у животу није имао осећај горушице. Уколико се јавља бар два до три пута недељно, неопходна је консултација са лекаром и даље упућивање на испитивања у смислу потврде или искључења органског оболења које је разлог њене појаве. Од горушице чешће паде гојазни људи, каже др Његица Јојић, специјалиста гастроентеролог из КБЦ „Звездара“.

Горушица је веома чест здравствени проблем од кога пати више милиона људи на свету. Према епидемиолошким подацима 10 одсто укупног становништва бар једном недељно има горушицу, а чак 25 процената жена има овај осећај током трудноће. Горушицу пациенти обично описују као пљење или жарење иза грудне кости, које се често јавља после преобилних и тешких оброка, али и при вежбању односно у одређеном положају тела, на пример када је човек дugo времена сагнут напред. Враћање хране или течности у уста у току лежања са осећајем киселине у устима, такође, симптоми су који се описују као горушица. Она може бити симптом функционалног поремећаја, углавном код млађих људи (диспепсија), али често и симптом разних органских оболења као што су желудачна кила или рефлуксна

болест једњака, где враћање кисelog желудачног садржаја у једњак оштећује његову слузокожу.

Горушица се често погрешно тумачи као симптом срчане болести, због чега се ови пациенти најпре упућују код кардиолога. Проблем није озбиљан уколико није праћен упалом слузокоже једњака. Врло често и сами пациенти примете да им одређена храна испровоцира бол, окривљујући сами себе за недисциплину. Свим пациентима се прво саветује да смиршају, да избегавају масне и зачињене оброке, кафу, алкохол, цигарете, неку врсту хране (чоколада, лук, парадајз, краставац, перпермант, оранж ћус). Ко има проблем са горушицом не би требало да једе најмање три сата пре спавања и обавезно треба да спава на уздигнутом узглављу.

– Уколико ове мере не доведу до побољшања, пациенти могу и без савета лекара да применом антацида-лекова, који неутралишу излучену желудачну киселину или лекова који убрзавају пражњење желуза, реше овај проблем. У упорним случајевима саветује се примена лекова који блокирају лучење желудачне киселине, али само уз консултацију са лекаром, саветује докторка Јојић. ■

3. Ж. Д.

У ПОСЕТИ ЗРЕЊАНИНУ

Лалинска престоница

■ Данас Зрењанин намернику изгледа као веома уређен, чист и леп град сав у негованом цвећу

Jедна од мудрости Банаћана гласи: Болје је бити блесав к'о сви, нег' паметан к'о нико. Менталитет им је такав да су и под Турцима имали повластице, а за време свих досадашњих ратова ништа им није срушено осим, кад су се Немци повлачили – млин и синагога. – Град у којем је сваки дан недеља. – Франц Лист свирао у Ечки. – Највећи рибњак у Европи

Зрењанин је главни град Баната, а главни у Банату су Лала и Соса. Вицеви о њима познатији су и од банатске индустрије меса, пољопривредних рекорда, знаменитих појединача... ама, од свих. Јунак банатских шалаја је паор који се кобајаги не сналази у граду, шатро је приглуп и за оне безобразлуке са женама незаинтресован, док је Соса отресија од њега и податна.

Живот их је натерао да се чине невештима пред силама власти и политике, кроз целу историју, иако су за право мудри, што се може видети и из ове домислице: „Болје је бити блесав к'о сви, нег' паметан к'о нико.“ Кад треба, умеју да врдну. На питање која је странка најбоља, одговарају: „Најбоље је кад је човек здрав!“ На питање како живи, првих послератних година, одговарају: „Дивно, никад болje, чак и - богат! Тамо ди сам некад' држ' со, сад' држим брашно.“ А својевремено, чувши шта све треба да се уради, да би се лепо и богато у социјализму живело, Лала коментарише: „Све то и треба што пре урадити, да би се 'госпоцки' и богато живело - „к'о пре рата“. Или, на питање, да ли би преживео још један

Споменик
краљу
Петру I
Ослободиоцу

рат, одговара „Можда би... ал' ослобођење - не би“. Ниједан народ на свету, ваљда, нема шалу у којој се муж не једи што му је „цела Кекенда“ поваљивала жењу: „Их, к'о да ми је Кекенда нека вел'ка варош!“ А затекавши комшију да плаче над гробом његове Сосе, теши га: „Не плачи Мито, опет ће се ја оженити.“

Има много тумачења како су, када и због чега Банаћани названи Лалама, или ниједно није сасвим поуздано.

Не зна се ни како је настало име Бечкерек. Пре

нега што је постао Зрењанин, наиме, (1946. по револуционару Жарку Зрењанину), Зрењанин се пуних шест векова звао – Бечкерек. То име је употреби од првих писаних трагова о насељу (почетак 14. века) па до 1935. када постаје Петровград, по краљу Петру Првом Кађађорђевићу. Најстарији писани подаци о Бечкереку потичу из докумената будимског каптола о скупљању папских десетака из 1326, 1331. и 1332. године. Судећи по величини пореза, Бечкерек је био осредње село. Први станов-

ници насеља били су мађарски кметови - јобаји. У Банату је било и Срба, још од велике сеобе народа. Турци се појављују тек после Косовске битке. Наредних деценија туку Мађаре како им воља па ови призывају Србе да им помогну. Тако деспот Стефан Лазаревић (почетком 15. века) од угарског краља добија у посед Бечкерек и звање великог жупана.

Али, пролазиле су године, деценије... Угарску је 1550. године напало 80 хиљада Турака под командом Мехмед-паше Соколовића. Бечјеј пао за четири, а Бечкерек за дан.

За време 165-годишње турске владавине, Бечкерек се састојао из два засебна насеља: вароши Бечкерек и села Градне Улице (Граднулице). Варош је била подељена на две махале, турску (ограђену) и српску (отворену). Пре доласка Турака становништво је било српско.

Историја је омамна, као свака занимљива припо-

Препуне баште кафића на Тргу слободе

вест, па умало да нас одвуче далеко у своје вирове из којих се не би искobelјали до краја овог састава и тако запоставили садашњицу и близку прошлост. Све у свему, после Турака завладала је Аустроугарска, све до краја Првог светског рата.

За разлику од Србије која је под Турцима била пет века, Банаћани су били само нешто више од век и по. Та чињеница произвела је многе разлике које постоје између ужे Србије и Војводине. Између осталог и у менталитету. Бечкерек, односно Зрењанин није рушен ни у време Турака (када је имао и извесне привилегије), ни за време Другог светског рата а ни за време бомбардовања НАТО-а. Само су Немци при повлачењу срушили један млин и јеврејску синагогу.

После слома Краљевине Југославије на власт су дошли фолксдојчери. Одмах су конфисковали јеврејску имовину и почели с хапшењима Срба родољуба. Граду је враћен назив Велики Бечкерек, и он постаје седиште окупационе власти за Банат, са злогласном полицијском префектуром Јураја Шпилера и концентрационим логором у данашњој улици Цара Душана, кроз који је, током две године постојања, прошло

више хиљада људи. Не повратило се.

Данас Зрењанин намернику изгледа као веома уређен, чист и леп град сав у негованом цвећу. Као да му је сваки дан недеља.

Обале Тамиша обложене каменом, фасаде древних кућа већином обновљене, а улицама шетају само преплете девојке, или ми се тако само учинило. Старци су се ваљда сакрили од

Острвски рад

Зграда Електродистрибуције у Зрењанину веома је лепо и стамено здање. Подигнуто је 1990. године, пред сам почетак свеколиког распада сада већ бивше СФРЈ. Гледано из данашњице, била су то срећна времена, односно срећна времена на издисају.

Јонел Панкарићан (58) памти све фазе развоја ове дистрибуције јер је у њој од 1972. када је завршио Електротехнички факултет у Београду. Био је и раније директор, више пута, па није био, па је опет. Ожењен је, отац тројице синова и бивши спортиста. Кажу да га нико никад није видел смркнутог, а камоли лъутог.

Ова дистрибуција, иначе, има нешто што ниједна друга у Србији нема. Има право фудбалско игралиште, с негованим травнатим тереном, трибинама и рефлекторима за ноћну игру, за сопствене раднике. То је њихова Маракана.

– Све негде до 1950–56 у Зрењенину, односно Петровграду и Бечкереку владао је острвски рад, како би се рекло у жаргону. Од 1895. па до тада струја је ту и произвођена и трошена, по потреби – каже директор Панкарићан. Поменуте године Бечкерек је подигао електричну централу која се состојала од три парна котла, уз које су постављене три парне машине од по 120 коњских снага са одговарајућим једнофазним генераторима. Изградњена је и градска мрежа за високо напон који је одговарајућим трансформаторима претваран у ниски напон за потрошаче. Као што је потрошња струје расла тако се и централа ширила и јачала, уводила дизел моторе, трофазну градску мрежу (1925). Четири године касније град је електричну централу издао под закуп на 50 година америчком друштву J. G. White & Co Inc, из Њујорка, које је сходно уговору основало Електрично друштво Војводина а. д. – вели Панкарићан.

Зграда те централе постоји и данас, преко пута Парка пољу бација поред Бејеја, као што се види на нашој слици.

сунца а средњовечни раде. И овде је, као и у целој земљи – криза, само што се на први поглед не примећује. Кад видите препуне баште кафића на Тргу слободе и зрењанинској Кнез Михајловој, рекло би се да влада благостање.

На Тргу слободе је водоторањ који одавно није у функцији, изгледом ружи старо језgro града, али не може да се сруши јер би експлозив потурен испод њега пре порушио околне зграде. Осим водоторња без воде, Зрењанин има и мост без реке. Односно, мост не премошћује ништа, остао је на сувом када је Тамиш преграђиван и од њега стварана језера. Поред Језера III је Парк пољу бација назван тако јер ноћије осветљен.

На шест километар? од центра, ка Београду је Каштел Ечка. Властелински дворац грофова Лазар у Ечки подигао је 1820. године Лазар Агоштон. Читава Ечка у то се време налази у поседу ове богате јерменске породице. На отварању двораца, уз присуство и тада најбогатијег властелина Угарске, грофа Естерхазија, свирао је на клавиру и деветогодишњи музички вундеркинд, Франц Лист, и задивио све присутне својим талентом. А нешто даље, 17 километара јужно од Зрењанина је Царска бара, резерват природе.

Аустроугарски престолонаследник и жртва сарајевског атентата, Фердинанд, ради је ловио по просторијама ове баре, те је и добила име „Царска“. Комплекс Царске баре, напуштеног тока Бејеја, део је ширег пространства (око 500 ha) које припада највећем европском слатководном рибњаку - Рибарском гајдинству Ечка.

Од укупно 310 врста птица Војводине, на овом подручју живи чак 295 врста. Царска бара стављена је под заштиту као природно научноистраживачко подручје.

Стара електрична централа

Заштићен брест, стар готово пет векова

Здања Зрењанина

Градска кућа, седиште СО Зрењанин, архитектонско је дело Јосипа Фишера из 1820. године. Првобитни изглед зграде разликовао се од данашњег јер је 1887. године дограђено бочно крило, а зграда реконстрисана у стилу необарока. Одувек је била седиште локалне управе. Зидове је осликао бечкеречки сликар Јожеф Гојгнер (1837–1887). Зелена оаза у центру града Градска башта - дуже од века такође је део простора Градске куће.

Палата правосуђа, код Малог моста, поред Беђеја, грађена је од 1906–1908. године по пројектима пештанских. Једна је од ретких наменски грађених зграда тог периода. Данас су у њој смештени Окружни, Општински и Привредни суд, као и Општинско јавно тужилаштво и правообраништво. Римокатоличка кате-

драла довршена 1868, на Тргу слободе, поседује и оригиналне оргуље из 1907. године, настале у чувеној темишварској радионици „Вегенштајн Липот и синови“.

Реформаторска црква подигнута је 1891. године. Између осталог, у њој се чујају и оргуље из порушене Синагоге. Црква је смештена у амбијент око Малог моста, палате правосуђа и Дома младости, и саставни је део ове живописне архитектонске целине у центру Зрењанина

Готово пет векова стар и Законом о заштити природних добара заштићен брест, настрадао је пре тридесетак година у пожару и остао посеченih грана да сведочи о проходилим вековима и богатој историји града на Беђеју.

■
С. С.

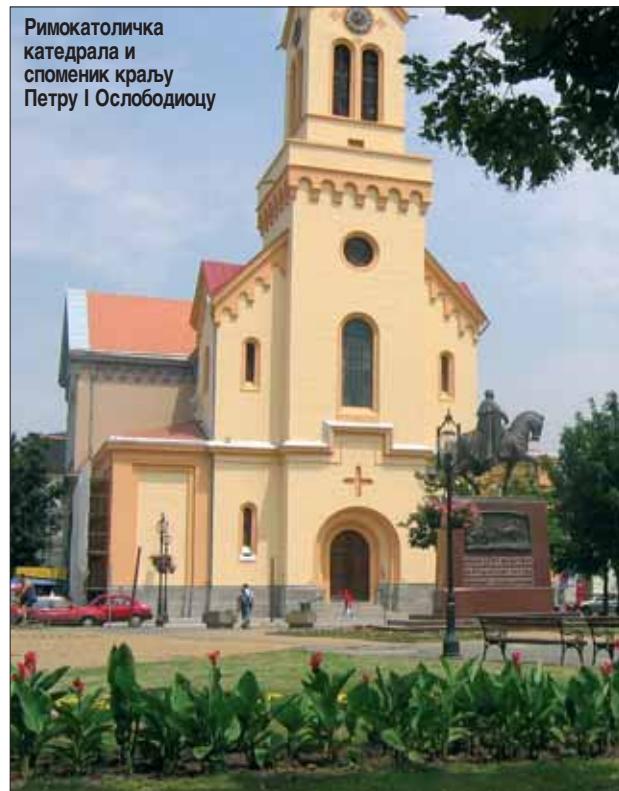

Реформаторска црква саставни део архитектонске целине у центру града

Зелена оаза у центру града

Римокатоличка катедрала и споменик краљу Петру I Ослободиоцу

Палата
правосуђа
настала по
пештанским
пројектима

